SALA DE LECTURA

ANUL XXXI
23
(1 360)
Sîmbătă
4 iunie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

GÎNDIREA CREATOARE

Spiritul creator revoluționar, definește azi însuși modul de a fi al întregii societăți ; el este o calitate care dobîndește susțineri și motivații de ordin teoretic și practic în toate domeniile de activitate, și sub raporturi infinit mai complexe și mai dinamice; pe măsură ce făurirea socialismului și comunismului s-a transformat într-o experiență vastă și edificatoare, avînd o desfășurare de proporții ce privesc nu numai societatea, ci și omul acestei societăți, plenitudinea forțelor și aptitudinilor sale creatoare. Prin prisma unei asemenea realități, a unei asemenea stări de spirit, și din perspectiva mereu în creștere a unui asemenea edificiu de natură politică, morală și socială, tezele și principiile pe care le relevă Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu au o importanță hotărîtoare pentru abordarea tuturor componentelor actualității și consacră, cu o deosebită claritate, un stil care este propriu muncii și vieții de partid, cerințelor și exigențelor pe care le ridică în fața noastră actuala etapă de dezvoltare, procesul de înfăptuire a programelor și obiectivelor adoptate de Congresul al XIII-lea și Conferința Națională ale partidului. Și este de la sine înțeles că spiritul creator — în economie, industrie, agricultură, în știință și cultură — deține un rol preponderent, el este realitatea edificată pe planul ideilor, dar și opțiunea de conștiință mereu trează și revelatoare, chemarea vîrfurilor înalte spre care tindem într-o operă constructivă de cele mai largi și mai impunătoare detalii.

Spiritul creator emană de la Programul partidului, de la vasta și laborioasa activitate teoretică și practică desfășurată de-a lungul timpului de tovarășul Nicolae Ceaușescu, de la prodigioasa operă prin care conducătorul partidului și statului și-a adus și își aduce o remarcabilă contribuție la îmbogățirea tezaurului gîndirii politice și ideologice contemporane. În secvențe de timp apropiate, ne amintim de plenara C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, de expunerea **Cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului**, expunere prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu și devenită parte integrantă a Programului partidului. Au trecut de atunci șase ani și iată un nou document se află supus dezbaterii largi, din perspectiva apropiatei plenare a partidului. Spiritul revoluționar, creator, se regăsește atît sub aspectul analizei activității desfășurate pînă acum cît și al aceluia referitor la cerințele și exigențele actuale, la experiența viitoare. Tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază cu claritate acest lucru în recenta Expunere din cadrul lucrărilor ședinței comune a Consiliului Național al Oamenilor Muncii și a Consiliului Național al Agriculturii. **Problemele complexe ale conducerii economico-sociale necesită oameni cu o înaltă pregătire multilaterală, tehnico-științifică, culturală și, în acest cadru, o temeinică pregătire economică și de producție**, subliniază secretarul general al partidului. Consensul în care se acționează și modul în care sînt abordate aspectele multiple ale actualității au susțineri de natură teoretică și practică privitoare la eficiență, la noua calitate a muncii și vieții, la răspunderea și angajarea comunistă.

De resortul activității ideologice, al muncii politice și educative se leagă desigur toate domeniile vieții economice și sociale, sub toate laturile existenței și la dimensiunea tuturor preocupărilor actuale și de perspectivă. Spiritul creator este unul din scopurile acestei activități, este rezultanta dar și cauza unor preocupări și manifestări de conștiință apte să integreze într-un sens unic, mobilizator, toate energiile, toate capacitățile societății, pentru îndeplinirea programelor dezvoltării noastre multilaterale. **În întreaga activitate politico-educativă**, subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu în Expunerea amintită, **trebuie să pornim de la Programul ideologic al partidului, acționînd pentru realizarea în viață a tuturor prevederilor sale. Este evident că la baza întregii activități ideologice, politico-educative trebuie să stea concepția revoluționară despre lume și viață, materialismul dialectic și istoric, principiile socialismului științific. Să abordăm cu mai multă îndrăzneală problemele ideologice noi care apar, dezvoltarea concepției revoluționare despre lume și viață. Să tragem concluziile necesare din practica socială, din întreaga noastră activitate și să elaborăm căile pentru înaintarea întregii noastre societăți.** Amintind că procesul revoluționar nu se încheie odată cu făurirea socialismului și că acesta continuă și va continua, reprezentînd garanția dezvoltării socialismului și a trecerii la edificarea comunismului, secretarul general al partidului cere **să dezvoltăm puternic spiritul revoluționar în muncă, în gîndire, în toate domeniile, să acționăm cu hotărîre împotriva a tot ceea ce este vechi și perimat, a ceea ce nu mai corespunde actualei etape și să promovăm cu îndrăzneală nou, ceea ce se afirmă ca o necesitate a dezvoltării societății, atît în ce privește forțele de producție, cît și în știință, în învățămînt, în cultură, în întreaga dezvoltare economico-socială.** Sînt sintetizate aici direcții ale spiritului revoluționar, creator, și este definită însăși platforma de abordare a actualității sub raportul tuturor transformărilor ei și, evident, sub raportul tuturor devenirilor în materie de construcție umană și socială. Literatura și arta își găsesc aici suportul unei angajări în profunzime și pe durate în destin inconfundabile. Teme majore ale actualității, idei, și sentimente înălțătoare își așteaptă expresia în plan artistic și forța care să le releve. Ele nu-și epuizează niciodată semnificația și se descoperă într-o lumină mereu mai înaltă și după un chip care este al gîndirii creatoare.

Luceafărul

„TREBUIE SĂ PERFECȚIONAM ȘI SĂ IMBUNĂTĂȚIM ACTIVITATEA ORGANIZAȚIILOR DE MASĂ ȘI OBȘTEȘTI – A SINDICATELOR, A TINERETULUI, ORGANIZAȚIILOR DE FEMEI, A UNIUNILOR DE CREAȚIE ȘI TUTUROR CELORLALTE ORGANIZAȚII – CARE, FIECARE, ȘI ARE ROLUL ȘI IMPORTANȚA SA ÎN ACEST VAST PROCES REVOLUȚIONAR, DEMOCRATIC, DE DEZVOLTARE A SOCIETĂȚII NOASTRE SOCIALISTE".

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din Expunerea la ședința comună a Consiliului Național al Oamenilor Muncii și a Consiliului Național al Agriculturii)

TINEREȚEA CLASICILOR

Originalitatea sintezei

Într-un răstimp foarte scurt — dacă îl raportăm la seculara sa evoluție — literatura română a cunoscut o înflorire fără precedent, atingînd, în ultimele decenii ale secolului trecut, un nivel european prin operele lui Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Ioan Slavici și Ion Creangă.

Un scriitor care a avut multe de pătimit din cauza excesivei și nerevizuitei severități față de înaintași este Ion Agârbiceanu, de la a cărui dispariție comemorăm, în această primăvară, un sfert de secol.

În pofida importantelor contribuții ale cercetătorilor mai noi ai operei lui Agârbiceanu, încă nu a fost supusă necesarei reconsiderări surprinzătoarea concluzie asupra operei sale formulată de **Istoria literaturii române contemporane** (1926—1929) : „Ceea ce-i dăunează, cu deosebire, [operei lui Agârbiceanu] este, însă, lipsa influenței franceze...". Acestei necesare rectificări îi dedicăm cuvîntul de față.

Pentru a înțelege adevăratele dimensiuni ale operei lui Ion Agârbiceanu, trebuie să-i judecăm mai întîi meritele în cadrul vremii sale — începutul de veac în literatura română —, pentru a-i cîntări, apoi, reușitele și nereușitele din punctul de vedere al posterității literare.

În istoria prozei literare europene, anii 1900 marchează un moment crucial de reorientare tehnică și tematică. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, genul romanesc ajunsese la maturitate prin contribuția, și astăzi actuală, a realismului balzacian. Totuși lumea **Comediei umane** este limitată în fond la acea „clasă de mijloc" din care făcea parte și autorul : cu mijloace artistice mult mai modeste, Eugene Sue a dobîndit o vremelnică faimă mondială, tocmai exploatînd această lacună a genialului său predecesor. Dar primele manifestări ale clasei muncitoare organizate — și, în primul rînd, Comuna din Paris — au dus la rapida perimare a punctului de vedere anecdotic propus de **Misterele Parisului** ; evoluția genului romanesc a răspuns la aceasta prin apariția **romanului experimental** practicat de Emile Zola. Doctrina naturalistă prezintă însă o serie de deficiențe intrinseci pe care întreaga artă a creatorului său nu a reușit decît să le atenueze parțial. În aceiași ani, la celălalt capăt al Europei, modelul propus în romanele sale de F.M. Dostoievski s-a dovedit a fi nu numai mai nuanțat și mai fidel în ceea ce privește configurarea personajului, dar și mai viabil din punctul de vedere ale posterității sale literare, prin solida motivare psihologică a integrării epice a lumii umane textualizate, permițînd o evoluție mai complexă a scriiturii ficționale. Acestea erau curentele care, în anii debutului lui Agârbiceanu, își disputau scena literară europeană ; departe de a justifica scepticismul exegeților săi interbelici, Agârbiceanu va reuși o originală sinteză a acestor orientări narative — și asta în pofida stadiului modest de dezvoltare a prozei noastre literare, în acea vreme.

Fatalmente, ca fiu al unui popor cumplit asuprit de Dubla Monarhie, Agârbiceanu nu-și putea limita aspirațiile literare la inspirația predominant urbană și la tonul lipsit de angajare a unei mari părți din creațiile acelor ani : aceasta este motivarea entuziastei sale adeziuni la programul militant al **Sămănătorului**, așa cum și-a găsit el expresia inițială în operele lui G. Coșbuc și Al. Vlahuță, Nicolae Iorga și M. Sadoveanu. Colaborarea sa, însă, nu putea fi decît episodică : angajîndu-se în vasta operă de „defrișare culturală" a realităților satului românesc, Agârbiceanu, prin formația sa luministă și prin experiența sa de viață, nu putea adera la punctul de vedere exterior, artificial al multora dintre colaboratorii revistei, neputîndu-le împărtăși nici superficialitate, nici optimismul schematic : „...nu-s poporaniști indi-

Tudor Păcuraru

Continuare în pag. a 6-a

Permanența unei teme: mediul muncitoresc

În legătură cu diversificarea vieții sociale în condițiile evoluției istorice a României spre forme și structuri moderne devine necesar ca și literatura să se sincronizeze (un sincronism interior !) cu aceste aspecte sociale noi ; are loc, astfel, o extindere a mediilor capabile a deveni literatură, concomitent cu intrarea viguroasă în istorie a unor forțe politice noi, corespunzătoare altor trepte de evoluție a societății. Dintre aceste medii noi, unul are o importanță deosebită, corespunzînd, în același sens, mișcările politice și sociale care definesc realitatea românească în ultimele decenii ale veacului trecut și apoi, din ce în ce mai pronunțat, de-a lungul întregului secol pe care îl trăim. Proza, căci asupra prozei se vor reflecta cu precădere aceste modificări, capătă valențe sociologice noi, accente sufletești noi ; scriitorul, ieșit din „mantaua" prozei naturaliste (Émile Zola era printre cei dintîi care descria o grevă) urmează astfel marile evenimente contemporane cu el. Unul dintre eroii „noi" devine, în acele momente de răscruce de veacuri, muncitorul : mediul muncitoresc pătrunde și el în literatură însoțind cursul istoriei.

Unul dintre primele romane ale mediului muncitoresc este, în literatura noastră, „Arhanghelii" (1913) de Ion Agârbiceanu, dublînd (după afirmația lui Edgar Papu, în „Orizonturi la început de veac"), preocupări similare ale romancierului american Upton Sinclair. Prozatorul coboară în lumea minerilor de la minele de aur, mediul mineresc continuînd să preocupe, în continuare, un mare număr de prozatori, care îl urmează pe Agârbiceanu. Accentul nu cade nici în acest caz, după cum nici în altele, pe aspectele pitoresti : caracteristicile prozei ardelenești, eticismul în primul rînd, se păstrează evidente. Dar încă nu putem vorbi de o adevărată literatură a acestui mediu social acum, cu „Arhanghelii", și nici cu alte cîteva romane, apărute în perioada interbelică, romane aparent „proletare" (semnate de autori cum sînt Stoian Gh. Tudor, Aureliu Cornea, Petre Bellu, Carol Ardeleanu). Acestea sînt prelungiri ale naturalismului. Între melodramă și dostoievskianism nu mai era loc, în cazurile menționate, de o viziune realistă autentică. Viziune care se impune, apoi, prin contribuția reportajului, a investigației în realitatea imediată, în „nemijlocit", proza devenind mai vie, acută în observație și mai bine definită sociologic. Buna soluție găsită de Alexandru Sahia — a cărui moarte prematură a privat „literatura proletară" (despre care se discuta mult în unele din publicațiile democratice din anii '30) de un posibil „clasic" — e continuată în anii postbelici, după o nouă recrudescență, nu întotdeauna benefică literar, a „faptului brut", a comentariului foiletonistic cu pretenții de literatură. Decantarea valorilor are loc abia în anii de după 1965, primele două decenii de construcție a socialismului accentuînd mai ales, caracterul activ, pedagogic, cu efecte imediate, gazetărești a actului de creație literară. Dar, pe măsura

Alexandru Ruja

Continuare în pag. a 3-a

În pagina a 3-a
TEME ȘI PERSONAJE ALE LUMII MUNCITOREȘTI

OPȚIUNI ALE CRITICII LITERARE

Excesul de metodă și uitarea esteticii

1. Critica literară a secolului nostru a fost dominată de idealul „întoarcerii la text", ca reacție fățișă împotriva denaturării operei de artă prin pozitivism, biografism și prin imprecizia impresionismului. Generoasă și justă la origine, această tendință a proclamat primatul operei literare și a asanat numeroase exagerări regretabile, fiind, în fond, **un impuls de natură estetică.**

Dar, după cum s-a dovedit foarte repede, un impuls care a înțeles totul, mai puțin exact propria-i natură.

Dealtminteri, noii critici au considerat mereu că estetica este un lucru perimat. În timp ce fenomenologi precum Dufrenne, ori filosofi precum Heidegger se ocupau cu seriozitate de problematica frumosului, teoreticienii literaturii îi intorceau ostentativ spatele lui Croce și se declarau partizani înfocați ai științei, exclamînd ritos precum Iuri Lotman : „Interpretarea literaturii trebuie să devină știință".

Tentația scientismului e, însă, foarte veche. Printre altele, e și pozitivistă, astfel că multe metode critice moderne (de exemplu : stilisticienii structuraliști) s-au întors nu la text, ci tocmai acolo de unde fugiseră, la (neo)pozitivism. Lucru care n-a mirat, totuși, deoarece confuzia (comparată frecvent cu „turnul Babel") este așa de mare, încît pentru noii critici orice rămîne oricînd posibil.

2. Tirania influențelor provine din partea psihanalizei, lingvisticii și matematicii.

Prezența matematicii mi se pare explicabilă și ușor de contracarat. Dealtminteri, matematică e mult spus : ceea ce se utilizează îndeobște e un amestec de algebră, teorie a mulțimilor și analiză. Ideea metodei poate proveni chiar de la Hjelmslev, care observase că semnul e com-

Radu Comănescu

Continuare în pag. a 2-a

„Critica înseamnă viziune"

Aflîndu-mă în fața fenomenului complex al literaturii actuale încerc să-i descopăr sensul de evoluție, principiul de înaintare și acest lucru cere un anumit efort selectiv. Pentru că nu toate tendințele nou apărute vor da roade trainice, nu toate riurile și piriurile geografiei literare

Alexandru Horia

Continuare în pag. a 2-a

Sensul și etapele Revoluției române de la 1848

Cel mai înalt titlu de glorie pe care l-au revendicat — explicit, prin pana unuia dintre ei— revoluționarii români de la 1848 a fost, chiar a doua zi după 11 iunie, singura „victimă", simbolică, fiind **Regulamentul organic**, ars în piața publică spre a nu mai rămîne îndoială asupra sensului și obiectivelor imediate ale ridicării unui popor întreg spre recucerirea libertății și demnității sale.

Ar mai fi putut adăuga (dar rămîne să adăugăm noi, din perspectiva celor 140 de ani, ce ne despart de acea „oră astrală a omenirii", din păcate neomologată încă în istoria universală cu sensul ei adînc) că a fost prima revoluție din istoria umanității în care rolul oamenilor de cultură, al oamenilor ce credeau în **puterea** spiritului omenesc de a lucra asupra istoriei și politicii **cu armele spiritului**, nu a fost doar acela al unor precursori naivi. Ci ei înșiși au pregătit, au condus, și și-au imprimat asupra mersului acestei revoluții mentalitatea specifică și metodele specifice de acțiune. Între care și evitarea arsenalului „specific" al tuturor revoluțiilor de pînă atunci.

La aproape un secol și jumătate de la Revoluția română din 1848, istoriografia românească nu posedă încă sinteza monumentală, lucrarea clasică, de felul celei cu care Michelet și-a înzestrat poporul său și conștiința universală. O bibliografie vastă, prețioase, neprețuite publicații de izvoare, dintre care cele

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 6-a

CRONICA LITERARĂ

TUDOR OCTAVIAN: «Sortiți iubirii»

Trăsătura esențială a personajelor prozei lui Tudor Octavian — mă gîndesc la acelea cu care, așa-zicînd, autorul simpatizează — de la tînărul nonconformist din **Noiembrie viteză**, pînă la ziaristul matur și bine blazat din recentul roman **Sortiți iubirii** (Editura Eminescu, 1988), este inteligența. Nu, însă, o inteligență de tip practic, ci una de tip speculativ, și nu îndreptată în sensul realizării personale, ci, mai degrabă, împotriva propriei ființe. Corolarul imediat al inteligenței este luciditatea iar al acesteia, ironia. Ironia relativizează totul și, dacă astfel atenuează dramele, tot așa ea șterge reperele, lăsînd loc degringoladei sau, în cel mai bun caz, existenței în inerție. Este cazul personajului central din **Sortiți iubirii**, om la patruzecișicinci de ani, ziarist „de importanță județeană", autor de recenzii convenționale, convenționalizate încă o dată de intervențiile redactorului său șef, posesor al unei garsoniere relativ confortabile în „Blocul pensionarilor" dintr-o urbe oarecare și al unei combine muzicale, care îl ajută să-și mobileze intermitent singurătatea. Personajul este mulțumit și nu tocmai de ceea ce face și de ceea ce trăiește, sau, mai exact spus, în absența perspectivelor și a necesarului imbold interior se rezumă la o existență compartimentată de tabieturi, fără comunicare între compartimente. Nimic nu pare să amenințe acest echilibru fără speranță, această existență predominant cenușie, pigmentată (dar numai din punctul de vedere al cititorului) de umorul replicilor schimbate cu Leon, colegul de redacție, eseist, și el „de importanță județeană", de ironia fină a observațiilor protagonistului, referitoare la lumea înconjurătoare, de autoironia mordantă, de admirația totală, comică și tristă în același timp, pe care croitorul Sedecariu o nutrește față de producțiile similicritice ale eroului. Gîndirea acestuia este de tip aforistic și se manifestă în construcții verbale memorabile fie prin profunzimea concisă, fie prin conciziune vidă de sens. Și aceste tentative — probabil cu sursa în subconștient — de a așeza lumea în tipologii ori false tipologii vizează umplerea singurătății altfel apăsătoare și regăsirea, chiar dacă doar iluzorie, a reperelor pierdute. Cursul previzibil al acestei existențe banale va suporta însă o dereglare considerabilă, odată cu apariția bruscă în viața personajului a unei femei (Vera), care pretinde că-l cunoaște de douăzeci și cinci de ani, că-l admiră tot de atunci, că-l iubește și-l așteaptă de patru ani. Senzațională nu este fidelitatea (se mai cunosc cazuri, cum ar fi, de pildă, domnișoara Havisham din **Marile speranțe**) ci altceva: personajul nu o cunoaște de fel pe această „victimă" răbdătoare a farmecului său juvenil! Tudor Octavian ne aduce, de fapt, în chip ingenios, la atît de frecventa situație limită, care îl obligă pe personajul aflat aici să-și reevalueze, într-un fel sau altul, existența să facă un bilanț, fie el și provizoriu, a ceea ce a fost bine și ceea ce a fost rău, a ceea ce a fost plin și ceea ce a fost gol, a timpului pierdut și a șansei de a-l regăsi. Faptul că protagonistul nu-și amintește de Vera este un fel de a spune că tinerețea personajului aparține unei secvențe temporale extirpate din memoria protagonistului sau îngropate acolo fără șanse de resurecție, căci mecanica existențială și rutina cotidiană au anulat proiectul spiritual inițial.

Reîntîlnirea cu Vera nu va conduce, prin retrospecție, la un timp regăsit (amnezia este totală, mod de a spune că nimic nu mai poate fi recuperat din trecutul personajului pentru viitorul său) ci la constatarea și conștientizarea eșecului, în stil personal: „Am patruzeci și cinci de ani. Privesc în jurul-mi și tot ce mă înconjoară îmi amintește de un timp care nu se mai întoarce, oricîți biscuiți aș înmuia în ceaiul stătut al timpului ce-mi mai rămîne de trăit. Dacă ar fi s-o iau de la capăt, aș ști că e mai util să nu faci anumite lucruri decît să purcezi cu toată ambiția la realizarea lor, că de cele mai multe ori e mai important să gîndești asupra unei acțiuni decît s-o urmești și s-o duci pînă la capăt, că e mai profitabil să trăiești imaginînd decît să trăiești efectiv. Tot ce întreprind, întreprind cu sentimentul că mă cufund în eroare. Ce trebuie să schimb? Am ajuns aproape de fundul buzunarului și jocul îmi cere să plusez. Acționarii existenței mele au început să prindă de veste, toate încep să se precipite, zarurile zuruie pe postavul verde, conturile indică sume cu multe zerouri, nu mai am vreme să mă întreb ce e pasiv și ce-i activ. Iar fericirea e departe... Trebuie să o iau de la capăt, să revăd înțelesul exact al unor noțiuni, să le atribui un sens, cînd pereții lor subțiri încep să sune a gol. Trebuie să reînvăț să merg și să simt, să miros și să comunic". Dar, prozatorul nu vrea (nu poate?) să-și mențină mult timp personajul în dispoziție gravă. Demonul ironiei [illegible] nemilos orice sentimentalism, orice subiectivism, își manipulează eroul ca pe o marionetă, iar cînd acesta dă semne de răzvrătire, îi taie sforile și-l lasă confuz și inert. Personajul se îmbolnăvește brusc, are fierbințeli nemotivate, confundă realul cu imaginarul și invers, nu înțelege nimic, dar suferă cît se poate. Să fie vorba de acel „nu știu ce" romantic, de acel „mal du siècle", de acea „boală în strune" blagiană? Nicidecum, chicotește demonul ironic. Personajul suferă de mononucleoză infecțioasă dobîndită prin intermediul unor biscuiți dintre cei mai obișnuiți, fără nici o relație cu „madlena" proustiană. Mai avantajat, așa zicînd, este redactorul șef Vrînceanu, bolnav de același [illegible], dar în urma, se pare, unor [illegible] intensive și repetate oferite de secretara sa. Marile sentimente sînt privite cu neîncredere de către personaj și suspectate de inautenticitate. După boală existența sa amenință să revină la mediocritatea confortabilă. O secvență memorabilă ni-l arată privind din afară prin geamul redacției și observînd aceleași personaje dintotdeauna, între care și pe el însuși. Mecanismele cotidianului s-au pus din nou în mișcare, timpul alunecă insensibil pe lîngă oameni.

Sortiți iubirii nu este un roman de dragoste, cum l-ar recomanda colecția în care a fost inclus și titlul său foarte comercial. El este un roman despre mediocritate, despre eșec și despre necesitatea iubirii ca posibil remediu la acțiunea lor conjugată. De aceea, în finalul cărții, în chip inexplicabil din punct de vedere al logicii narațiunii, dar perfect motivat în plan uman, personajul, în mînă cu un buchet de roze imperiale, sună la ușa Verei. Este adevărat, sau este doar o proiecție imaginară a unei dorințe subconștiente? Autorul încheie ironic: „În mîna stîngă țin un buchet de roze imperiale și asta e o contradicție de fond cum zice Leon, pentru că rozele imperiale înfloresc, fără excepție, în mai". Iar timpul narațiunii arată, adăugăm noi, luna ianuarie.

Ca și în celelalte cărți ale sale, Tudor Octavian este și în **Sortiți iubirii** un constructor impecabil, căruia i se aliază un ironist redutabil, atent mereu să nu pară, sau să nu devină sentimental. Romanul său, chiar dacă nu de dragoste, se citește cu plăcere, tensiunea este exclusiv de sorginte intelectuală, fiind conținută în calitatea replicilor și frumusețea stilistică. Există totuși în această carte o carență născută, paradoxal, dintr-o însușire. Reprimarea subiectivității prin maxima supraveghere ironică nu lasă șansa unei **scene mari**, care să polarizeze toate liniile de forță ale epicului într-un [illegible] dramatic.

Valentin F. Mihăescu

„Critica înseamnă viziune"

Urmare din pag. I

au șansa să întîlnească marele fluviu, multe dintre ele vor seca sau se vor topi în dune de nisip, lăsîndu-ne doar amintirea lor de efemeridă. Există, vreau să spun, un **drum principal al evoluției literare** față de care avem obligația să ne raportăm atunci cînd analizăm o creație, un climat nou, o tendință estetică stabilind în felul acesta valoarea obiectivă nu conjuncturală a fenomenului în discuție. Personal consider că viziunea **organicistă** oferă posibilitatea tratării literaturii ca un organism viu, aflat permanent într-o creștere armonică și nicidecum arbitrară. A gîndi organicist evoluția fenomenului literar presupune înțelegerea unei „homeostazii", a unui echilibru de înaintare, „hybrisul" fiind anulat prin forțe lăuntrice chiar dacă uneori pare a cîștiga teren. Și conștiința critică este fără îndoială o forță lăuntrică a literaturii, nu un suprasistem abstract. Viziunea organicistă este foarte necesară azi cînd numeroase teorii deturnează literatura din albia sa firească, într-o direcție sau alta, prin tot soiul de rețete fabricate în laborator. Afirm cu toată tăria: arta scrisului (pentru că oricum rămîne artă și nu o industrie) presupune trăire și expresivitate, presupune apel la tradiția valorilor umane și chiar dacă necesită, în momentul creației, izolare temporară între cei patru pereți ai camerei scriitorului (fie ei de cărămidă sau de beton) e un act viu, incompatibil cu ideea de laborator. Un produs născut pe cale artificială va figura doar în tristele expoziții de „artizanat literar". Obligația elementară a unui critic este de a semnala falsul, contrafacerea, lipsa trăirii chiar dacă e vorba de savante artificii stilistice, acesta fiind, cred eu, un prim moment al analizei obiective. Care este [illegible] explicația generalizării fenomenului? Nu e greu de constatat că moda literaturii prefabricate (vezi formula textualistă) a fost importată din alte [illegible] încercîndu-se o aclimatizare pe cît de forțată pe atît de nocivă pentru literatura noastră care s-a format din vechime [illegible] germinativ diferit. O cît de rapidă analiză a [illegible] nostru literar (și aici intrăm pe terenul propriu zis al metodei organiciste) poate să arate în evidență fundamentala propensiune a românului pentru naturalețe expresivă. Structura armonică a spiritului nostru se opune [illegible] experimentalismelor și tehnicilor mecanice. E de văzut aici [illegible] unei culturi de tip răsăritean care funcționează după ritmuri bio-cosmice iar nu abstract-carteziene. Nu vreau să intru în profunzimea acestei analize culturologice (m-aș îndepărta de obiectul rîndurilor de față) [illegible] doar să adaug că ochiul criticului trebuie să descopere drumul viabil, fertil de căile înfundate care duc într-o fundătură. Dar pentru asta e necesar să ne cunoaștem bine „partea noastră de cer" — cum spune Constantin Noica și să nu ne bazăm exclusiv pe teoriile și metodele inventate de alții, aplicîndu-le din snobism pe terenul propriu. Pledez, din acest punct de vedere pentru o **critică de direcție**, nedogmatică, alimentată la spiritul tradiției noastre literare. Mulți însă consideră că momentul criticii de direcție a trecut și optează pentru un soi de liberalism total. Opinia este însă nejustificată, cu atît mai mult cu cît tendințele actuale s-au complicat pînă la [illegible] și reclamă din partea criticii atitudini axiologice limpezi, gesturi „gordiene" cum ar fi spus Mircea Eliade, opțiuni clare. Și să recunoaștem că o critică „amabilă" neangajată, preocupată doar de analize mărunte, lipsite de anvergură, nu poate înfăptui acest lucru. Sper să fiu bine înțeles, analiza competentă a structurilor literare este necesară, fără îndoială, dar abordarea exclusivă a **literalității** îndepărtează discursul critic de obiectul său (să nu uităm că sensul cuvîntului provine din grecescul „kritikos" care înseamnă „a decide") or, descriptivismul filologic nu îndeplinește această condiție **decizională**. Pe de altă parte există și părerea că o tendință literară nouă, oricît de insolită, trebuie lăsată să-și consume nestingherit existența istorică fără intervenții coercitive din afară. **De acord**. Dar cînd această tendință, la început marginală, cucerește cu timpul teritorii din ce în ce mai mari [illegible] literatura spre [illegible] și gratuități situația nu mai e [illegible]. Cînd într-o revistă studențească se afirmă (dar oare numai în revistele studențești întîlnim asemenea afirmații?) că „poezia postmodernă este soluția viitorului pentru că rupe definitiv cu tradiția" sau cînd [illegible] elogiază creația [illegible] pe motivul că „nu conține niciun [illegible]" este normal să cazi pe gînduri și să te întrebi ce-i de făcut pentru recuperarea [illegible] a „bunului simț" pierdut în cine știe ce [illegible] conjuncturale. Obișnuiesc, în asemenea cazuri, să-l citez pe Iorga cel care spunea „cînd te lupți împotriva tradiției te lupți împotriva «bunului simț»". Criticul, în calitatea lui de observator avizat al fenomenului literar, nu poate sta pasiv în fața unei astfel de maladii (pentru că e vorba aici de o maladie a conștiinței artistice nu doar de o opțiune estetică) el are datoria să observe și să îndrepte prin opinii ferme această situație anormală care, prin cronicizare, poate duce la devitalizarea accentuată a literaturii într-o anumită perioadă. De ce să vedem în atitudinea severă a criticii doar o măsură „procustiană" și nu un fenomen natural de apărare a literaturii însăși din lăuntrul ei (ca reacția organismului la microbi, de exemplu). De cîțiva ani încerc, prin articolele publicate în revista „Luceafărul" (o revistă mereu deschisă ideilor și dezbaterilor literare) să-mi fundamentez o serie de criterii convergente de analiză, o „taxonomie" cum se spune în limbaj pedagogic pentru a depista energiile „bune" și cele „rele" în domeniul scrisului actual. Dacă energia „bună" e constructivă, adăugîndu-se firesc trunchiului nostru cultural, în schimb cea „rea" e disolutivă. Prima vine pe filiera sănătoasă a tradiției sporind ființa noastră spirituală cu forme noi, cea de-a doua are în genere tendința demolării cu orice preț, manifestîndu-se teribilist și superficial, impunînd modele preluate de aiurea. Fiind constructivă, prin definiție, energia bună tinde spre valorile artistice pozitive: armonie, ideal, frumusețe estetică, viziune, trăiri autentice etc. Sînt oare aceste categorii depășite? Nu mai pot fi ele călăuzitoare într-o literatură modernă? Cred că dimpotrivă, se cere un apel cît mai insistent azi la reperele fundamentale, la aceste coloane de susținere ale creativității spiritului uman care asigură artei un echilibru clasic (oare nu spre un astfel de echilibru trebuie să năzuim?) dincolo de soluțiile improvizate. Să fiu mai concret. Numeroși tineri poeți, aflați mereu în căutarea autenticității, aduc în universul liric structurile cotidianului cu aspectele sale mai mult sau mai puțin insolite. Este adevărat că incursiunile în concret au mărit sfera universului poetizabil, anulînd multe prejudecăți estetice dar, totodată, se naște întrebarea: în ce mod poate fi abordat realul în poezie fără riscul **degradării lirismului**? Asertiunile lui George Călinescu, din incitantul său studiu „Universul poeziei" îi păstrează și astăzi valabilitatea, criticul face următoarea remarcă: „Nu toate lucrurile din natură intră în universul poeziei ci numai acelea care pot constitui niște hieroglife, niște embrioane de poem datorită imaginației omenirii." Autorul operează, după cum vedem, o delimitare axiologică foarte utilă poeziei actuale, căci deplasarea interesului liric dinspre esență spre fenomen nu trebuie să însemne și o deplasare dinspre semnificație spre gratuitate. Faptul că poeții ultimei generații aduc dezinvolt în cîmpul liricii tehnologia și ambientalul urban e un lucru pozitiv în sine, o împrospătare a imaginarului poetic, lipsește însă de multe ori decantarea artistică, acea expresivitate adîncă a poeziei autentice. Expresivitate care presupune, cred eu, filtrare modernă a tradiției nu refuzarea ei. Am impresia că tinerii poeți ardeleni, veniți pe filiera blagiană, cultivă un lirism al esențelor și revelațiilor chiar și cînd se inspiră din realismul cotidian. Efectele sînt remarcabile oferind o soluție de perspectivă. Pe de altă parte — ca să trec în domeniul prozei — nu asistăm oare prea des la chinuirea epicii prin tot soiul de practici formale (textualism, colaj, tehnica fragmentării etc.) ignorînd faptul că avem o tradiție a euritmiei narative, a povestirii calme și înțelepte ce exprimă „dorul nostru de eternitate" și echilibru sufletesc? Există cîteva dimensiuni fundamentale ale eposului autohton pe care proza actuală are datoria să le actualizeze iar nu să le ocolească de dragul unor experimente grăbite. Și pentru că am adus în discuție conceptul de **ritm** cred că el este o cheie a modelului nostru spiritual, exprimînd **organicismul culturii românești**. Mai mult chiar, putem vorbi de o școală de gîndire românească axată pe studiul ritmurilor (vezi teoriile lui Odobleja, Pius Servien, Matila Ghyka, St. Lupasco, Gogu Constantinescu, Alexandru Bogza, Constantin Noica, Mihai Drăgănescu, Mircea Florian și lista poate continua). Este de acum timpul să se analizeze mai serios acest aspect definitoriu pentru înțelegerea personalității noastre spirituale. Consecințele în planul esteticii ar fi fără îndoială importante dacă ținem seama de faptul că fenomenul artistic s-a bazat, din cele mai vechi timpuri, pe studiul ritmurilor. Închid această lungă paranteză ca să revin la problematica literaturii actuale și să subliniez responsabilitatea actului critic. Personal, fiind obligat să valorizez un produs literar ascult de regulă nu sonoritatea lui imediată, înșelătoare de multe ori, ci ecourile și rezonanța sa posibilă în timp convins fiind de faptul că verdictul criticului înseamnă apel la viziune iar nu reacție pripită bazată pe principiul lui „hic et nunc". De altfel critica ar trebui să năzuiască la o funcție „propițiatorie" (așa cum în folclor anumite ritualuri pregăteau binele viitor). Lipsit de această virtute, comentariul rămîne doar o analiză neutră a formelor artistice, pierzîndu-și **miza**. Pe de altă parte îndrăznesc să afirm că unui critic de vocație nu trebuie să-i lipsească instinctul **sociologic** pentru a sesiza la timp orizontul de așteptare al publicului, cîmpul motivațional specific al unei epoci evitînd abordarea tautologică a literaturii. Din punctul de vedere al receptării se observă ușor, spre exemplu, raportul dintre **ceea ce oferă literatura și ceea ce se speră de la ea**. O perspectivă sociologică a stat și la baza ideii „noii geografii literare" lansate de revista „Luceafărul", inițiativă care aduce un aer proaspăt în lumea literară. Cred permanent în faptul că „buna vizibilitate" critică se cîștigă prin contextualizare culturală și important este ca **diagnoza** critică să devină **prognoză** printr-o bună intuire a evoluției fenomenului literar. Prognoza mea? Cu riscul de a deveni patetic în finalul acestor rînduri voi afirma că mesajul generos, elanul marilor viziuni, valorile tradiției, armonia stilistică, dialectica ideilor esențiale, autenticitatea trăirii vor domina din ce în ce mai mult literatura viitoare, bineînțeles în forme expresive moderne. Trăim o perioadă a reflexivității artistice de bun augur pentru așezarea literaturii pe noi baze morale. Acest lucru înseamnă o modificare neptunică, revitalizantă. Procesul este în curs de desfășurare și trebuie receptat cu toată atenția.

Excesul de metodă

Urmare din pag. 1

parabil cu o funcție bijectivă. Rezultatele acestei metode vor merita însă totdeauna a fi consemnate într-o antologie a ridicolului omenesc. Ele siluiesc literatura și, desigur, nu fac nici o cinste matematicii în sine.

Mai grave, cu efecte mult mai întinse și mai persistente, rămîn teoriile derivate din științe umaniste: structuralismul, școala lui Lacan, cea a lui Goldmann, cîteva direcții ale stilisticienilor.

Structuralismul provine din mutarea modelului elaborat de Ferdinand de Saussure de la lingvistică la textul literar. Acest transfer s-a putut efectua datorită unor rațiuni semiotice (analiza saussuriană a semnului e excepțională) și gnoseologice (dichotomia sincronic /vs/ diacronic merge pînă la un punct în sensul pledoariilor lui Husserl pentru „cunoașterea fenomenologică").

El presupune, însă, ca o condiție sine qua non, izgonirea și substituirea esteticii. Ceea ce s-a realizat relativ repede, prin formaliștii ruși, L. Hjelmslev și R. Jakobson.

Formaliștii ruși au introdus conceptul de **literaturnost**, tradus la noi „literaritate", însușirea unor texte de a fi artistice, în contrast cu altele care nu-s. Se observă lesne: acest concept e un substitut al frumosului literar.

Hjelmslev a dezvoltat cît a putut teoria conotației, pe baza distincției operate de el între planul expresiei și cel al conținutului. Docta sa opinie propune un sistem de semne conotativ, unde „planul expresiei este reprezentat prin planul conținutului și planul expresiei", adică semnul însuși devine semnificant, — vechea discuție din estetică asupra cuvîntului ca material de constituire a operei de artă.

În fine, Jakobson, e mai ambițios (mereu a fost astfel!). El încearcă însăși definirea funcției poetice: „Funcția poetică proiectează principiul echivalenței de pe axa selecției pe axa combinării", deci contiguitatea se realizează prin principiile de echivalență (asemănare/deosebire., sinonimie antonimie, etc). Pertinența și adecvarea acestei afirmații se judecă de la sine: eu adaug numai că Jakobson a ajuns la adevărul în cauză prin studii consistente asupra bolnavilor de afazie.

Cu toate acestea, rudimente ale esteticii persistă încă: însuși Jakobson a încadrat textele literare între metaforă și metonimie.

Neoretoricienii, grammaticienii și entuziaștii urmași ai lui Chomsky vor rezolva, însă, — definitiv — problema. În loc de a deveni mai înțelept, structuralismul s-a radicalizat din ce în ce — element foarte grăitor pentru natura metodei.

Principalele lui efecte distructive, la nivelul artei, constau în **utopia modelului universal** și **pasiunea atomizantă**. Reprezentanții de frunte au crezut cu sinceritate în posibilitatea de a găsi un mijloc universal de interpretare a oricărui text literar; reprezentanții mai mărunți au crezut chiar că l-au descoperit. Deasemeni abundă noțiuni de tipul: ceneme, plereme, semne, sememe, lexeme, letreme, miteme etc., care ilustrează efortul de a identifica unitățile constitutive cele mai mici (structura subatomică) ale oricăror domenii avute în vedere: de la limbă la mituri. Ambele chestiuni trădează o vocație științifică (total neadecvată și malignă pentru artă), iar această vocație explică incapacitatea funciară a structuralismului de a emite **judecăți de valoare asupra operelor** analizate.

Tocmai pentru a depăși handicapul judecăților de valoare, structuralismul a încercat să fuzioneze, fie cu stilisticienii (vezi, de exemplu, Riffaterre), fie cu psihanaliza (vezi evoluția lui Roland Barthes și toată problema „tematismului").

Esențial, rămîne, însă, faptul că a continuat să urască, furibund, estetica, pe care o citează în mod frecvent denaturat trunchiat, ori prin reprezentanți depășiți și minori (vezi unele din articolele Juliei Kristeva).

În ceea ce privește critica psihanalitică, lucrurile sînt mult mai evidente: metoda e orientată către biografia autorului, chiar dacă pleacă de la text. Ea presupune identitatea dintre autor și om — în acest sens nedepășindu-l pe Sainte-Beuve (oare e întîmplător că tocmai Proust s-a revoltat violent împotriva lui Sainte-Beuve?). Demersul psihanalitic, mai ales cel psihocritic al lui Mauron., a avut măcar înțelepciunea de a nu emite pretenții nejustificate și a avut calitatea de a recupera **latura simbolică** a operei de artă, pe care structuraliștii o călcaseră nepăsători în picioare.

Deasemeni, a demonstrat limpede că ruperea autorului de text și de biografie e foarte relativă, mai mult o ipoteză de lucru decît o realitate obiectivă.

3. Însă există și un efect global al tuturor noilor metode critice. El constă în grava confuzie de valori pe care au determinat-o.

Căci uitarea esteticii și disprețul față de filosofie, precum și încrederea oarbă în infailibilitatea unor tehnici pretins științifice au denaturat hotărîtor conștiința artistică. E de observat — la noi, cel puțin — confuzia semnificativă în ceea ce privește cuvîntul „frumos". Acesta e folosit în mediile literare (mă rog, cînd e folosit) cu sensul lui banal, ecleziant de opus al „urîtului". Caracterul fundamental ontologic, propriu frumosului estetic (care are drept opus non-frumosul, adică „oparizarea ființei" — nicidecum „urîtul") rămîne, actualmente ignorat cu desăvîrșire.

4. Această situație nu e întîmplătoare. Ea rezultă dintr-o acțiune sistematică și complexă de impunere în cultura română a noilor metode critice, exact în momentul cînd în străinătate începuseră să-și piardă credibilitatea.

Fenomenul a avut loc prin anii 70 și a fost facilitat de dispariția lui George Călinescu, Tudor Vianu și Vladimir Streinu, precum și de [illegible] dorinței firești de informare a criticului [illegible]. Deoarece e vorba despre un fenomen foarte amplu, în cele ce urmează îl voi puncta numai unele momente semnificative.

Anul 1972 poate fi considerat anul exploziei [illegible]. Atunci apare, la ed. Univers, antologia capitală „Poetică și stilistică. Orientări moderne" care punea la dispoziție texte foarte pertinente ale structuraliștilor. Tot atunci, la ed. Științifică, se tipărea o lucrare colectivă a unor cadre universitare, intitulată „Analiză și interpretare. Orientări în critica literară contemporană". Aceasta prezenta [illegible] mai ales structuralismul [illegible] trei lucrări [illegible] și își enunța mobilul deosebit de [illegible] unea de evident interes pedagogic cu privire la posibilitatea introducerii acestor metode în școală".

A urmat apoi o aprigă acțiune de traducere, orientată îndeosebi către formaliștii ruși, [illegible] și continuatorii lor direcți.

În fine, acțiunea a continuat cu spectaculoasa „convertire" a unui critic de mare audiență, N. Manolescu. Acesta și-a expus în scris renunțarea la impresionism și adoptarea unui soi de „tematism", deși — dacă-mi amintesc eu bine — o făcea cu un [illegible] regret. Astfel, victoria metodelor „moderne" a devenit — atunci — evidentă. Și ne a [illegible] faptul că în anul 1981 a apărut la ed. Dacia din Cluj-Napoca o antologie absolut [illegible] „Poetică americană. Orientări actuale" care ar trebui citită măcar pentru a observa unde duce structuralismul consecvent cu sine.

Simptome chiar mai grave s-au manifestat în folclor, avînd drept rezultat o veritabilă invazie de „poetici ale folclorului". Acestea au apărut de prin anul 1976 și prezintă [illegible] de a fi cu totul [illegible], după ce a fi dezmembrat cu forța și [illegible] faptul folcloric. Ele nu sînt egalate decît de poetica [illegible] vocalelor și consoanelor din poeziile eminesciene care a bîntuit ca un [illegible] prin paginile unor reviste serioase, avînd, [illegible], însușirea de a-ți aduce aminte de aritmetica din clasele primare.

5. Bineînțeles, confuzia de valori, admirarea falsitor zei străini, rămîne periculoasă mai cu seamă pentru tinerii scriitori care s-au format în ultimii 15 ani sub egida implacabilă a metodei structuraliste. Ei sînt principalii handicapați — un handicap care aparține firesc metodei..

Cît despre noi, deocamdată să reținem anul 1972. E un moment crucial pentru înțelegerea literaturii actuale.

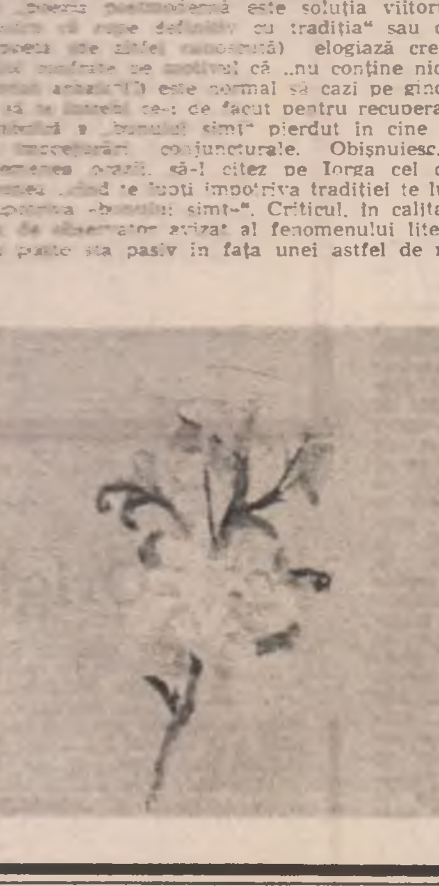

NOTE ● ATITUDINI

Cu documentele pe masă

● Reținem, din ultimul număr al revistei **Amfiteatru** (februarie 1988) paginile cu titlul „Biblioteca edițiilor critice — arheologie și edificare culturală" puse, deși sintagma nu mărturisește explicit, sub semnul ideii lui Pompiliu Constantinescu („Un Eminescu necropolă sau un Eminescu acropolă"). Interesante considerații despre modul de editare a literaturii române semnează Nicolae Mecu, fiind pentru urmărirea „traiectului receptării" unei opere, pentru munca asiduă, pe cît posibil nu în colectiv, pentru a păstra un stil și o viziune unitară asupra unei ediții, cerînd, în fine, crearea unui curs special de textologie la Universitate. G. Pienescu semnalează greșeli flagrante de transcriere a textului (și de aranjare/selecție a lui) în două ediții: B. P. Hasdeu: **Scrieri filosofice** (Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, ediție de Vasile Vetișanu) și P. P. Negulescu: **Pagini alese** (Editura Științifică, 1987; deși discută pe larg, cu extrase, **Nota ediției**, G. Pienescu uită a-i numi pe autorii ediției: ei sînt G. Vlădutescu și G. Cazan, și, făcînd această întregire, observăm că în discuție este aceeași editură — și același „corp" de editori stingaci: filosofii!). Într-un articol memorabil, Petru Creția vorbește despre munca de editare a manuscriselor eminesciene. Este nu numai un îndemn către tinerii studenți, cărora li se adresează revista, de a veni spre editologia eminesciană, dar și un îndreptar etic și metodologic în domeniu și, în același timp, o patetică profesiune de credință în eminescologia viitoare, din partea aceluia care poate să ne dea un nou „Perpessicius".

O mențiune aparte merită studiul lui D. Vatamaniuc intitulat „Cu documentele pe masă". În urma unei îndelungate investigări a arhivelor din Blaj și din împrejurimi, D. Vatamaniuc ajunge nu numai a depista în acte numele **Iminovici** și a fixa „itinerarul" acestei vechi, se pare, urgisite familii pînă la stabilirea în Călineștii lui Cuparencu — dar, lucru extrem de important, găsește atestat chiar numele de **Eminescu**: „Documentele ce le cercetez atestă existența în părțile Blajului și a unei familii cu numele Eminescu în anii colaborării poetului la **Familia** și mai tîrziu." Astfel, un **Vasile Eminescu**, „plugar" din comuna Lupu de lîngă Blaj, a trăit între 1826 și 1876 și a avut un fiu, **Ioan Eminescu**, ce a făcut școala primară la Blaj între 1870 și 1873 și a frecventat liceul de aici în 1873 și 1876 (a murit în 1877 și se specifică faptul că era „student"). Concluziile studiului lui D. Vatamaniuc se impun de la sine: **„Mărturiile lui Iosif Vulcan privind împrejurările în care schimbă numele poetului vor trebui să fie reexaminate."** Poetul vine, așadar, la rudele sale și — se pare — preia numele acestora, **Eminescu**, ori acceptă foarte ușor schimbarea propusă de Iosif Vulcan, ori acesta însuși cunoștea numele în varianta **Eminescu**. Desigur, fiind vorba de nume de familie atît de răspîndite în epocă, sînt de așteptat — presa timpului îi așteaptă și pe tinerii studenți — și informații în pagina tipărită despre avatarurile acestei (acestor) familii din care a țîșnit numele poetului. Cea de-a doua concluzie: **„Editorul poate demonstra cu documentele pe masă că toate ipotezele privind originea străină a familiei țin de domeniul fabulației."** În acest domeniu, bunul simț a luat-o cu mult înaintea documentelor...

Din același număr al **Amfiteatrului** mai reținem nota lui Al. Piru despre Brâncuși — și eruditul studiu al lui Virgil Cândea: „Istoria românilor prin documente călătoare", un inventar sui generis de documente românești aflate în muzee, arhive, biblioteci din toată lumea — lucru ce dovedește prezența noastră în spiritualitatea universală dar care ne obligă, în același timp să mai căutăm și să aducem și acasă, cel puțin în copii, ceea ce ne aparține și ne folosește.

Tradiții literare contemporane

● Sîmbătă, 28 mai a.c., la ora 12,30, sub genericul **TRADIȚII REVOLUȚIONARE ALE LITERATURII CONTEMPORANE**, Muzeul literaturii române a organizat, în colaborare cu revista **Luceafărul**, o dezbatere la care au participat: **Fănuș Neagu**, prof. univ. dr. **Gh. Achiței**, prof. univ. dr. **Ion Dodu Bălan**, **Mihai Ungheanu** și **A.I. Zăinescu**.

Invitații prezenți la dezbatere au vorbit despre tradițiile democratice ale literaturii române postbelice, arătînd locul pe care l-a ocupat revista **Luceafărul**, înființată în 1958, în ansamblul presei literare postbelice. Au fost prezentate profilul revistei, fizionomia ei ideologică și literară, în contextul cultural postbelic, subliniindu-i-se rolul de fidel promotor al literaturii originale.

Simpozion „Valori ale limbii și literaturii române"

● În cadrul „Primăverii arădene", s-a desfășurat, în zilele de 19 și 20 mai 1988, la Chișineu-Criș, simpozionul „Valori ale limbii și literaturii române", însoțit de mai multe manifestări literare. Astfel, au fost prezentate, de către criticul literar Alexandru Ruja, volumele „Secvențe literare" de Virgil Vintilescu și „Însemnări despre scriitori" de Iulian Negrilă iar Artur Silvestri a participat, din partea „Luceafărului", la o intîlnire cu cititorii, privitoare la activitatea și programul revistei. Simpozionul a cuprins comunicări susținute de critici, istorici literari și scriitori precum Virgil Vintilescu, Adrian Dinu Rachieru, Al. Ruja, Stelian Vasilescu, Mariana Brăescu, Iulian Negrilă, Alexandru Belu, A. Silvestri ș.a. ca și intervenții ale dramaturgului Paul Everac și ale poeților Ilie Măduța și Ion Pachia Tatomirescu. Au fost prezenți Salvina Marchiș, secretar al Comitetului județean al P.C.R. Arad și Constantin Ciurel, primarul orașului Chișineu-Criș. Ca și în alte ediții, această a IX-a reuniune dedicată „valorii limbii și literaturii române" a constituit o afirmare a unor opțiuni profunde, angajate, ale creației și cercetării literare contemporane.

Expediția „Pe urmele lui Mihai Eminescu"

● În întîmpinarea Centenarului Luceafărului poeziei românești, sub egida Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Botoșani s-a organizat expediția „Pe urmele lui Mihai Eminescu", care are scopul de a aduna material documentar cu privire la locurile prin care a trecut Poetul și la reverberația trecerii sale, în memoria oamenilor care trăiesc și muncesc în aceste localități.

Formată din muzeografi, fotografi și reporteri, expediția va parcurge drumurile lui Eminescu prin țară cu ocazia turneelor teatrale, a călătoriei la Blaj și cu alte prilejuri, în vederea realizării unei fotoexpoziții și a unei suite de reportaje, comunicări, care să ilustreze prezența perpetuă a Poetului în conștiința națională.

„Poetul și Cetatea"

● Concursul de poezie „Poetul și Cetatea", organizat de Comitetul județean de cultură și educație socialistă Argeș, cu sprijinul Uniunii Scriitorilor din R.S.R., a ajuns la a V-a ediție, avînd ca laureați pe George Achim **(Rm. Vîlcea) — Marele premiu,** Eugeniu Nistor **(Tg. Mureș) — premiul I,** Alexandru Șerban Bucescu **(Pitești) — premiul Uniunii Scriitorilor,** Titu Gheorghe Cocheci **(București) — premiul revistei „Luceafărul",** Constantin Dascălu **(Slatina) — premiul revistei „Argeș",** Alexandru Duran **(Pitești) — premiul „Suplimentului literar al Scînteii tineretului" ș.a. Din partea revistei „Luceafărul" a participat la festivitatea de înmînare a premiilor** Iulian Neacșu.

● În organizarea Muzeului Literaturii Române, a Uniunii Scriitorilor și Uniunii Compozitorilor, în Sala mică a Teatrului Național a avut loc un recital de muzică și poezie patriotică sub genericul O patrie, un partid, un tricolor **la care au participat: Nicolae Dan Fruntelată, Ion Horea, Traian Iancu, Ion Iuga, Mihai Negulescu, Florentin Popescu, Iuliana Palade Popescu, Gheorghe Pituț, George Țărnea, A. I. Zăinescu. Și-au dat concursul soliștii: Virgil Frîncu, Pompei Hărășteanu, Nicolae Licareț, Ioana Ostahie, Anda Petrovici, Andrei Tănăsescu și Silvia Voinea.**

Nicolae Georgescu

„Pe baza dezvoltării forțelor de producție, a proprietății socialiste de stat și cooperatiste, a avut loc creșterea puternică a clasei muncitoare care reprezintă cea mai puternică clasă socială a societății noastre socialiste.

Clasa muncitoare a devenit o clasă nouă de proprietari și producători. A crescut nivelul de cunoștințe profesionale și tehnice ale clasei muncitoare, precum și nivelul de cultură generală".

NICOLAE CEAUȘESCU

(din expunerea „Cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale")

TEME ȘI PERSONAJE ALE LUMII MUNCITORESTI

„Facerea lumii"

De cite ori are o greutate — trebuie să ia o decizie importantă pentru viața oamenilor pe care o conduce ori pentru tipografie însăși — Filipache, noul ei director, se gîndește la momentul acela decisiv din iunie 1948 cînd ei, muncitorii comuniști, au pătruns cu legea în mînă în biroul patronului și i-au cerut, imperios, cheile.

Facerea lumii (ed. I, 1963, ed. II-a 1973) de Eugen Barbu nu este, cum ar sugera titlul, un roman despre clădirea din nimic a noii societăți. Oamenii există, fabrica, de asemenea, precum și materia primă, și desfacerea ei, precum și cantina fabricii ; totul pare, însă, închis în sine însuși, obosit în cursa de pînă acum, dornic de a urma o altă cursă a existenței — dar încuiat în această oboseală de neînțeles ; totul pare înămolit în trecut, murdar, vetust, îmbătrînit.

Facerea lumii este un roman despre re-facere, despre aflarea cheilor și descuierea cu ele a tainelor lumii. Bazilescu, fostul patron al tipografiei, Vasilescu, fostul militar ajuns șef cu aprovizionarea, Irma, fosta secretară (deținătoarea „secretelor"), etc. etc. — toți foștii deținători ai cheilor păstrează, de fapt, și dubluri ale lor. Actul preluării în sine este o simplă sărbătoare formală. Pentru Filipache, abia după această sărbătoare începe munca propriu-zisă, grea, îndîrjită — munca de a pătrunde secretul fiecărui resort al instituției, de-a ajunge cu adevărat în posesia legăturii de chei. A fi deplin stăpînul situației — pentru ca, evident, după aceea să-ți faci chei proprii, ale tale, să controlezi în continuare de unul singur (fără teama de „dubluri") situația.

Directorul are avantajul — de aceea a fost ales de către partidul comunist — de a fi lucrat în tipografia pe care acum o trece în patrimoniul statului. Cunoaște procesul tehnologic, cunoaște oamenii și, lucrul cel mai important, știe ce trebuie să devină noua întreprindere, este constient de faptul că, avînd mai multe cărți pe masă, oamenii vor învăta să prindă cît mai multe secrete ale lumii, s-o schimbe în avantajul lor însile.

De partea cealaltă, „foștii" folosesc, în continuare, mijloace de rezistentă în pozițiile — baremi familiale și personale, dacă nu sociale — pe care le-au avut. Spiritului democratic pe care-l instaurează și-l sustine ferm noua conducere socialistă, ei îi opun constant o demagogie manevrată abil. Nu întîmplător conflictele din **Facerea lumii** se rezolvă, aproape toate (excepție fac evenimentele ce țin de linia evolutivă a fiecărui personaj în parte de „destinul" lui literar) în discutii : democratia se întîlneste cu demagogia pe terenul logosului, acolo unde tronează, unde se iau hotăriri colective în concordanță cu interesele mari ale țării.

Eroii „negativi" ai lui Eugen Barbu nu sînt naivi, nevinovati ori vinovati fără intentie : ei îsi permit să greșească, avînd experienta vorbirii, stiind că pot întoarce cuvintele (cuvîntul) în favoarea lor si se pot astfel apăra. Această „logomahie" nu poate fi răsturnată, desfiintată decît prin arta cuvîntului adevărat, prin credinta în cuvînt.

Este cea mai importantă dintre cheile pe care le detine directorul Filipache : încrederea în spiritul democratiei, în cuvîntul partidului. Este si singura pe care nu o preia din „legătura" fostului patron, ci o detine — ca si ceilalti comunisti adevărati din roman — din lunga experiență de ilegalist din timpul luptelor pentru organizare a partidului, pentru păstrare a lui.

Odată intrată în mîinile muncitorilor, tipografia prinde din nou viață : se vopsește se pune faiantă la grupurile sanitare, se construiește o cresă pentru copiii muncitorilor, se aduc masini noi — apoi se extind unele sectii. Noua conducere isi creează, chiar din prima zi, „teritorii" noi în jurul — sau chiar în interiorul celor vechi, pe care le organizează de la proiect pînă la darea în folosintă si exploatarea normală.

Spiritul democratic în care se reîntemeiază economia țării, prin nationalizarea din 1948, are în vedere omul ca factor esential al productiei, dar si ca beneficiar al ei, si tot omul — organizatia largă a muncitorilor — este confruntat direct, în dezbateri furtunoase, îndelungi — cu fortele economice si sociale vechi, rutinate, pe care reuseste să le anihileze în cele din urmă. **Facerea lumii** ne arată că trecerile de la un moment istoric la altul se fac în primul rînd prin cuvînt, prin căutarea si impunerea adevărului. O singură cheie — cea a **increderii** (în fortele proprii, în viitor, în om, în misiunea istorică a partidului) — le detine, de fapt, pe toate ; lipsind această cheie — cu toată legătura în mînă rămîi dezorientat — lumea nu se mai face, se des-face, rămîne încuiată în sine însăsi ca o taină amenințătoare.

Romanul lui Eugen Barbu are, de fapt, la bază un „mit" pe care-l umple de continut nou ; o schemă simplă, de basm, care tocmai prin simplitate absoarbe ochiul dornic de lectură.

Nicolae Georgescu

„Blocul de marmură"

În romanul **Blocul de marmură** (1975), Al. Simion se oprește asupra evenimentelor, tulburătoare prin semnificație istorică, din perioada 1945—1948. Romancierul își construiește acțiunea prin fire epice multiple, investigînd medii sociale diverse (cartea avînd și o interesantă aplicație sociologică) pentru a le aduna în albia unificatoare a istoriei acelor ani, care a născut, de altfel, sentimentul robust al unei colectivități de conștiință.

Din galeria eroilor, numeroși și reprezentativi pentru desfășurarea narativă, se desprinde Ioan Micle care poartă „pecetea credințelor lui într-un moment de răscruce, iluminat de pasiune, inundat de frenezie, convins de unicitatea și măreția clipei pe care o parcurge". Eroul este investit cu o gravă răspundere și îndeplineste, așa cum spunea Al. Simion, **o menire.** Dar Ioan Micle nu este un „romantic" prin excelență — imagine care s-a transmis și continuă să fie productivă, referitor, mai ales, la literatura scrisă în acel timp — ci un comunist angajat deplin în responsabilitatea actului social, observator atent al goanei febrile a evenimentelor proprii timpului, al plasei de pălanjen a îndoielilor, a circumspecțiilor existente într-o lume aflată în rapidă schimbare. Personajul este urmărit în devenirea sa, și, din acest punct de vedere, e mereu perfectibil. O adevărată frescă de istorie socială este pusă în slujba acestui deziderat, autorul aducînd în scenă personaje reale, evenimente palpabile, ramificîndu-și acțiunea în mediile intelectuale și muncitorești pentru a surprinde vremuri complicate, pline de imprevizibil care înaintează implacabil în adevărul istoric. Ioan Micle este, din această perspectivă, omul care rupe inerțiile, explicînd totodată complexitatea momentului : „Adunări sindicale, ședințe ale organizațiilor de partid din fabrici, din instituții, la care Micle trebuia să participe, convorbiri cu reprezentanți ai celorlalte formațiuni politice, cu delegați din județ, întrevederi cu diverși emisari ai organelor centrale, întocmirea de punctaje pentru un raport, pentru o cuvîntare, viața își urma cursul firesc și-l pretindea integral, el nu-și îngăduia răgazuri speciale pentru meditație, gîndurile se filtrau, se încîlceau sau se limpezeau în pauzele dintre fraze, dintre acțiuni, ori se decantau de la sine, în planuri afunde, în celulele secrete și intime ale conștiinței sale".

Evenimentele se derulează cu mare viteză de la o zi la alta producînd modificări spectaculoase, vibrînd de suflul manifestărilor populare, ale demonstrațiilor, în timp ce reprezentanții tuturor categoriilor sociale se perindă într-un șir nesfîrșit la tribunele improvizate pretutindeni. Ideea esențială care străbate aceste pagini ale romanului este salvarea țării din dezastrul lipsei de organizare al speculațiilor de pe piața neagră, al sabotajelor și provocărilor venite din partea reprezentanților forțelor reacționare ca și mișcarea principală, a axului națiunii, către noțiunile de ordine și organizare pe care partidul comunist, prin „soldații" săi devotați, hotărîse să le impună. De aceea, Ioan Micle apare fie în rîndurile unei comisii care stabilește delegația ce urma să plece după instalațiile evacuate ale unei fabrici devenită din acest motiv neproductivă, fie în zonele carbonifere, unde producția stagna din cauză că „posturile cheie în conducerea minelor le dețineau funcționari și tehnicieni... marionete docile în mîinile patronilor, dacă nu sabotori înveterați, cu state îndelungate de serviciu în slujba fascismului". Cu toate că nu se oprește în mod direct asupra momentului de mare importanță istorică și socială al naționalizării, romanul lui Al. Simion își desfășoară acțiunea pentru circumscrierea literară a evenimentului, fiind, în totalitate, o carte destinată muncii neobosite, clarvăzătoare, a comuniștilor pentru organizarea vieții noi în țara noastră și, în special ,o pledoarie a eforturilor materiale și a revoluției în conștiință produsă de partid pentru instaurarea proprietății socialiste, a organizării și planificării ei. Destinul eroului, care „după naționalizările din iunie îndeplinise, scurtă vreme, funcția de director de fabrică", fiind apoi rechemat în aparatul de partid, este încărcat de fapte „nenumărate și amestecate, ca un pom de prea multe roade, reușite unele, neîmplinite altele", regretele și speranțele topindu-se într-un aliaj ce-l menține într-un echilibru stabil, al trăirii în prezent, cu un ochi atintit vizionar în irealul, mirificul viitor.

Al. Simion prezintă în romanul său o realitate complexă în care oamenii se schimbă necontenit, adăugînd noi energii efortului lor ca „vlăstarele proaspete ale unei lumi crescute ca iarba după o ploaie de primăvară din acești ani". Mediile sociale se uniformizează prin dobîndirea acelei conștiințe superioare care-i transformă pe toți martori incluși în acțiune, și, de aceea, cu atît mai responsabili la participarea cu efort susținut în edificarea noii societăți. Nu întîmplător acest roman, pe care îl considerăm o frescă dedicată eforturilor comuniștilor de a făuri actul naționalizării, se încheie cu ideea naționalizării culturii noastre, care fusese ruptă, vremelnic, de viguroasele sale rădăcini. Salvarea unei biblioteci devine acum o nouă problemă de conștiință, mai ales că „granițele dintre noi și ceilalți ajunseseră mai puțin răspicate, ceilalți nu mai alcătuiau un grup compact și omogen și cuvîntul noi își modificase de asemenea semnificația".

Eroii cărții lui Al. Simion, iluminați în conștiința lor de clarviziunea partidului, de îndeplinirea eroică a comandamentelor pe care le-au avut, sînt primii „cioplitori aplecați asupra blocului informe, înversunați în a-i surprinde și elibera sufletul posibil, formele pure, abia bănuite".

Un rost comun, un rost excepțional, spune autorul.

Lucian Chișu

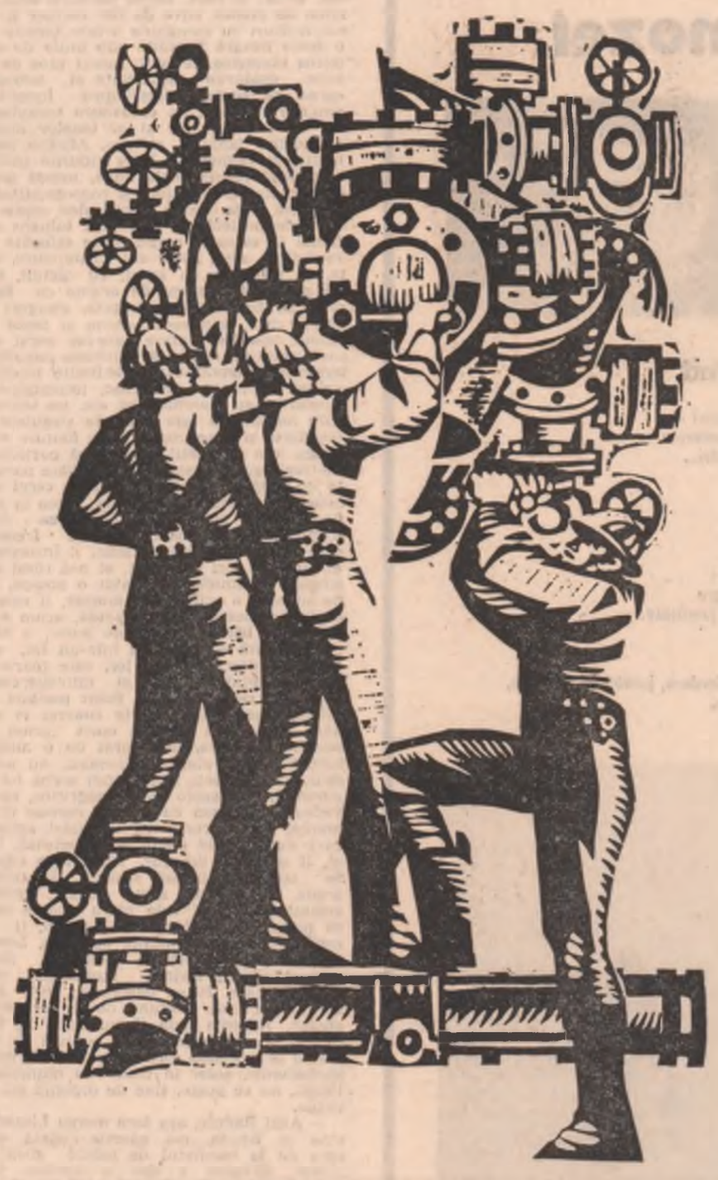

Gravură de Șerban Rusu Arbore

Vîrste epice

În cîmpia „moromețiană" a Dunării, timpul nu mai avea, într-adevăr, răbdare și cînd Marin Preda înnoadă iarăși povestea Moromeților multe părură a se fi schimbat în satul Siliștea-Gumești, așezat între Rușii de Vede și dealurile argeșene Glavacioc și drumul Bănlei. Moromete își modificase îndeajuns de mult conduita, fiu-său, Nicolae, plecase la școli și în cele din urmă ajunsese la „raională" iar moara lui Aristide era îngrijită acum de un misterios individ, pe nume Mantaroșie care ajunsese a fi mecanic și asculta de administratorul ei, Adam Fîntînă, un fel de enigmatic ins de „venitură". Despre această schimbare de proprietate, Marin Preda nu dă alte indicii însă nu-i greu a se înțelege că, între altele, în lumea Moromeților se produsese, ca de altminteri peste tot în România acelei vremi, naționalizarea. Eveniment cu valori de răscruce, „naționalizarea" este în „Moromeții" un episod abia întrevăzut, fundamentale fiind consecințele și acestea doar rămînînd vizibile. Satul nu se tulbură cu mult în urma acestor preschimbări și este util a observa că, într-o lume țărănească esențiale vor fi fost, mai degrabă decît expropierea deținătorilor „de industrii", procesele de colectivizare a pămîntului, însoțind acestea, în ruralitate, „colectivizarea" fabricilor. Astfel se înțeleg, în lumea „Moromeților", aceste fenomene ale istoriei recente și de aci putem trage încheieri nu fără o semnificație mai înaltă.

Înainte de toate, „naționalizarea" pretinde, spre a se traduce în roman ori nuvelă, un mediu citadin, romanul „naționalizării" trebuind să fie un roman de mediu uvrier și, deopotrivă, de cadru orășenesc, spre a scoate de aci efectele grandioase care se urmăresc. Un episod desfășurînd acest act într-o manufactură cu puțini muncitori este, bineînțeles, pilduitor însă ar fi avut o semnificație restrînsă, direct proporțională cu mulțimile aduse în narațiune. Astfel încît „romanul naționalizării" reclama ample mișcări epice și o viziune măsurabilă la dimensiuni istorice, posibile acestea mai cu precădere acolo unde, prin număr, umanitatea ar fi putut aparține noțiunii de epopee. Cele dintîi contribuțiuni pe această temă întrezăresc aceste deziderate și, în felul lor, le respectă deși urmările estetice nu-s pe măsură de vreme ce între năzuință și concretizări intervine ideea propagandistică pură, traducerea într-un fel de epic a textului de jurnal. Prozatorii *momentului 1950* sînt propagandiști cu exercițiu gazetăresc, stăruind asupra epopeicului în cadrele „luptei de clasă", ceea ce ar fi putut conduce la o literatură de conflict simbolic și, totuși, nu a dus. Cele cîteva încercări de a face vizionarea vremurilor noi, incluzînd confruntări care se rezolvă teoretic odată cu „naționalizarea" însă nu se încheie practic atunci, sînt sumare și nu pun psihologie ci ideologie acolo unde, prin natura împrejurărilor, ar fi trebuit să intre multe convulsiuni sufletești. Astfel, de la „Arma vicleană" (1941), a lui B. Elvin și pînă la „Cartierul muncitoresc" (1950) a lui Petre Sălcudeanu, evoluția propriu-zis literară nu se întrevede acestea fiind scheme care, laolaltă cu „Slăvim Republica Populară Română" (1952) de Radu Cosașu, aduc euforia unui triumf „de clasă" în căutarea unei legitimități. Acest mod ideologic de a gîndi literatura este, totuși, contemporan cu prelungiri ale unor îndemnuri, de aspect cu precădere literar, a căror precedență în istoria formelor epice e sigură și care aduc, de altminteri, adevărate soluții posibile înapte a deveni model doar prin imperfecțiunea creației iar nu prin viziune. Romanul profesiunilor e revigorat în cadre oarecicum noi, astfel încît o anumită diversitate în marginile unui mediu cu precădere proletar este posibilă. Apare acum (ori, cu mai multă precizie, „reapare") lumea minerească (Teofil Bușecan — „Mina din vale", 1950) ; e înfățișat, în ideea unui localism nu fără semnificație, mediul rășițean însoțit de o componentă geografică nu fără o sugestie, chiar dacă palidă, de antropologie a Banatului (Anton Breitenhofer — „Orașul de pe Bîrzava", 1951) ; naturalismul tablourilor industriale se regăsește la Ieronim Șerbu („Cuptorul nr. 3" și „Linia de foc", 1950). Prelungiri nu lipsite de o ingenuitate simulată și cu participarea unei doctrine, sînt de găsit în „Oțel și pîine" (1952—1955), o schiță de ciclu epic industrial, aparținînd lui Ion Călugăru. Însă sinteza acestei literaturi unde mediu, profesiune, doctrină și eveniment se împletesc în proporții previzibile (căci ascultă de un model „academist") este „La cea mai înaltă tensiune" (1951) de Nagy Istvan. Acesta, ca și „Mitrea Cocor" (1949), constituie, pentru o vreme un fel de *model intern* (reflectat și acesta, desigur, și documentind sincronizări), totuși nu atît de cuprinzător căci sustrageri din aceste cadre se întrevăd. Astfel imaginea romanescă a României imediat postbelice (unde „naționalizarea" nu mai e doar un eveniment consemnat jurnalistic și triumfalist) se îmbogățește cu nuanțe, pătrunderea unei dimensiuni realistice avînd consecințe, nu dintre cele nefolositoare, impulsionate și de participarea unei viziuni reportericești. Reportajul, spre a face o adăogire, corectează, aducînd un criteriu controlabil, ceea ce altfel ar fi ideologie pură și nu literatură. Nu-i fără explicație, dar, această sforțare, evidențiată către 1956, de a veni în romanul de mediu muncitoresc cu o viziune sociologică mai pronunțată decît înainte și astfel trebuie înțelese „Nedeia din Poiana miresei" (1955—1958) de Nicolae Deleanu, „Izvorul roșu" (1955) de Nicolae Jianu, „Strada primăverii" (1956) de Dumitru Ignea și „Puterea" (1958) de Corneliu Leu. Acestea ilustrează, în diferite proporții, *o ipoteză de roman al metamorfozelor sociale*, cu indemnări către psihologia socială și înspre o dimensiune analitică, valorificată, în cîteva cazuri, în ocazii ulterioare. „Pămîntul era viu" (1966) de Nicolae Jianu și „Faptele de arme ale unor civili..." (vol. 1—2, 1987—88) ale lui Corneliu Leu dezvoltă intuiția propriu-zis romanescă în alt cadru estetic decît acela inițial.

Aceste cercetări, care aduc tema din schematic în posibilul epic, capătă realitate în chip lent însă stăruitor și odată cu „Ucenicia lui Franz Jacobi" (1961) de Anton Breitenhofer, „În portul de pescari" (1963) de Ion Ruse și „Paranteze" (1967) de Teofil Bușecan romanul (reorganizat nu în felul unei palinodii ci în urmarea altei vîrste literare) devine cu adevărat „roman". Fundamental rămîne de-acum înainte, și nu se va „minoriza" odată cu trecerea vremii, „Facerea lumii" (1963) de Eugen Barbu, romanul emblematic al naționalizării, contribuția literară cea mai de seamă în această prelungă încercare de a da carnație epică unui fapt pătruns în istorie. Nu depărtarea în timp ci talentul impune o privire limpezită și face loc, în chip definitiv, unui *model autohton*. Ceea ce se urmează, adică „Blocul de marmură" (1975) de Alexandru Simion, „Caietele cunoscuților mei" (1964) de Nicolae Crișan, „Apa" de Alexandru Ivasiuc, „Un anotimp pentru fiecare" (1985—1986) de Constantin Cubleșan sînt episoade și nu dezvoltă condiția de întreg epic izbitoare în „Facerea lumii" și numai acolo. Ceea ce este remarcabil aci, în aceste încercări nu tîrzii ci indeterminate de conjunctură, e nota propriu-zis romanescă și, odată cu aceasta, diversitatea metodelor, pornind de la realismul social, cu substrucție ideologică, al lui Al. Ivasiuc și pînă la analitismul sentimental, portretistic, al lui Nicolae Crișan. Lumea romanescă evoluase și privirea trimisă înapoi descoperea altfel de organizări posibile ale evenimentelor care acestea dau valoare cu adevărat unei creații.

Artur Silvetri

Poeme de FLORENTIN POPESCU

Patrie

Frumos ți-e numele, ca o grădină
în care cresc și flori și oameni și mindre ctitorii
Și noi, toți fii tăi — o treaptă de lumină
Prin care urci în viitor și-n bucurii.

Frumos ți-e numele și cerul nalt, senin,
Cum l-au visat eroii tăi luptînd neobosit
Și liberă îți este înflorirea — demn destin
De-a te-nălța mereu, o stea în infinit.

Frumos ți-e numele, frumoasă ți-e înfățișarea
Cînd fii tăi cei harnici îți sporesc zidirea,
Cînd freamătu-mplinirii pulsează-n noi, ca-n valuri, marea
Iar zarea comunistă ți-e zborul și menirea.

În lumină

În lumină, dimineața,
cu tărie, demnitate și cu dor
soarele din inimi crește
murmur pur în tricolor.

Avem cer albastru și-avem ape
și din fapte urcă visu-n zbor,
sevele-ntr-un singur trup ne suie
din istorie venind în tricolor.

Anotimpuri de iubire
și de pace și de muncă și de spor —
noi cu brațele, cu mintea
ne-am unit sub tricolor.

învățînd mereu, întruna ctitorind
mindrul, luminosul viitor
lumii ne-arătăm destoinicia
liberi, demni sub soare tricolor.

În ținutul Buzăului

În Ținutul Buzăului
lumina pune cunună de cîntec
și de flori și de mindră-mplinire
iscată din gîndul și inima
bărbaților harnici visînd comunismul.
În Ținutul Buzăului
unde cetățile și-unde Cloșca cu puiș de aur
stau mărturie-a istoriei
bucuria se mută zi de zi
în inima copilului și-a mamei și-a omului
precum într-o casă nouă — o pereche de tineri.

În Ținutul Buzăului —
frumos și bogat tărîm de legende
unde izvoarele curg de-a dreptul în soare
și-unde oamenii iscă din piatră
din metal și din sticlă emblemele noi
ca o probă-a iubirii de patrie
inima mea dimineață se face
rînd pe rînd — pentru zbor, pentru cîntec și pace
floare și fruct, bucurie
și cîntec rotund
arcuit dimineața pe-orașe și sate
de-o fără de seamăn privighetoare.

Patrie Română

Cît privirea adună-n imagini
blindă, rotundă cuprindere
de cetăți și de oameni
și de griu încolțit în cîmpie
și de păsări liber suindu-și
zborul lor pe limpedele cer
e patria.
Cît dimineața pe culmi de Carpați
prin lumină și rouă
cuprindem în cercul privirii
bărbați și femei lucrînd la baraje,
în cetăți ori în sate
necontenit suind și-n viitor implinindu-se
e patria.
Cît iubirea poetului
în imnu-i adună
arhitecturi de-orașe, petale de lumină
și-ncrederea în comunistul ev
e patria.
De-aceea-n poeme, pe zările albastre
senin și frumos
în fald de tricolor se-naltă
bucuria și zborul și dragostea noastră.

August venind

Pe coline de sunete, galbene,
august desface corăbii
cum pacea stoluri de liniști
prin fructul pămîntului ;
lîngă țărm, adăstînd ora de roade,
venim noi, truditori,
dezghiocîndu-ne cîntecul
cum oul, puiul de pasăre, vara.

Paul Tudor : „Flori"

Permanența unei teme

Urmare din pag. 1

evenimentelor și a evoluției noilor structuri, se impune cu vigoare nu numai o diversitate a mediilor zugrăvite de scriitor ci și o evidentă încercare (tot mai vizibilă și tot mai izbutită) de aprofundare, în condiții de creație specifică, a acestor medii. Panorama acestor mișcări de sociologie a literaturii (care capătă, cu timpul, supletea necesară), se definește în conformitate cu însăși evoluția mentalităților literare, determinate și ele de mutații profunde în chiar felul nostru de înțelegere a lumii.

Evenimentele postbelice cu consecințe profunde în organizarea altui tip de mentalități (instaurarea puterii democratice, Republica, naționalizarea mijloacelor de producție, cooperativizarea agriculturii, afirmarea și consolidarea democrației muncitorești-revoluționare, marele efort conjugat de construire a unei Românii noi, moderne) primesc expresie literară în funcție de concepția care guvernează domeniul artelor și determină geneza însăși a actului creator. **Permanența temei istoriei contemporane (cu cîmpul de forte sociale majore al ei) se impune însă în mod evident.**

Moment politic major, naționalizarea ocazionează cîteva romane importante : „Facerea lumii" de Eugen Barbu, „La cea mai înaltă tensiune" de Nagy Istvan, „Blocul de marmură" de Al. Simion, dar mai important decît impactul imediat cu realitatea este procesul ulterior, accelerat prin aceste încercări care au valoare, de prezentare într-o gamă diversificată a etapelor istoriei contemporane. Momentul inițial, al „predării cheilor" simbol al naționalizării, deschide o vastă pînză epică definită de eroul înfăptuitor.

Lumea întemeietorilor de „lumi noi", a celor care, pe șantiere îndepărtate, înaltă catedrale ale vremii de azi (ca în romanele lui Paul Eugen Banciu), pasionații ideilor grandioase despre om și despre noua societate (din romanele lui Constantin Cublesan), „cotidianul" cu toate aspectele lui (din nuvelistica și romanele lui Nicolae Țic) dezbaterea etică, de mare acuitate, actuală prin mize și soluții (prezentată în proza lui Ion Ariesanu) confirmă diversitatea dar și unitatea temei contemporane. Prozatori de toate vîrstele și practicînd toate stilurile se dedică acestei teme generoase în a cărei devenire „Clipa", „Dragostea și revoluția", de Dinu Săraru, „Apa" de Alexandru Ivasiuc, „Fiul secetei" de Ion Lăncrănjan, „Sentimentul puterii" de Ion Marin Almăjan reprezintă importante repere.

Literatura care participă, de la „Strălnul" și „Șoseaua Nordului", prin „Moromeții" și „Cordovanii", prin „F" și „Vînătoarea regală", prin „Facerea lumii", la cronica lumii noi și, în același timp, la construcția ei, nu poate să fie decît o literatură majoră, cea care, însemnînd valoare, creează sentimentul reconfortant al duratei.

Poeme de

gheorghe tomozei

In memoria lui MIHU DRAGOMIR

Poem din patru cuvinte

Minerale –
măruntele
melancoliei
animale...

Copist

De ce litera mea va rămine ?
Eu sînt copist medieval : scriu
cu pana pasărei, nesmulsă,
scriu cu pasăre
cu tot...

2 ianuar după 1900

Casa mea, viața mea, felia mea de exil
între pașnici vecini : acordorul de piane
și imblinzitoarea de șerpi. Aici
țin bine-ngropat intr-o butelie ordinară
secretul sticlei de Murano. Aici
experimentez sărutul – schimb de litere
ce nu vor fi rostite, aici scriu versul
ce mă indepărtează (apropie) de moarte.

Azi am aseminte de polen. Afară
mă așteaptă o trăsură de poștă
cu pulpele perfect vopsite
și cu caii perfect renovați...

Galioane se îngroapă în mări

E frig.
Zădărnicia oricărei mișcări.
Galioane se ingroapă in mări.

Din vară
doar citeva adieri.

Chiar noaptea noastră
de miine noapte
se va sfîrși
ieri...

Dintr-o iubire

Eram apostolul din Trapezunt (sau din Tars),
eram trunchi de santal indelung pregătit
pentru ars.

Tu erai numai floare
din intimplare.

A fost, lilial,
bocetul nupțial ;
carnea mea urca, bucată cu bucată,
treptele turnului tău de zăpadă surpată.
De-atitea jilave sărutări
veșmintele ne fermentau pe trupuri.
Lungi săbii ne-alungară din iaduri în rai.
Eram.
Erai.

A rămas doar cenușa. Limita. Punctul.
Și, la locul lui, Trapezuntul...

Încredințare

Iarnă.
Copacii rari. E vremea.
Încredințez
destinul meu de cireașă
corbilor
centenari !

Meșteșuguri

Era atit de frig incit l-aș fi putut desena,
singurătatea puteam s-o sculptez,
eram sărac și mina se nevoia
să scrie Mahabharata pe-un bob de orez.

Putea umple cu statuile fricii, enclavele,
din foame putea tăia treisprezece linguri de
lemn
pentru bărbații Cinei din Urmă și pentru
jilavele
de sărutare și lacrimă, liniile acestui
desemn...

Viziune

Riul,
corabia cu zbaturi,
podele din lemn prăpădit
și noi
făcind dragoste
peste saci cu cafea.

Aveam ani mai puțini.
Aveai mai multe trupuri...

Coborînd

O, voi luminări –
glezne de balerine
coborind scări...

Părți

L-am văzut :
jumătate tigru
și crocodil, jumătate.

Și eu,
jumătate pierdere, jumătate-ndurare,
jumătate vis,
jumătate...

Paula Tudor : „Dimineață"

Continuare

Cind o femeie se fringe,
se-mparte,
se fărimițează,
se dizolvă-n fragmente,
cind dispare

o continuă
muzica...

Recunoaștere

Erorilor mele
le-a lipsit grandoarea
spre a putea
dura...

Legătura

Și totuși e ceva care leagă
adolescența
cu agonia...

Ramă

Abia te-ai uscat
de pe mine.
Voi fi expus. Sînt o rană
inrămată...

Voi fi expus.

Din volumul în pregătire
„Mersul pe aripi"

Carnetele

radu theodoru

tobele mari bubuie bătute cu inversunare, susținînd tromboanele care acoperă restul instrumentelor. Soarele cade în curtea inghesuită între halele noi, ziduri la roșu, ferme metalice date cu minium de plumb, stive de fier cornier și fier beton, bancuri cu menghine uriașe, zăpada neagră, o zoaie neagră flescăită sub miile de picioare, miros inecăcios de cocs, fumul gros de la furnale, dealurile înzăpezite și nebunia asta care-l pătrunde răscolindu-l încercind să-i anuleze rațiunea, un entuziasm inexplicabil, nu cel al tromboanelor și al tobelor mari și al alămurilor fanfarei, altceva. Altceva iradiat de mulțimea inghesuită intre zidurile inalte, care scandează lozinci, hala nouă, uriașă are portierele metalice deschise, de console atirnă valuri de pînză roșie. Femei în pufoaice, unele purtind căști de protecție și sub căști tulpane colorate, femei în salopete avind peste salopete cojoace, muncitori, sute, poate mii, în pufoaice, în căbute, în salopete, cu șepci, cu cáciuli, cu căști de protecție, oameni de ordine cu banderole roșii pe braț, risete, strigăte, steaguri și steguleațe roșii, tricolore, vacarm și peste tot vacarmul cele trei fanfare care fac aerul sărbătoresc, umplind curtea de sunetele metalice. Fluieră niște locomotive trase pe liniile interioare ale uzinei. Sînt noi, strălucesc, locomotive uriașe, oamenii stau ciorchine pe ele, pe tendere, fiecare locomotivă este plină de steguleațe roșii și tricolore, și este curios, par făpturi vii, mulțimea le-a insufețit, le face să participe, locomotivele șuieră ascuțit la intervale parcă reglate de fanfara „topitorilor". Prin cerul albastru, dincolo de fumăraia coșurilor, trece în zbor iute un stol de porumbei. Mulțimea freamătă, Vornicu nu se poate rupe de freamătul ei care-l face să vibreze ciudat, îl incorporează și el nu are nici un merit, el n-a cărat măcar o singură cărămidă, n-a bătut o scoabă, n-a dus pe schelă o căldare cu mortar, îi este rușine, o rușine inexplicabilă, stupidă, acum o să-l ia unul din bărbații ăștia de guler, o să-l poftească afară cu toate că intr-un fel, acolo în cer, le-a deschis drum lor, este foarte conștient de faptul că tunul și mitralierele lui au fost **ante rem**, adică au făcut posibilă ziua de astăzi, acest astăzi foarte concret la care l-a adus Alexandru Belcotă oprit acum în fața porților deschise, inconjurat de o mulțime de bărbați gravi, aferați, dominați, nu este bine spus, nu dominați, altfel, cum naiba nu găsește cuvintul, este acolo un tip negricios, nu-l poate vedea, un lungan cu un nas coroiat îl acoperă mereu, tip negricios cu mișcări agile, care cară după el un scaun cu speteaza. Îl cară el, îl cară cei din jur. Tipul face cițiva pași. Se oprește. Fixează scaunul. Se cocoață pe scaun și de acolo arată uzina, impunge cu arătătorul dreptei cele patru puncte cardinale, se pleacă spre Alexandru Belcotă, îi explică ceva vinturindu-i mîinile sub nas, sare de pe scaun, îl inșfacă și de la-nceput. Mulțimea, care scandează lozinci, mulțimea, mulțime, vorbește tare, fețele oamenilor sînt radioase, se-nfîmplă ceva profund de la care el a fost absent. Absența asta îl uimește. Ce Casă de cultură a sindicatelor, nici o casă de cultura, are să se angajeze aici, ori șofer, are carnet de profesionist, șofer în uzină ori muncitor necalificat, nu se poate, ține de orgoliul lui să participe.

— Auzi Radule, așa face mereu Lisandru cînd vine la Rășița, mă găsește, odată vine careva de la comitetul de partid și-mi zice : „Uico Gligore a dat o sarcină tovarășu prim așa și pe dincolo, pră unul din ăi vechi nu ne-o zăuitat, cum face ăsta de la raion care nici bună ziua nu dă și-l știm noi cam ce-a făcut el în degalitate. Așa că azi dimineață m-or luat de la măgăzlie și mi-or dat sarcină să te duc la tov. injiner Stoica, zice că ești de la ziar, o de la ce ? Că nu mai cunosc eu uzina, da' altu străin ? Hai să ne ținem în urmele lu' Lisandru, că altfel nu mai intrăm în veci. Hai, hai, că ăștia ai noștri nu prea-i iubesc pră domni și-acu te cotesc și nu te lasă să treci și ce-i cu domn' dreptor, cu nea' Costache, că n-o mai venit de-un an pră la Jidovini.

— Cine-i ăla cu scaunul, Uico Gligore. Intreabă și nu-i place că Uica Gligor i-a spus că arată a domn, adică nu-i place că nu aparține atmosferei, că se vede lucrul ăsta de departe.

— Dracu ! Cine să fie ! Boghian ! Asta-i meaie ! Lu' ăsta i-or turnat următoarele trei stropi de apă vie în scăldătoare.

Vornicu face sinteza ultimelor ceasuri. Primul secretar are harul organizării. Este stăpînit de duhul organizării. Dormea somnul dulce al dimineții cînd l-a sunat Tibi, șoferul. Foarte politicos. Familiar-politicos. — „Tovarășu Vornicu, mă scuzați, sînteți convocat la ora șapte treizeci la regională. Dacă vreți, eu și așa trec pe la Politehnică..." Este ziua de 31 decembrie, diseară are totul pregătit pentru revelion, de data asta se supune, se duce unde-l trimite mama, la familia Bercea și Tuchi Cernescu se duce tot acolo, vor mai fi cițiva colegi și colege din promoția lor, fetele Bercea sînt amindouă mai mici decît ei, dar le știa de la patinaj, făceau patinaj artistic, ei erau intr-a 8-a, de-abia intraseră la liceu, niște puștoaice. Mama spune că Silvia este medic, abia a ieșit medic, ori în ultimul an de medicină, să se ducă acolo, se va simți bine intre colegi, nu are rost să se izoleze. Valentina este o femeie superbă, dar nu se potrivesc. Nu se potrivesc moral, or asta este o tragedie. Sala ingustă, cu trei ferestre enorme, erau acolo Ion și Aurel și incă cineva de la ziar, se pare fostul șef al grupului de partizani „Semenicul", pe-atunci locotenent de rezervă, avocat, acum adjunct la ziar, era Micotă, era și Vasile, inginerul, profesorul, colegul lui, era cel pe care primul secretar îl amenințase că pleacă legat, Dudescu, cam galben, avea niște dinți de cal, n-a putut vorbi cu Aurel și cu Ion, a intrat val virtej primul secretar, s-a așezat la masa perpendiculară pe masa de consiliu, nici o introducere, un „norocul ăl bun tovarăși" și grămadă pe Dudescu. Pe puncte. Vornicu a înțeles că primul secretar nu-l plimbă după el din motive sentimentale, nici ca să-și arate recunoștința. Ori își arată recunoștința, punindu-l la muncă. Nu știe în ce fel, dar probabil vrea să ucenicească la ziar, pentru că adjunctul de la ziar îi scrie pe o bucată de hîrtie că i-a deschis o rubrică permanentă care se numește „La zi". O lovitură în creștet, cu ceva moale și mutra rinjită a lui Mimi :

— Haide domle, te caut de-o oră, mă gogomane nu te-ai schimbat deloc, mi-a spus mie Corbuș că ai fi tu zmeul ăla, dar n-am crezut. Mă, dai șampanie ? Zi-mi ? Dai o ladă de șampanie ? Nu mai face mutra asta de tîmpit. Dai sau nu dai ?! Dai sau nu dai ?!

Mimi Stoica și el neschimbat, îl tot atinge în creștet cu ceva greu de data asta, ceva învelit în hîrtie de ambalaj, oamenii se uită la ei, unii hăhăite, el simte cum i se urcă sîngele la cap. Mimi a rămas la glumele lui nesărate cu toate că este coșcogea inginerul. Îi apucă mîna de încheietură.

— Halal bun venit, mormăie.

Mimi îi arată dinții albi, rari, ieșiți în afară. Părul sirmos îi stă vîlvoi, este la fel de slab la față, ochii i-au rămas aceiași, mari, de culoarea castanei, blinzi și inocenți. O ține intruna cu șampania, îi spune lui nea Gligor că acest căpcăun rămîne pe mîna lui, nea Gligor mormăie, nu-i place cum l-a concediat inginerul.

— Auzi nea Gligore, spune-mi unde te găsesc, te caut eu, nu miine, poimîine, ori cînd incepe lucrul, rămîn mai multe zile.

— Rămîi pe dracu, spune Mimi, unde stai, toată lumea pleacă la ski, chestia asta lui Boghian ne strică sărbătorile, ăsta totdeauna joacă teatru în piese scrise de el... Mai ții minte „Noi de la Loga" ? (Mimi fusese coautor cu Pucci Potra)... Spune mă, dai o ladă de șampanie !? Hai că trebuie să fi luat un sac de bani. .. Chiar nu știi nimic ? Bă, fleață, nu mai face pe naivul cu mine ? Ori nu ești tu ăsta ?

Cu o mișcare scurtă desface pachetul cu care-i ciocănise creștetul. Vornicu înțepenise. Foială în jur. Una mică, bondoacă, țîțoasă, se vîră-n el, își lipește pulpa de piciorul lui și silabisește titlul scris cu litere negre pe coperta roșie **Gloria străbună**. Ce înseamnă asta : **Gloria străbună ?** Sînt foarte mulți oameni în jurul lor, unii zic „să trăiți tov inginer", fanfarele nu se mai aud decît vag, au intrat în hală, nu se mai aud lozincile, miroase a oameni, a oțel, a cocs, a zidărie, bondoaca miroase tare de tot a colonie, are niște obraji roșii, bucălați, întreabă dacă tovul inginer a luat cartea de la bibliotecă și ea vrea s-o citească dacă are poze cu Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, silabisește numele autorilor : Radu Vornicu, general maior Costin Florescu, exact în ordinea asta și Mimi Stoica strigă tare :

— Te-am prins hoțomanule, va să zică ăsta-mi ești... Alaltăieri am luat-o direct de la depozit, ieri seară am ajuns aici, azi dimineață am primit sarcină să mă ocup de un ziarist, Radu Vornicu, nu m-am gîndit la tine, nu prea aveai mutră.

Ridică cartea. O arătă celor din jur.

— Dînsul este ! Am fost colegi ! Să trăiești mă ! Mare surpriză !

Îi mai dă una cu cartea în cap. I-o pune în brațe. Îl ia de umăr. O mie de fețe. Zîmbete. Mîini întinse care-i strîng mîna. Nea Gligor care explică că tovarășul ziarist este din Jidovini, „cum mă Niculae nu-l mai cunoști mă pră Radu lu' domn' dreptor Vornicu", „aviatoru ?" „aviatoru, mă, da' acu o venit cu tovarășul prim Belcotă, de la ziar", bucălata l-a luat de braț, soarele cade pe cartea pe care-o strînge inconștient la piept, „ah, Mefisto, dragul, inegalabilul Mefisto, uneltitorul de Mefisto, într-un fel destinul lui, Mefisto..." Nu vede nimic : „audzi Radule, o nu mă mai cunoști, io mi-s Floarea lui Uica Braia, mi-s desenatoare tehnică, nu te uitai tu atunci la mine, hai la noi, uite domn, inginer, să facem o întîlnire la club", fețe destinse, trece un balon albastru, albastru și pe el îl podidesc lacrimile.

— Dai mă o ladă de șampanie ?

Rîsete vesele. Izbucnesc fluierele locomotivelor. Stolul de porumbei trece poleit de soare. Radu Vornicu nu vede decît cerul ,cerul albastru de dincolo de fumul cenușiu, subțire și soarele. Soarele de sfîrșit de decembrie, alb, strălucitor, soarele luminos, care umple lumea cu o căldură tainică, bună, **îmbînzind** fețele oamenilor, umplîndu-le de veselie și speranță, oamenii aceștia care-l primesc frățește între ei, îi string mîinile, îi string umerii, se laudă cu el că este de la Jidovini, „cîte stății sînt mă pînă la Jidovini ; cinci, păi noi nu sîntem tot așa", adică sînt solidari cu el, cartea îi frige palmele, nu bondoaca este Floarea lu' Uica Braia, alta, nălțuță, într-o scurtă albastră care-l ia de celălalt braț, bondoaca îl invită la revelion la club, ea este Gruiescu Maria, a mai prima strungăriță, să spună oamenii, n-a mai fost la revelion cu un ziarist, n-are decît să scrie despre ea și un roman. Iarăși rîsete, oamenii îl duc încotrova, spre portierele larg deschise, strînge cartea la piept și se mai uită odată lacom la cerul albastru, la soare, la stolul de porumbei evoluind foarte jos peste locomotivele care șuieră ascuțit.

Casă mică la 17 ianuarie, ora 10 a.m.

Carnet nr. 1. Furnalul 4. Sînt furnalist 3. Schimb de noapte. Nu știe nimeni cine sînt. Poate maistrul, că l-a spus inginerul sau poate știu. Mă protejează. Mai ales cînd se descarcă șarja. Nu mă interesează procesul tehnologic. Mă interesează Vasile Petcu. Este din Cîlnic, are 18 ani, termină liceul, mă poartă cu el în clasa de pictură a școlii populare de artă. Orfan de război. Se pregătește pentru politehnică. Un inginer în vîrstă. Zădăreanu.face meditație cu patru candidați la furnale. Am asistat la o oră într-o sală de ședințe. Să-i mănînce. Unul nu-și rezolvase problemele. L-a pocnit. „Mă tembelule, eu sînt, mă, inginer, n-am nevoie să mai fac școală, mă prăpăditule, da tu, ai cap putoarea dracului și dacă nu scot eu untul din tine, te utecesc eu de-ți zboară fulgii." Face meditație de plăcere. Are har de dascăl. Și este dascăl la un curs de calificare. Cel mai în vîrstă, Cristea, are 32 de ani. Am fost acasă la Cristea. Stă pe uliță cu prim-secretarul Alexandru Belcotă. Casă muncitorească, de la taică-su, a făcut războiul la furnale, mobilizat pe loc, Valeria Cristea, soție, bobinatoare, doi băieți : Petre și Vasile, elevi. Bibliotecă cum,

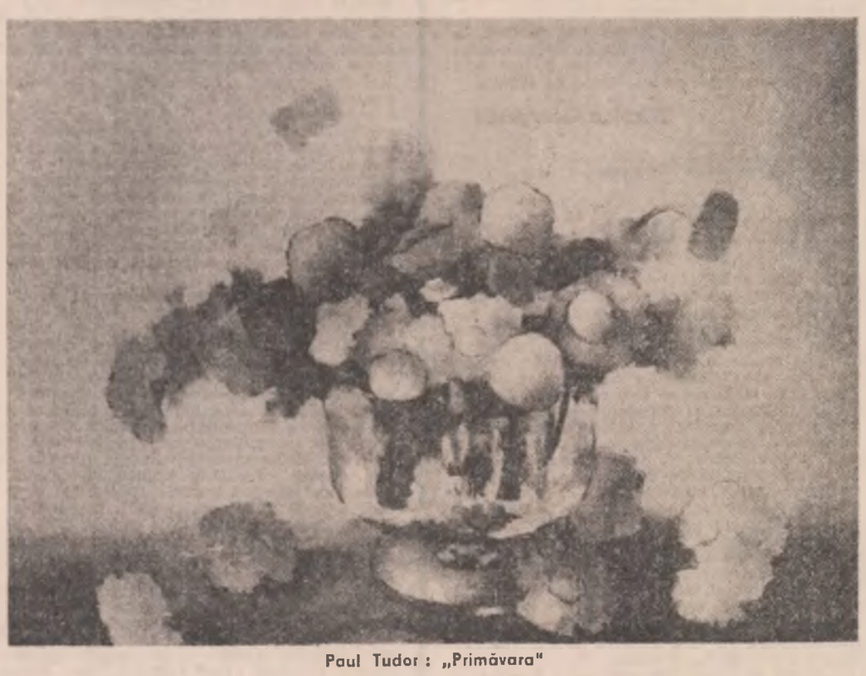

Paul Tudor : „Primăvara"

teatru

t

«Mobilă și durere»

Naționalul craiovean

Lui Mazilu nu-i plac adjectivele Universului sau ideația : îi ajung substantivele și verbele. Sigur, verbul. O inrudire cu Arghezi și Caragiale. Ce ne surprinde în această „mlaștină socială" pe care ne-o propune Mazilu ? Să ne închipuim că perimetrul ei a fost foarte intins și intens popular și că lucrurile de asanare n-au ajuns incă să limpezească milurile și să le așeze în straturi roditoare. A rămas o insulă. O insulă care, în amintirile puterii și întinderii de odinioară, se sforțează să își reprezinte intregul. Pretext ca incărcătura dramatică să fie în stare să se desfășoare susținut pînă la un posibil deznodămînt.

De altfel, iată ce zice autorul în preambulul de intentie : „Cred că titlul piesei «Mobilă și durere» are valoarea unui diagnostic și s-ar putea traduce intr-un limbaj mai științific și mai medical cu «suferințele bunăstării». Căci bunăstarea excesivă și mai ales obținută fără muncă degradează, traumatizează, urîțește, poceește individul, îl impiedică să deslușească farmecul real al vieții și-l obligă să chițcăie șobolănește în fața a tot felul de fleacuri colorate...". De boala acaparării fără muncă suferă personajele din comedia care e „Mobilă și durere".

Cum Mazilu nu ne propune o dimensiune abisală, să vedem ce a reușit să scoată din textura dramatică lectura lui Cristian Hadjiculea ?

Spectacolul este, intr-adevăr, remarcabil, deoarece este gîndit cu o luciditate, ca o lovitură sigură de spadă. Regizorul simte incotro bat latențele piesei, le scoate din moloz și le articulează, devine el insuși personaj catalizînd energiile, aidoma unui laser cu bătaie sigură, necruțătoare.

Îl secondează, și uneori îl devansează în competența rolului, Ilie Gheorghe, acest actor care este, de fapt, coloana vertebrală a intregului spectacol. Ilie Gheorghe creează momente memorabile în spectacol ; le risipește cu o fascinație incredibilă. Intuiești în dezinvoltura actorului o concentrare scenică și o vibrație emoțională de computer ; nimic în plus nimic în minus, poate doar o superbă lecție de actorie.

Prin aceeași tensiune impusă de regizor : Mirela Cioabă și Tamara Popescu, ambele creînd dincolo de datele rolurilor. O notă de bine pentru Mirela Cioabă care reapare, după o absență îndelungată, pe scena Naționalului craiovean, în deplinătatea datelor ei actoricești. Ion Colan și Constantin Sasu, ca de obicei, siguri de ei și de rol. Cu strălucirea cu care ne-au obișnuit în film și pe scenă. O notă aparte — Valentin Mihali, un actor cu o structură proteică, dezlănțuit, care devoră și se devoră în căutarea inexprimabilului.

Decorurile — V. Penișoară Stegaru și costumele Ștefania Cenean alte două prezențe de marcă ale Naționalului craiovean — scenă de mai bine de cițiva ani în plină afirmare a unor valențe remarcabile.

Irimia Gotu

Paula Tudor : „Transparență"

film

f

Un frumos dar pentru copii

Temerarii de la scara doi, recenta premieră a Studioului „Animafilm — ecran normal, color — imbogățește lungmetrajul artistic, cu un nou titlu care incepe să contureze o autentică tradiție necesară intr-un gen absent pînă acum din filmografia animației românești. Inițiat în urmă cu 4 ani sub forma unor episoade, filmul — inspirat de scenariul semnat de **Iuliu Rațiu**, atent și fin analist al universului copilăriei, **Zaharia Buzea**, regretatul cineast care a dat viață unei intregi galerii de eroi plini de haz și vitalitate, și tînărul regizor **Mihail Marian**, un animator de excepție — s-a topit intr-un film unitar cu certe valențe educative, adresat deopotrivă celor mici, dar și celor mari care nu și-au pierdut din suflet bucuriile celei mai senine virste.

Povestea celor patru copii aflați intr-o vacanță plină de bucurii, antrenați intr-o competiție a inteligenței, care nu exclude valorile etice, este lipsită de didacticismul steril al unor demonstrații etice fără acoperire. Fane, puțin certat cu geografia, îngîmfat, lăudăros, egoist și răutăcios va fi adus în cele din urmă pe calea cea bună de cei trei prieteni — Corina, Dan și Andrei — prin intermediul unor adevărate stratageme, din care nu lipsește un palpitant concurs de orientare turistică.

Printre aventurile celor patru temerari de la scara doi, relatate cu căldură și dinamism, cu un echilibrat simț al reacției infantile (și aici se mai verifică un adevăr și anume acela că personajul inițial negativ are mai multă viață, mai mult relief, mai mult firesc în raport cu pozitivii antrenați intr-o re-educare bazată pe sofisticate strategii) își fac loc ocupînd un spațiu, deloc neglijabil în economia filmului, componenta antropomorfică ca nivel al evoluției lui Miorlache și a papagalului, precum și cea de tip gadget, roboțelul — Rică, privit ca o seducătoare demonstrație a posibilităților electronicii.

Gagurile sînt pline de umor, subliniate de invenția permanentă în mișcare, după cum sînt momentele lirice existente fie în cazul pisicuțelor, fie în cazul reveriilor lui Fane, nu sînt lipsite de nuanțele unei ironii tonice.

Moralizînd fără didacticism, orchestrînd elementele dramaturgice intr-o frumoasă ambianță cromatică, oferind prin muzică și cîntecele compuse, pe frumoasele versuri ale **Constanței Buzea**, de **Dumitru Capoianu**, o tonică imagine a copilăriei, regizorii filmului **Temerarii de la scara doi : Zaharia Buzea, Marian Mihail, Ana-Maria Buzea și Artin Badea** au trecut cu bine examenul deloc ușor al lungmetrajului artistic de animație.

Realizat cursiv (meritul coerenței și ritmului aparține în egală măsură și montajului realizat de **Sonia Georgescu**), prin procedeele animației clasice, **Temerarii de la scara doi**, deși nu evadează din problematica orizontului școlar, propune o disimulată pedagogie cu instrumente adecvate. Fantezia conflictelor, amintirea basmelor, poantele presărate firesc în drumul imaginat în concursul de orientare, nasc emoții și zîmbet, moralizînd cu discreție.

Decorurile imaginate de **Ana-Maria Buzea** și **Anca Florea** rămîn un fundal firesc și atrăgător pentru aventurile temerarilor și insoțitorilor necuvîntători.

Desenele filmului, în număr de peste o sută mii, sînt rodul muncii entuziaste și competente a unei echipe talentate de animatori : **Zaharia Buzea, Marian Mihail, Artin Badea, Constantin Seltea, Florin Săceanu, Ana Andreescu, Elena Godeanu, Mihaela Dobocan și Vasile Manea.**

La reușita peliculei au contribuit și actorii scenei românești care și-au împrumutat vocile personajelor : **Brindușa Zaița Silvestru, Valeria Ogășanu, Alexandrina Halic, Genoveva Preda, Cicerone Ionescu și Virgil Ogășanu.**

Imaginea a fost semnată de **Olga Pârâianu** (colaboratoare la multe filme realizate de **Ion Popescu Gopo**) și **Mariana Iordan.**

Călin Stănculescu

reporterului

spre rușinea mea, nu am. Valerica este „actriță" în timpul liber. Adică este în echipa de teatru, ori în brigada artistică, am văzut-o repetînd un fel de scheci, e plină de vervă și cîntă îndrăcit. Am înțeles ce-a vrut să spună Alexandru Belcotă cu raportul dintre construcția statală și crearea omului nou. Dar mai ales cu relația revoluție-clasa muncitoare. Și de ce părea obsedat de organizarea instituțiilor culturale generale ; dar mai ales de cele specifice Banatului. De climatul cultural nou, revoluționar. Accesul la cultură. Nu m-am gîndit la asta. Revoluția și accesul la cultură. L-am stors pe bietul Vasilică Petcu. Îmi zice : „Auziți tovarășe Radu, mă uit la oameni, nu la ce sînt ei acolo la furnale, ori la ședințe, la ce sînt ei în ei înșiși, asta vreau eu să știu, cum mănîncă Ignat ascuns după cazan, infulecă lacom, are porci, are oi, nu-i ajunge, e necalificat, nici nu vrea să se califice, suge și de la pămînt și de la uzină, nu e singurul, lăcomia asta încerc eu să o prind la Ignat și tovarășul profesor îmi spune că bat cîmpii și n-o să lasă nimic din mine, că nu sînt în stare să reproduc un măr, ori niște ceapă, ori un cănceu cu flori". Fără să vreau am ajuns la teoria reflectării și arta, care mie nu mi-e de ajuns, nici lui Vasile Petcu, el vrea dincolo de asta, într-o profunzime căreia nu i-am găsit nici un nume. De reținut peisajul industrial de noapte. Fascinant. Uzina gigant etajată în terase, totul văzut de pe platforma furnalului construit sub muchea dealului, sutele de lumini violacee, flăcările de la gura furnalelor, uriașul zgomot mecanic, al oțelurilor prelucrate, scrîșnetul oțelului laminat, răpăitul de mitralieră, sute de mitraliere, ciocanele pneumatice, hodorogitul podurilor rulante, pe urmă curgerea benelor pe funicularul care traversează uzina, scrîșnetul lor cînd se opresc sus, pe platforma de încărcare, șuierul aerului cald sub presiune, convulsiile fontei în creuzet... Dar șarja cînd se revarsă laptele de fontă incandescentă și hala se umple de fum cu gust metalic și de cocs metalurgic și fețele oamenilor par măști de teracotă pe care joacă reflexele fontei lichide ? Credeam că nu am nici o disponibilitate pentru lumea uzinei. M-am înșelat de două ori. O dată, în ordinea psihologică a lucrurilor. A doua, în ordinea socială. Istorică. Nu se poate revoluție socialistă fără industrie și fără clasa care și-a asumat răspunderea construirii unei societăți egalitare, în care criteriul valoric îl constituie munca. Sînt aici în miezul lucrurilor. Am eliminat de la început tentația „refectării". Adică să pun pe hîrtie un film, un scenariu strict vizual. Ion Turdeanu a intuit exact esența lucrurilor. Adică el merge la portretul interior. La felul cum lumea și conflictele ei acționează în interiorul personajelor. De aceea este și așa de credibil ceea ce scrie.

Carnet nr. 3. Locomotive. Uzină infernală. Mă înnebunesc ciocanele pneumatice. Aici sînt oaspete. Mă freacă Mimi Stoica. Mă duce fluxul tehnologic. „Lasă-mă domnule în pace", îi zic : (era a treia zi după revelion, sper să nu mă fi îmbătat, nu mai știu ce-am discutat cu Marin, un fel de logodnic al strungăriței, m-a dansat Maria aia bondoacă, a scos untul din mine, cea dintîi admiratoare a mea în noua calitate, cam incertă, ei zic „ziarist", eu știu că nu sînt încă **auctor**, sînt numai pe jumătate ; dar oricum. Am avut noroc cu Floarea, desenatoarea tehnică, altfel Marin intra la idei, adică am avut parteneră de la mine din sat, asta m-a ridicat în ochii tuturora, Floarea, fată deșteaptă, a înțeles și m-a păzit ca o santinelă) înțeleg, este ingenios, du-mă la oameni. „Mă găgăuță, zice, n-ai înțeles nimic și nu mă mir, nici binomul lui „Nütin", (a pronunțat Newton așa cum pronunța profesorul nostru de matematici — Coman-Augustin Coman, spaima liceului și mai ales a noastră, a realiștilor) nu l-ai știut decît după ce te-a lăsat corigent. Poftim, acum ești scriitor și de unde dracului știi tu atîta istorie, că nu prea ai mutră... Măi găgăuță, ai văzut laminorul ? L-ai văzut, cum face singur toate operațiile, — dar să știi că l-am moștenit de la domnul Auschnit altfel,mă. Venea bara laminată la roșu și în capătul benzii stătea un nenorocit de om ce-o pindea, într-o fracțiune de secundă trebuia s-o apuce cu un clește uriaș și să-i schimbe direcția, s-o vire în valțuri. Domnul Auschnit și acționarii lui n-au investit mă nimic, n-au modernizat și bara aia laminată a străpuns destule burți și destule piepturi, era mai ieftină pensia de mizerie dată văduvelor, decît un laminor modern". Mi-a arătat cum stătea muncitorul acela în capul benzii, cum venea bara incandescentă direct spre el și cum o înhăța cu cleștele, ceva de coșmar. Zice că el a prins încă sistemul și că numai de cîțiva ani s-a modernizat laminorul. „Facem locomotive pentru export, hai să-ți arăt **proiectarea**, creierul uzinei !" Ninge mărunt, murdar.

În camera de oaspeți de la Casa de cultură care mi-a fost pusă la dispoziție, mă așteaptă cartea aceea ciudată **Gloria străbună**, volumul 1, cu o prefață de un general maior necunoscut, pe care n-am reușit s-o citesc. Cartea însăși altfel de cum o știu eu și eu însumi sînt cu totul altul de cînd Mimi Stoica mi-a pus-o în brațe și bondoaca de strungăriță i-a silabisit titlul și numele autorilor. I-a spus lui Marin — ea, grăsuna, care la revelion era parcă alta pe tocuri înalte, plinuță, cu sini voluptuoși, într-o rochie neagră, foarte simplă, cu părul negru ridicat coc în creștet, cu manichiura făcută — „auzi Marine eu sînt liberă, pînă nu termini școala vorbim așa, că m-am învățat cu tine, nu bei, vorbești frumos, astă-seară vreau să petrec, să dansez, uite așa vreau eu de revelion". Mă ținea de braț și m-a dus la bufet, atunci au venit Floarea și fetele de la atelier, cîteva desenatoare tehnice, dar n-au reușit s-o dizloce pe Maria care era fruntașă în producție, la strung, nu scîrța-scîrța pe hîrtie.

Carnetul nr. 2. Generale. Ce este un reportaj ? Un film pus pe hîrtie ? Absurd, oricît te-ai strădui, n-ai să poți rivaliza cu un operator pe care-l bîntuie curiozitatea, cu ochi indiscret, cu harul amănuntului pitoresc și al esențialului. Îți rămîne de investigat o altă lume decît cea exterioară, picturală, filmică. Asta poate fi cadrul. Ca la Galsworthy, care a luat de la impresioniști, este doar contemporan într-un fel. le-a preluat metodele adaptîndu-le prozei. Este cel mai mare pictor impresionist în proză, așa mi se pare, am o sută de argumente și abia aștept să le discut cu Aurel și Ion, e o descoperire recentă, atunci cînd am recitit cîteva „puneri în pagină" ale bătrînului Jolyon sub stejar, ale lui Irene în camera aceea luminată de o lampă cu picior, la el lumina, umbrele, semitonurile devin mijloace de expresie, de comunicare. Este un mare cîștig. Artele nu sînt domenii absolute, comunică, se influențează reciproc, operatoria de film nu se poate să nu influențeze reportajul, prim-planurile, panoramările, portretul, nu mă pricep la operatorie, dar îmi plac jurnalele de actualități. Acolo este și reportaj. Dar reportajul pe care-l scriu eu pentru ziar este altceva. Este și film, dar esențial altceva. Pe Mimi Stoica nu l-am mai văzut de la banchetul de după bacalaureat. Deci a fost student la politehnică, apoi inginer, acum inginer șef al unei secții din uzina aceea uriașă. Matei Pava a fost sentențios, neinformat cînd a spus că generația mea belică nu s-a implicat în instituțional, în structurile statului. L-am întrebat pe Mimi. Iancu este ministru adjunct, la vîrsta noastră o performanță — deci, social, în miezul revoluției. Mimi Stoica este și conștient de asta. Are o infatuare subtilă. Privește viața și lumea din pintecele incandescent al Reșiței, unul din pilonii construcției, una din bazele forte ale industriei grele, „pivot" al industrializării. Mi-roase a tehnocrat. De cîtăva vreme mă preocupă tipologia asta, pătura asta socială : tehnocratul. Mimi reduce lumea la Reșița. Într-un fel are dreptate. Nu-mi plac exclusiviștii. Nu văd de ce inginerul Bujor, producător de pîine și lapte și carne și zarzavaturi, este inferior valoric, social, inginerului Stoica, producător de locomotive. Desigur, peisajul și ritmurile diferă radical. Bujor în peisajul ancestral și-n ritmul anotimpurilor, Stoica în peisajul industrial și-n ritmul planurilor de stat, al cincinalului, el însuși (cincinalul) o construcție armonioasă, o existență care prefigurează realitatea **post rem.** Repet,eu dau universaliilor nu sensul lor filosofico-religios, alt sens, istoricește determinat. Aceeași nuanță de cordialitate colegială ușor condescendentă ca la Vasile, cu oarecare afectare — a primit sarcina de a mă însoți prin comitetul de partid — și cu oarecare iritare, cum naiba am ajuns să scriu o carte împreună cu un general ? Ce grad am eu în armată ? Pe urmă, episodul cu Jura. Mimi n-a văzut război adevărat decît la cinema. N-a împins colegialitatea pînă a mă invita acasă, cu toate că ardeam de curiozitate să-l văd în universul familial, care deschide atîtea tainițe. Reticența inginerului, cu care am fost coleg de clasă opt ani, cu care am stat pe aceeași stradă, cu care m-am tăiat în săbii din nuiele de corn pe vremea cînd ne împărțeam în mușchetarii regelui Ludovic al XIII-lea și mușchetarii cardinalului Richelieu ; a fost suplinită de lipsa de reticență a Mariei Gruiescu. Naiba s-o ia de fată. Sînt la mine, în camera de oaspeți a Casei de cultură. Perdele grele de catifea verde. Un studio somptuos, covor gros, cam ca la Alexandru Belcotă, birou, două fotolii, radio, totul nou, zidurile miros încă a zugrăveală proaspătă, a humă. O reproducere după Grigorescu, înrămată, cu ramă aurită și o fotografie color, tot înrămată, a Reșiței văzută de sus. Poate că de pe platforma Furnalului nr. 4. Să notez : Alexandru Belcotă la revelion, cu muncitorii, cu reșițenii, sala enormă decorată cu lanțuri din hîrtie creponată, pomul de iarnă uriaș, un brad ciucure de becuri colorate și beteală și fulgi de vată, soția lui, Ana aceea care mi-a deschis atunci, într-o rochie la locul ei, ea însăși la locul ei, prea la locul ei, puțin speriată această mamă a lui Virgil Belcotă care nu poate avea mai mult de 50 de ani, prea modestă, prea reținută, nu este egalul lui Alexandru Belcotă. Probabil nici nu se străduiește să fie. Îmi pare rău pentru toți trei. Evit masa lor, am înțeles metoda primului secretar, mi-a deschis ușa, acum umblă singur, nu ești olog... Cartea. Mă sfiesc s-o ating. Mă tem de ea. Mă tem de mine. Venisem de la locomotive. De la cazangerie. Făcusem o baie fierbinte. Cald în odaie. O rază de soare cade pe carte. Chiar pe numele meu, care, tipărit pe copertă, mi-e atît de străin. Se stersese ecoul ciocanelor pneumatice care-mi viriseră în nervi nituri sonore. Cîți ani am închis aici ? Cîtă viață scursă din mine ? Cîți ani, dincolo, în aviație ? Și ? Unde sînt anii de-acolo, din cer ? O parte din ei, ceva din ei, mai corect din mine cel de atunci sînt aici. Am luat cartea. Am mirosit-o. Miros ciudat de hîrtie și cerneală de tipar. 486 de pagini. Tablă de materii. Și „Cuvînt înainte" semnat de general maior Octavian Ioanițescu. Nu știu cine este acest general maior care mai mult mă elogiază pe mine. Îmi face o biografie militară. Citesc ce scrie despre mine cu un fel de nod în gît. Ah, Mefisto ! Îi scriu chiar acum. Întîi citesc. Întîi răsfoiesc cartea. Sînt dintr-odată aiurea, precipitat, nu mă mai pot stăpîni, sar direct la capitolul I, mă cuprinde o amețeală ușoară, încerc să-mi stăpînesc reacțiile, îmi vine să strig, să iau cartea și să mă reped pe stradă, s-o arăt trecătorilor. Dumnezeule ce bine a fost cînd m-au înconjurat toți oamenii aceia necunoscuți, cînd Mimi mi-a tot dat cu cartea în creștet și ei toți se bucurau și hăhăiau și m-au recunoscut ca pe unul de-al lor, nu mai eram „domn", eram de-al lor și bondoaca aceea obrăznicuță... Cartea. N-am răbdare să citesc considerațiile mele despre actul militar, constantă revelatoare a istoriei românilor. N-am răbdare să mă citesc pe mine însumi ! Uluitor ! Bate cineva, nu aud, simt doar o undă de alt aer, drace, bondoaca. De pomană îi zic bondoacă. Așa părea în pufoaică, ori în ce naiba era atunci și-n pislari. Dracul are ochi verzi. Intră cu o sfială obraznică.

— Am lăsat prea multe puncte de suspensie între noi, zice și își scoate scurta verde, blănită, cu guler de vulpe și căciula tot din blană de vulpe.

Auzi la ea, „puncte de suspensie". La început mi-a venit s-o poftesc afară, ajunsesem în sfîrșit singur cu mine, singur cu cartea, singur cu Mefisto, căruia i-o datorez. Îi tremură buza de sus, acoperită cu un puf abia vizibil, îi tremură genele lungi, întoarse, rîde fals, o poftesc în fotoliu, poartă un flanel alb, o fustă groasă, verde otravă, niște ghete ca de copil și ciorapi de mătase.

— Am venit c-am vrut, zice, am venit să vad ce faci, că sînt gazdă, am venit să mergi la noi, am venit să-mi promiți ca treci mîine la secție la noi, fetele vor să te cunoască, să mă vezi la mașină, am venit să-mi spui de ce-ai scris cartea asta, la librărie n-au ajuns, dar am vorbit cu Claudia și-mi ține trei, am eu cui să dau două, am venit că așa mi-a plăcut. Știi o mulțime de lucruri ! Inginera Șofronea a povestit ce a povestit rusul ăla despre tine și Anuța care lucrează la recepție mi-a spus și eu am adunat fetele în pauza de masă și le-am povestit ce mi-a povestit Anuța ; dar ele vor să le povestești tu, că mîine cînd ieșim din schimb te-am planificat la o întîlnire fulger la noi în secție. Ei, ce zici ?

— Zic că am să-ți rup urechile. Că eu nu sînt Marin, pe care-l comanzi tu cum vrei și care stă sluj. Că nu-mi plac vedetele, mai ales cînd sînt obraznice.

— Oho ! Încă cum îți plac. Dacă nu-ți plăceam, de ce-ai dansat cu mine toată noaptea de revelion și nu te-ai dus cu fandositele alea ? ...Gata, sîntem serioși, îmbrăca-te, mergem la noi și mai sub seară ne dăm cu sănluța pe rît. Să-mi spui de ce mă simt eu parcă înmiită cînd lucrez la strung ?! Auzi Radu, tu chiar ai fost aviator ?

Își roade unghiile. Se uită cu coada ochiului, strengărește, n-are nici un strop de cochetărie, doar ceva băiețesc și simpatic, cu toate că este împlinită, zdupeșă, o fată bună de strîns în brațe și de iubit...

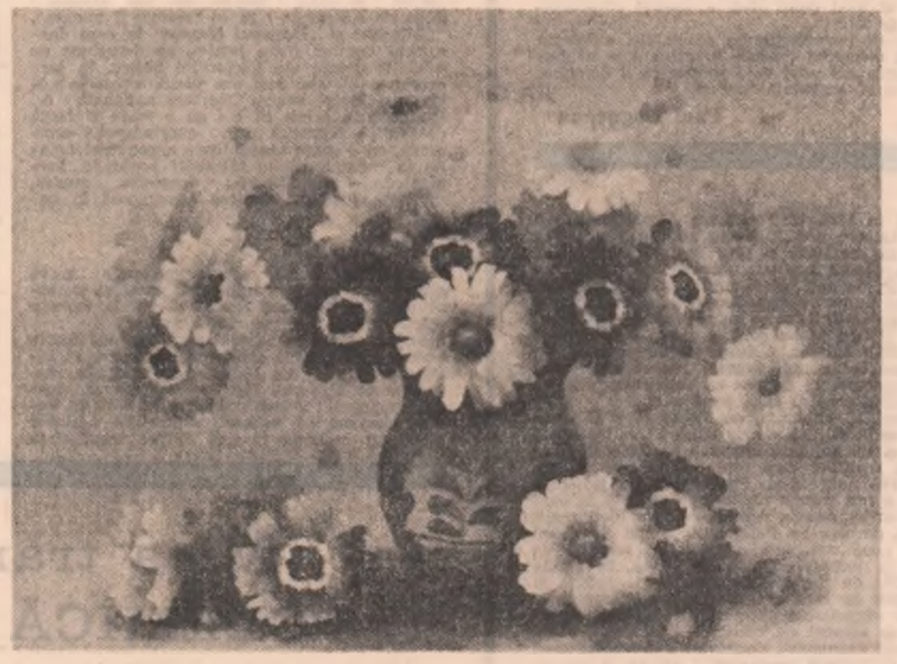

Paul Tudor : „Flori"

pavel pereș

Aniversare

Despre viață e vorba
Totdeauna despre viață e vorba,
Drumuri de la Răsărit la Apus
Pămîntul urmîndu-l la vărsarea lui.
Pentru că mă știu făcînd parte din el
Luptînd piept la piept cu apele
Cu focul, cu vîntul și cu orice-ți arată
Limitele, caut azurul,
Zăpada aceea cu miros
De sihăstrie.
Despre viață e vorba
Oriunde ne purtăm slăbiciunea
Proprie omului, doar lui,
Numărăm pașii, avari, avari,
Deși se spune că umbra pescărușului
Nici oceanul n-o poate zvînta.

Zi după zi

Verbe-n văzduhul alb de promoroacă,
Flăcări mocnind pe lăncii și pe plug,
Vulpi însetate așteptînd să-nceapă
Dezghețul dintr-un cor de vicleșug,

Păsări iscate fără să mai știe
Unde-i mătasa cerului de nord
Coboară-n lanul ars de lăcomie
Cînd zorii-s cu-nserarea de acord

Strînse-n grabă aici în taina cui sînt
Semnele-n dreptul pădurii ce pare
Solzi licărind și urcînd din pămînt
Sub un soare mijind a-ntrebare.

Nu spune nimeni că întîia oară
Din frăgezimi de straturi o arsură
Prin sînge-a fost cu greu ca să răsară
Întreaga vîrstă-a pietrei, pe măsură.

Nu spune nimeni pentru că se-aude
Din formele primare rădăcina
Neostoit trudind în seve crude
Ca să reverse la răscruci lumina.

Proba de foc

Să pui mulțimi de vorbe peste cercul
Cu margini roase-n aurul privirii
Și-n centrul său, auzul, un tubercul,
Să stea mereu potrivnicul pieirii,
Să-l lași pe baltă potolind văpaia
De raze fără schimburi lîngă dig
Pe cînd frumosul domină odaia
Pentru al lumii nesfîrșit cîștig.

Altfel ce-ar fi cuvîntul fără soare
Și cringurile preschimbate-n grinzi
Cum ar susține căpriori de soare
Dacă vuind de argilă te cuprinzi.

Nu ni se-arată semnul ce străbate
Făptura în mișcare cînd și cînd
Ci numai axu-nvîrtitor în toate
Văzduhul de-ndrăzneală tremurînd.

Legătura cu vîntul

Printre arbori, printre manechine
Seara umblă cu o rochie de zăpadă
Sau de var, nu se știe cine
Îi dăduse un baston să nu cadă.
Așa se-auzise ori intrigă se urzi
De parcă și ultima stea din cer picase,
Se limpezeau iluzii dinspre miazăzi
Și adiau mirările prin case.
Cîteva păreri de bine, cîteva de rău
Repetau prin secoli universul
La capătul sacru focul său
Ne înghițea ploile, ne vîntura mersul.

Imens

La ora veacurilor care ard
Spre limitele noastre
Ne atingem de frumusețe
Ca de-un ghețar.

Pînă la izvorul cu apă vie
Trebuie să ne îngăduim cu vremea,
Sora tuturor lucrurilor
Care se bucură din adîncuri
Care ne iartă de la suprafață...

N-am știut, n-am știut
Unde era iubirea adăpătoare.
Bubuitul inimii
Tocise ascuțișul imensității.
Ploi multe
Viață puțină.

Palimpsest

Tinerețea se preschimbase în pădure
Lumina călca încet, lumea mergea
De mînă cu omul îndrăgostit
Era soare, era ger, era ploaie
Cine scria cronica ridicării din ierburi
Simțea primul loviturile pintenilor.
Preabine ! Preafrumos !
Ninsoarea nu-i exuberanță.
Nici soarele nu întoarce spatele
Nevăzătorilor. Totul înainte :
Chiar amintirile pot deveni prezent
Dacă vulturul e consimțit
Ca un general al văzduhului
Care păstrează sub aceeași aripă
Răsăritul și amurgul.

Uitarea nu trage cu pușca
Fiindcă trăiește în legea noastră.

zaharia sângeorzan

Ochiul și crinul

Profeții admiră ochiul din crinul latinității
Crescut pe idee
Voința metafizică de a nu uita
Judecata
Martirii fără mască
Anonimii din Piața Signoriei
Dînd lecții de morală tinereții
Ochiul
Privește crinii canonizînd lumina
Profeții surîzînd sub ghilotină
De atîta fericire Florența lui Savonarola
E numai delir
Nu întreba unde sînt asceții
Rugul și fapta au ajuns Testament
Ochiului neiertător al crinului
Judecînd, judecînd la Florența
Destinul

Florența, 1982

Umbria

Umbria este numele fericirii neînvățate
Cu orgoliile așteptînd desăvîrșirea mitului
Amiaza latină
Perugia
Fîntînă ce-nvață setea deșertului
Din coșmar să se nască fecioara profetului
Și din nou să povestească lumea romană
Perugia
Umbria
Zeu inimii
Lumină magică
O, fericita Transilvanie din sufletul meu
Crucificat de patimă
Riu curat
Lacrimă
Iubirii
Umbria
Viață și dor de păcat

Perugia, 1980

Bocitoarele Veneției

Fericiții nu se privesc în ochi
Trăiesc
Învață numai să judece privirea
Nu ideea
Rodul nu semințele
Studiază evadarea
Din lumea mediocrității
Vorbind cu o stea neagră
Ce nu mai cade o dată
Și odată...
Veghează iubiri
Timpul asediază
Știu ce argint ascunde lanțul stăpînilor
Fericiții nu ascultă de zei
Ci de bocitoarele Veneției
Spui tu solemn aruncînd sămînța rădăcinilor
Crescute pe agonia inimii
Și dintr-o dată Veneția e oglindă de ape
Trăim
Supraviețuim cu gura plină de cenușa infringerilor
Fericiții
Ce nu-și ascund hohotele de plîns
Trăiesc Veneția
Trec pe Canal Grande
Balerinele inecate în castitate
Olé !
. . . . . .

Veneția 1980

plastică

Dublu recital

Paula Tudor a devenit, în scurt timp, dar în urma unei tenace străduinii de reformulare a propriului limbaj plastic, unul dintre penelurile preferate ale publicului bucureștean. Artista își explorează cu minuție substratul sensibil, dialogul vizual fiind, în ceea ce o privește, reflectarea în real a stărilor de reverie pe care le declanșează memoria sa afectivă. În pînzele ei, chiar și în peisaj — o experiență mai nouă, dar nu mai puțin incitantă în afirmarea crezurilor ei artistice — se îmbină glacilitatea cromatică și rigoarea desenului impuse de școala olandeză a secolelor XVI—XVII, cu exuberanța onirică a viziunilor suprarealiste. Paula Tudor a descoperit, în această insolită aliere a două tendințe importante din marea galerie a naturii statice universale una dintre dominantele ființei sale artistice. Se simte, în ceea ce face, bucuria jocului în lumină și culoare. Pictorița pare că se dizolvă în universul material al formelor, de care se înconjoară cu o religiozitate trădată cînd și cînd de frivolul, dar atît de pămînteanul instinct al invenției fantaste Dintr-o asemenea îngemănare apolinic-mefistofelică a demersului său creator s-a născut și delicata, ireala, dar atît de posibila plămadă a „Cuibului". Un ciob din vasta și dramatic-grotesca menajerie de sticlă a lui Bosch poposit în lumina blîndă a unui soare crepuscular, aidoma surîsului unui adolescent pe obrazul de sidef al visului în care crede. O suavă undire poetică emană din pictura Paulei Tudor, florile, fluturii, păsările, vasele ei de sticlă, cositor și argint, vegheate de calma curgere a vălurilor catifelat-mătăsoase, compun un univers obiectiv, de o materialitate frapantă, aproape rece, în care numai ordinea interioară, mîna și ochiul artistei instituie aburul vibratil al unei sensibile atmosfere, eminamente umană. „Dealul verde", simbolul peisager al artistei, nu mi se pare a fi decît transgresarea în perspectivă a unui obiect, a unei structuri geomorfice. Paula Tudor abordează peisajul cu un ochi deprins cu disecțiile severe și detaliate din naturile statice. Problemă de viziune și nu de construcție, căreia artista îi adaugă rezoluțiile sale în materie de perspectivă și valorație a luminii.

Asupra calităților ce se desprind din pictura lui **Paul Tudor**, nu facem decît să revenim subliniind și de această dată remarcabilul său instinct plastic. El rămîne una dintre certitudinile generațiilor actuale de pictori peisagiști, cu un timbru distinct și cu o statornică preocupare de sporire a sugestivității plastice prin perfecționarea desenului în culoare. Dealtfel, Paul Tudor, rămînînd credincios formulelor realismului tradițional, se manifestă cu dezinvoltură în planul construcției plastice și al unor rafinate variațiuni cromatice ; în „flori" mai cu seamă, unde, fără a-și propune experiențe novatoare, concentrează o serie de mijloace de expresie de o acroșantă picturalitate. Artistul face dovada unui înalt profesionalism, lucrările sale au o ținută ce nu lasă loc nici unei aproximații. Pictorul a ajuns, în acest sens, la o sinteză plastică de succes, perfect validată de evaluările critice cele mai severe și de la care orice evoluție stilistică este posibilă. Pentru că Paul Tudor își înțelege arta ca pe o cercetare continuă în sfera realului, receptat ca un cuprins nesfîrșit de posibilități ale luminii de a se împlini în forme și culori, deși, aparent, obiectul investigării sale artistice rămîne același. Aș inclina să cred că pictorul este, în primul rînd, un fin și înzestrat observator al lumii ce-l înconjoară și pe care o sondează cu un ochi născut, apoi educat să discearnă, în echilibrate sinteze plastice, orice segment al realului. Memoria sa afectivă reține, ca într-un caleidoscop fabulos, imagini virtuale, pe care pictorul, în complexul dialog vizual angajat în solitudinea laboratorului său de creație cu pînzele și culorile lui, le încarcă de puternica lumină a impresiunii sale artistice. Pictor prin vocație, înzestrat cu un simț coloristic deloc comun și cu o știință a construcției și a desenului tot mai bine stăpînită, Paul Tudor ni se relevă a fi și prin această ultimă selecție expozițională, unul dintre cele mai marcante peneluri ale noului val al picturii noastre contemporane.

Corneliu Antim

televiziune

Semn de prospețime

Fac parte dintre acei ascultători și telespectatori care pot fi lesne cuceriți de orice semn de prospețime, de o idee frumoasă, de un gînd care se dovedește bun pînă la urmă, de o mică tandrețe „uitată" cu bunătate printr-un sumar, ca un dar strecurat de cineva drag în buzunarul hainei. Mi-am păstrat adică, întreagă și neciunită, toată disponibilitatea de-a mă entuziasma și toată antipatia în fața cusurgiilor de profesie așa că ultimele înnoiri de la **Teleenciclopedia** m-au încîntat sincer. Această atît de populară emisiune a crescut în densitate în ultima perioadă, documentarele (unele din ele, cum se vede, recent realizate) tratînd subiecte de acut interes ori legate de istoria și civilizația românească sînt, să recunoaștem, adevărate lecții de simbătă seara, făcute cu evidentă pasiune profesională și bun gust. **Teleenciclopedia** rămîne în topul preferințelor noastre ca una din emisiunile cele mai atractioase.

Și dacă e vorba să imaginăm topuri cum orice sociologie a televiziunii s-ar cădea să facă, iată că **Omul și sănătatea** devine una din emisiunile foarte vioaie, echilibrat construite (precum regimul de viață și alimentație la care recent simpatica realizatoare ne îmboldea) competent realizată, amintindu-ne modelul emisiunilor științifice de luni seara (a căror absență, în paranteză fie spus, ne-a nedumerit și ne-a întristat).

Am mai urmărit cu ochi buni și varianta tv a Olimpiei Arghir după „Căsnicia nu-i o joacă" de I. D. Șerban (cu gîndul nostalgic la „Cercul în patru colțuri"...), am urmărit și invitația în Deltă, lansată de Anca Fusariu, am ascultat cu aceeași bună-dispoziție matinală vocea inconfundabilă a lui Nicolae Mihai ori emisiunile făcute de Ioana Cristea și Emil Burlacu ; ne-am bucurat sincer de revenirea calitativă a emisiunilor „La sugestia dumneavoastră", ne-am uitat pînă și duminică seara, după filmul de rigoare (acela, ultrafeminist, în care o femeie obișnuită trăiește din plin, cu sufletul deschis, neacrită de necazuri, gata să iubească la patruzeci de ani așa cum .. numai la patruzeci de ani poți iubi) la o scurtă emisiune de muzică ușoară „O planetă a iubirii" reunind patru cîntărețe de succes în melodii românești (tot de succes) cu nostalgicul gînd că realizatorii ar putea încerca să folosească, hai să riscăm un termen economic, **intensiv** minutul de peliculă filmată. Dacă vocea interpretei (cuceritoare, în plină ascensiune, cum a talentatei Carmen Rădulescu, ori plăcut modulată, bine exersată a Angelei Similea) ne poate însoti cale de trei minute fără grija plictisului impactul cu imaginea se consumă iute de tot, iar operatorului nu-i rămîne decît să jongleze cît poate alternînd priviri și detalii de rochie dar fără să ne convingă cine știe ce. O rochie nu-i decît o rochie în ultimă instanță... Televiziunea rămîne impactul frapant cu imaginea, din ea trebuie să ni se releve lucruri mereu surprinzătoare, atracțioase, deosebite, și aici realizatorii nostri (mai cu seamă cei de la varietăți, cei ce se ocupă de muzică) ar avea încă multe de făcut. Nu îndrăznesc să spun de **învățat** fiindcă se presupune că știu prea bine, ci eventual de arătat, de demonstrat. Deocamdată ne-a convins filmarea dintr-un moment folcloric Nicolae Sabău, făcută în Maramureș și dăruindu-ne **Balada** bătrînului Tomoioagă de pe Iza, în care peisajul, expresia interpretului și copiii cu ochii dilatați urcînd treptele monumentului, alcătuiau un amestec de reală forță emoțională ; tot atît de mult ne-a convins și remarcabilul recital al unei interprete de reală valoare : **Floarea Calotă**

Fac parte dintre ascultătorii și telespectatorii care pot fi lesne cuceriți de orice undă de prospețime, de înnoire, de schimbare în bine. Numai să fie.

Cleopatra Lorințiu

RECAPITULĂRI

O conştiinţă literară

Despre poezia lui A. E. Baconsky se vorbeşte din ce în ce mai puţin, imaginea omului care a fost fascinant prin ţinută şi atitudine dovedindu-se mai puternică. S-ar putea să fie acel obişnuit con al uitării, de după moartea unui autor cu nu puţini discipoli şi admiratori, în viaţă, conform unei nescrise legi a compensaţiei, dar şi o situaţie avînd motivarea internă în poezia sa. A ieşit ea oare complet din orizontul nostru de sensibilitate şi din paradigmele limbajului poetic actual ? Că A. E. Baconsky nu este ceea ce înţelegem, îndeobşte, printr-un mare poet, nu încape îndoială — dar cîţi sînt într-o întreagă literatură ? — însă la fel de adevărat este că poezia deceniilor şapte şi opt îi datorează destul de mult. Este un fapt de istorie literară ce nu ar trebui uitat. După fenomenul meteoric Labiş, care cu volumul **Primele iubiri**, în 1956, a zguduit pentru prima dată din temelii eşafodajul anchilozat al poeziei anilor '50, au urmat în 1957, cărţile de versuri ale lui A. E. Baconsky, **Dincolo de iarnă** şi **Fluxul memoriei**, importante nu numai pentru evoluţia şi volta autorului care debutase sub semnul proletcultismului (**Poezii**, 1950), ci şi pentru îndrăzneala tematică şi de limbaj în literatura epocii. Sînt cîteva realităţi pe care o antologie din creaţia poetică a lui A. E. Baconsky ar fi fost cazul să le aibă în vedere şi să ni le reamintească cu girul evidenţei, atît prin selecţia versurilor, cît şi prin demersul critic. Absolut binevenit ca iniţiativă editorială, volumul antologic **Fluxul Memoriei**, (Editura Minerva, 1987) îngrijit de Mircea Braga nu răspunde în totalitate exigenţelor formulate. Cum mărturiseşte, editorul a preluat „marile cicluri publicate sau pregătite de poet în ultimii ani de viaţă (avea el în vedere o nouă antologie ? n.n.)", adică **Fluxul memoriei**, 1967, **Cadavre în vid**, 1969, şi **Corabia lui Sebastian**, 1978, la care a adăugat sub titlul de **Gramatică** opt inedite. Dacă textele din **Cadavre în vid** şi **Corabia lui Sebastian** nu ridică întrebări, preluarea tale quale a antologiei **Fluxul memoriei** din 1967 alcătuită de poet, mi s-a părut soluţia cea mai comodă. Ea a fost concepută de A. E. Baconsky într-un anumit mod, plecînd de la volumele **Dincolo de iarnă**, 1957, **Fluxul memoriei**, 1957, **Imn către zorii de zi**, 1962 şi **Fiul risipitor**, 1965, amalgamînd şi restructurînd materia fără a mai data şi marca cronologic, devenirea sa poetică. Or, unul din meritele sale incontestabile — şi misia editorului şi criticului Mircea Braga era de a-l restabili — a fost tocmai acela că a deschis timpuriu, alături de Labiş, calea resurecţiei poeziei contemporane. Efort susţinut şi teoretic, încă din 1957 cu volumul de studii şi eseuri **Colocviu critic**, ca şi ulterior în presă. Contestarea tot mai agresivă în anii '58—'59 a poeziei şi persoanei lui A. E. Baconsky, este dovada cea mai elocventă a noutăţii inconfundabile pe care o aducea scriitorul în dogmatismul perioadei respective. Comparativ, placheta de versuri a lui Nichita Stănescu, din 1960, **Sensul iubirii**, nu a produs în critică reacţii de împotrivire notabile.

După acest scurt dar necesar excurs de istorie literară să revenim la antologia lui Mircea Braga, mai exact la primul şi cel mai cuprinzător ciclu al ei, **Fluxul memoriei**. Despre importanţa acestei faze a poeziei baconskyene vorbeşte chiar şi faptul că editorul i-a acordat mai mult de două treimi din sumar, şi nu-mi rămîne decît să regret încă o dată că nu a fost punctată mai ferm pe harta poetică a epocii. Urmînd perioadei anilor '50, arcul temporal al ciclului se întinde din 1957, momentul celor dintîi „răzvrătiri" înnoitoare pînă în 1965—1967, anii deplinei ecloziuni literare. În această etapă, în care este limpede recuperarea codurilor (şi a unor motive) romantice, simboliste şi chiar expresioniste şi treptata lor personalizare, discursul poetic oscilează între poziţii contrastante. Avîntul citadin şi orizontului luminos din **Imn către zori de zi** îi corespunde senzaţia labilităţii şi incertitudinii existenţiale din **Către cititor** sau **Celui înalt**, iar într-o formă mai acută în **Elegia a II-a** din care citez : „Mi-e capul plin de şerpi, şi-un vînt străin / mă urmăreşte singur ca o umbră / (...) Poate că somnul dat mi-o fi să-l dorm / laolaltă cu spinii din margini de drumuri, / şi frunzele toamnei tîrzii / îmi vor închide pleoapele / cu bani de aramă". Unui alt poem de largă respiraţie, i-aş spune labişian, **Linişte nouă**, în care poetul se simte solidar într-un elan generos cu semenii săi („Furtunile se potolesc mereu / Şi palid se-nfiripă-acum pe boltă / Surîsul curcubeului. N-am fost / De mult atît de liniştit şi n-am trăit / Atît de-adînc speranţa tuturora"), îşi află „replica" în sentimentul blagian al exilului şi inutilităţii resimţite de poet în faţa omului de acţiune, a lui homo faber : „Poate că vă par uneori un bastard pripăşit printre voi, / un miracol netrebnic ivit fără veste. De unde-a venit, / vă-ntrebaţi cu dreptate, şi cine-i acela ce-şi zice / părintele lui ?"

Ştefan Bucătaru : „Vară"
Din expoziţia deschisă la Opera română

Polii acestor trăiri, stări şi atitudini sînt, pe deoparte melancolia solară şi „boala extatică" — referirea la Blaga, din ultima sa etapă de creaţie este din nou obligatorie — iar pe de alta obsesia risipirii, a destrămării, a rătăcirii în ceaţă şi negură, a spaimelor şi beznelor nocturne ale unui fiu al „Nordului" ca în **Interludiu de miază-noapte**, **Prin cîmpiile Dunării**, **Cîntec de noapte**, sau **Ceaţa** : „Vin negru şi roşu bem / şi-n creierul meu vine ceaţa / ceaţa ce seamănă singură / tristelor sălcii // Zîmbetul stăruie — ceaţa / mi-aşează ovale, / linii absurde se joacă, / linii din vechiul portret".

Este axa pe care se va dezvolta în continuare poezia lui A. E. Baconsky. În volumul **Cadavre în vid**, limbajul se aspreşte, devine vaticinar iar viziunea se „medievalizează". Într-un cuvînt, o atmosferă de sfîrşit de leat : „Ceasului îi vor cădea braţele — şi va fi mut / clopotul şi fără păsări amurgul / Printre lănci vom trece mereu / visînd iluzorii ritualuri / şi nu va fi nimeni să strige : minciună ! Singuri sînteţi în păduri fără luptă / nimenea nu vă poartă cenuşa, / nici o stea n-a căzut, nici o făclie nu arde, / memoria va rătăci în beznă, / fluierele vor putrezi — şi vîntul / nu va cînta niciodată / la mormintele voastre !" De unde a crescut această poezie de un onirism întunecat, escatologic, fără precedent în lirica noastră ? Dintr-o lume desacralizată, ce a pierdut sensul valorilor supreme, cu o sintagmă a poetului, dintr-un „gol metafizic". Dacă volumul **Cadavre în vid** este expresia unui astfel de abis metafizic, **Corabia lui Sebastian** este imaginea unui Apocalips profan, a unui imens pustiu sufletesc plasat într-un Occident aflat în declin. Poetul acuză şi plînge, cu o retorică a imprecaţiei şi apostrofei de mare efect, pe ruinele acestui babilon modern, sufocat de obiecte şi false idei şi sentimente, unde nu numai sensul a fost neantizat. Măşti, gunoaie, ambalaje, caroserii metalice, libido anxios, bîlciuri, vomitarii, fum de putregai, goana dementă, poetul pneumatic, arta ca obiect de consum, luminile negre etc., sînt figurile unei lumi dezaxate şi degradate, pe care autorul o recuză cu toţi porii fiinţei. Este sensul etic înalt al poeziei sale. Dar dincolo de ceea ce înseamnă volumul **Corabia lui Sebastian**, în sine, el este cap de serie, nerecunoscut, şi necitat, al unei bune părţi a poeziei obiectualizante de azi.

Deşi cu imperfecţiunile semnalate, antologia **Fluxul memoriei** readuce în actualitate un autor căruia am uitat prea repede ce îi datorăm, ca poet şi conştiinţă literară.

Paul Dugneanu

Sensul şi etapele Revoluţiei române de la 1848

Urmare din pag. 1

două volume editate de Cornelia Bodea în 1982 sub titlul **1848 la români. O istoric în date şi mărturii** marchează apogeul, dar nici o operă monumentală. Nu de un David Prodan, dar nici măcar de un Mircea T. Radu (spre deosebire de a lui Horea şi Tudor) nu a avut parte această a treia revoluţie, căreia toată existenţa noastră istorică modernă îi datorează aproape totul ; de la stat pînă la cultură şi la noua conştiinţă de sine a unui popor adunat, în sfîrşit, înlăuntrul aceloraşi hotare şi dobîndindu-şi Statutul de naţiune liberă şi prezentă cu pondere pe eşichierul politic şi spiritual al continentului.

Încît, o dată mai mult, ca şi în atîtea alte cazuri, epoca noastră, ceasul de azi al neamului, ţării şi istoriografiei naţionale se găsesc în faţa obligaţiei de a relua, de la temelie, şi acest mare subiect, şi acest pilon al conştiinţei noastre de sine, ca popor armat lăuntric de cunoaşterea lucidă a propriului drum prin istorie. Toate premizele sînt create, rămîn să facem din această aniversare prilej pentru edificare, printr-o operă colectivă de meditaţie, a unei noi şi adevărate imagini despre evenimentele de acum 140 de ani.

„Paşoptismul" este desigur o parte dintr-un fenomen european, dar ştim de la Bălcescu în ce măsură „Revoluţia română de la 1848 n-a fost un fenomen neregulat, efemer, fără trecut şi viitor, fără altă cauză decît voinţa întîmplătoare a unei minorităţi sau mişcarea generală europeană. Revoluţia generală fu ocazia, iar nu cauza revoluţiei române. Cauza ei se pierde în zilele veacurilor". Bălcescu răspundea astfel anticipat celor ce — începînd cu proprii contemporani — au încercat să vadă în fenomenul revoluţionar românesc doar ecoul, umbra palidă, periferia revoluţiilor din Europa apuseană, în primul rînd al evenimentelor din capitala Franţei.

În realitate, din perspectiva istorică, de care dispunem acum, poporul român a reuşit, în anul revoluţionar 1848 al unei mari părţi din Europa, să înscrie pe răbojul istoriei continentului **revoluţia clasică a secolului naţionalităţilor**, cu nimic mai puţin semnificativă, în felul ei, decît cea din Anglia în 1648 sau Franţa anului 1789.

Nicăieri în Europa anului 1848 sinteza dintre **revoluţie** şi **naţionalitate** nu a fost mai fecundă, mai clarvăzătoare, mai umană, mai înţelegătoare pentru drepturile tuturor oamenilor şi neamurilor, ca în revoluţia română ce a culminat cu evenimentele din iunie din Muntenia şi cu proclamaţia de la Islaz. Se poate spune însă, mai presus de toate, că revoluţia română a fost **singura revoluţie reuşită** din acea salbă de revoluţii, fiindcă ea nu a fost zăgăzuită de intervenţia străină, pentru simpla şi marea raţiune că **spiritul** nu are cum să fie oprit, şi că baricadele lui nu pot fi luate cu asalt de cavalerie şi risipite de tunuri !

Revoluţionarii din toate cele trei ţări române au conceput o strategie absolut nouă în lupta lor : strategia unui **ideal** servit cu tot **realismul** unui popor prin excelenţă politic ; şi acest ideal, purtat în suflete şi în minţi, a catalizat energiile unei formidabile generaţii, a reuşit să o înalţe şi să o unească peste inerentele mărunţişuri omeneşti, şi a făcut din ea forţa de şoc irezistibilă care a făurit România modernă împotriva voinţei imperiilor, înţelegînd şi ştiind să folosească uriaşa circumstanţă a crepusculului istoric, a falimentului implacabil al orînduirii ce ţinuse poporul român sub apăsare şi risipire.

A fi înţeles, încă de la primii lor paşi în cultură şi politică, datorită geniului unor Bălcescu şi Kogălniceanu — liderii unei generaţii de lideri — că trăiesc într-o lume în care puterea imperiilor intră în descompunere, deoarece lăuntrul lor începe să se dezagrege şi ciocnirile dintre ele creează şanse nesperate, a fi înţeles că **noul** se ridică năvalnic şi irezistibil în virtutea unor legi profunde ale dezvoltării economico-sociale, de nimeni represibile, în faţa **vechiului**, în aparenţă dispunînd de toate pîrghiile puterii, a fost marele secret al reuşitei unei mîini de oameni care, fără armate, fără baricade, fără sacrificarea nimănui, a izbutit în numai un sfert de secol să transforme în realitate ceea ce în clipa pornirii la drum părea nebunie curată : România unită de la 1859, prima dezrobire a ţăranilor şi cea dintîi ridicare a sufletului românesc întreg sub steagul idealului unităţii depline, în cadrul aceluiaşi stat. Ideal lăsat moştenire generaţiei următoare, spre a fi dus pînă la capăt în 1918.

A fost suficient ca mai puţin de douăzeci de inşi să modeleze în toată fiinţa lor pe măsura imperativelor istorice, ca ei să urce la statura lui Bălcescu, Kogălniceanu, Alecsandri, Cuza, Costache Negri, Bolintineanu, fraţii Hurmuzăcheşti, Iancu, Papiu-Ilarian, Bariţ, Bărnuţiu şi ceilalţi, pentru ca românii să dea o nouă definiţie politicii : nu o „artă a posibilului", cum a fost socotită întotdeauna, ci o veritabilă „artă a imposibilului".

Ştefan Bucătaru : „Natură statică"

Căci în 1840, cînd Grigore Alexandrescu îşi scria celebra poezie, **Dacia** nu putea fi visată decît în literatură şi prin literatură. Şi totuşi ea va deveni realitate peste mai puţin de douăzeci de ani, într-o primă etapă, şi deplin, în mai puţin de şaizeci, adică în decurs de două generaţii ! Cei ce au realizat miracolul au găsit, pentru prima oară în lume, o cale nouă de luptă : **cultura**. Cultura nu ca premiză, nu ca armă, nu ca adjuvant al „adevăratei" lupte revoluţionare, ci cultura ca substanţă însăşi a revoluţiei, corp al ei şi forţă a ei.

Paşoptiştii au arătat ce înseamnă a fi revoluţionar în cultură şi prin cultură ; ce înseamnă puterea spiritului în cîmpul transformării ideilor în realităţi, care este bătălia politică, înfăptuirea unui ideal. Forţa acestei generaţii unice a fost tocmai capacitatea ei de a se constitui în avangarda revoluţionară a unui neam întreg, pe care l-a înarmat în numai cîţiva ani cu o nouă conştiinţă de sine, cu mîndria de sine, cu încrederea în viitorul său, în pofida timpului de mizerie şi opresiune străină şi lăuntrică în care era cufundat. „Paşoptismul" a fost capacitatea extraordinară a unei generaţii de oameni de cultură — istorici, poeţi, gînditori economici, doctrinari politici vizionari — de a concepe, pentru ei şi pentru ai lor, un „viitor de aur" din mijlocul unui prezent de bicisnicie şi disperare, ca acela creat de tripla tutelă otomană, habsburgică şi regulamentară. Şi de a trece la realizarea lui cu o măiestrie literalmente miraculoasă în folosirea celei mai mici ocazii şi cu o energie neînfrîntă în solidarizarea tuturor spiritelor progresiste ale vremii cu cauza poporului român.

Istoria acestei generaţii de cărturari-revoluţionari este un roman, o epopee, o fabulă tonifiantă despre ce poate în istorie forţa morală, forţa ideii, forţa idealului. Paşoptismul începe cu dubla manifestare a acestei forţe : **speranţa** (Alexandrescu) şi **programul** („Dacia literară") şi culminează, după mai puţin de un deceniu, cu o revoluţie de importanţă europeană, asupra căreia se aruncă, spre a o înăbuşi, uriaşele puteri a trei imperii.

Acum începe etapa a doua : a demonstra că o astfel de revoluţie, cum o concepuseră românii, nu poate fi înecată în sînge şi nici oprită prin risipirea capilor ei, ci ea scoate din însăşi lecţia înfrîngerii momentane, ţăria biruinţei viitoare ; că poate schimba semnul realităţii, poate pozitiva negativitatea ! Cei alungaţi din patria lor şi porniţi pe Dunăre în corăbiile turceşti, se vor întoarce să pregătească a doua revoluţie (căci şi aceasta a fost o revoluţie, a spus-o Cavour, care ştia ce spune !) care a fost **Unirea din 1859**. Aceea care, după spusele marelui italian, a însemnat „începutul unei noi ere în sistemul politic al Europei". A urmat apoi a treia etapă, domnia însăşi a lui Cuza Vodă, necontenită luptă spre a întemeia ţara nouă pe acele realităţi ce păstraseră fiinţa neamului şi dăduseră ţăria renaşterii lui. Realizarea României moderne, în cei 7 ani ai domniei lui Cuza, este un cînt de epopee cu nimic mai puţin pasionant şi măreţ decît cele două cînturi anterioare ! Şi cînd eroii s-au retras de pe scenă, unul cîte unul, ei ne-au lăsat mereu vie această epopee, spre a ne întoarce la ea asemeni grecilor la timpurile homerice. În aşteptare ca şi pentru a noastră să apară cîndva, istoricul ori literatul în stare să-i scrie cînturile nemuritoare.

Originalitatea sintezei

Urmare din pag. 1

vizii care aduc în scrierile lor pe ţăran sau viaţa lui numai ca un spectacol pentru boieri, ca o variaţie, ca o curiozitate, nici aceia cari, imitînd ce-i la modă, s-apucă să descrie viaţa ţăranilor ş-apoi n-o mai scot din **Ha ? ce ?** din **căciulă, opinci, miţos** etc." declara prozatorul, într-un interviu acordat în 1910 **Luceafărului.**

Căutînd să descrie autenticitatea umană a satului românesc, Agârbiceanu, nemulţumindu-se cu nivelul simplist al multora dintre contemporanii săi, recurge — în lipsa unei tradiţii autohtone — la modele inspirate din cele mai de seamă realizări ale prozei europene a acelor ani. Paroh într-un sat de munte, Agârbiceanu putuse constata din propria-i experienţă tristele realităţi ale vieţii ţăranului ardelean dinainte de Marea Unire. Pentru a reda coordonatele esenţiale ale acestei lumi — mizeria, neştiinţa, asuprirea el se inspiră, atît tematic cît şi ca tehnică descriptivă, din opera lui Emile Zola. Atmosfera povestirilor sale este sumbră, încordată, apăsătoare pînă la limita insuportabilului; intriga este reductibilă la răbufnirea deznădejdii stîrnite de neomeneşti asupriri şi suferinţe —şi în acest sens fiecare dintre schiţele sale este un adevărat „studiu de caz". Dar Agârbiceanu este, prin tradiţia intelectualităţii ardelene căreia-i aparţine, mult prea apropiat de viaţa şi suferinţele ţăranilor din care se trage pentru a considera universul uman al satului românesc cu o detaşare naturalistă. Deşi anormalitatea se manifestă, sporadic, ca element de pitoresc sau ca accent de intensitate — să amintim doar de **Prăginel**, eroul povestirii cu acelaşi nume — personajele lui Agârbiceanu, departe de a fi strivite de fiziologica mizerie a propriilor tare, aparţin unui neam de luptători. Zdrobiţi de o supraomenească asuprire — ce poate lua aspectul sorţii **(Fefeleaga, Dura-lex)**, al datului social nedrept dar ineludabil **(Păcat)** sau al datului cultural limitativ **(Fierarul Petrea)** — eroii lui Agârbiceanu se luptă, cu apriga hotărîre a unei milenare experienţe a opresiunii, chiar şi atunci cînd nu mai rămîne nici umbra unei speranţe. Prinşi în mecanismul implacabil al unei situaţii fără ieşire, ce ne aminteşte de tragediile lui Racine prin impersonalitatea infernalului angrenaj al destinului, Fefeleaga, argatul Ioan Buzdug sau mătuşa Veronica îşi înfruntă soarta cu eroismul celor lipsiţi de orice iluzie ; ajunşi în pragul înfrîngerii, ei găsesc curajul ca să-şi afirme o ultimă oară libertatea negată — vînzînd calul, dăruind casa, răzbunîndu-se cu preţul vieţii, într-un cuvînt spărgînd cercul infernal, demonstrînd destinului vitreg că deşi pot fi zdrobiţi niciodată nu se vor recunoaşte înfrînţi. Dincolo de zbuciumul înfruntăţirii descris cu o tehnică sigură inspirată de serioase lecturi din Dostoievski, într-această sfidare a destinului, diametral opusă „gestului gratuit" gidian regăsim ceva din mentalitatea abisală a ţăranului român de pretutindeni.

Stimulat de succesul **Povestirilor** sale, Agârbiceanu încearcă o sinteză romanescă a realităţilor satului românesc — în **Arhanghelii** (1914), roman prin care, pentru prima dată, clasa muncitoare (încă incomplet formată, e drept) îşi face intrarea în literatura noastră. Dar orice început este sortit întotdeauna, unui eşec parţial : handicapat de inexistenţa unei tradiţii româneşti a genului, la acea dată, ca şi de o tehnică inadecvată a scriiturii („scriu dintr-o suflare, arar revenind asupra manuscrisului") Agârbiceanu nu reuşeşte să realizeze subtila gradaţie inerentă formei-roman. Ulterior, va încerca în van să dea unitate ficţiunii prin suprapunerea unui maniheism doctrinal.

Opera lui Agârbiceanu marchează, totuşi, un moment crucial în devenirea tehnică şi tematică a prozei noastre literare : povestirile sale au rămas cel mai direct şi emoţionant document asupra satului ardelean de la cumpăna veacurilor şi, mai ales, ele au constituit indubitabil punctul de plecare al operei lui Rebreanu.

NICOLAE VELEA ~ inedit

NESTEMATE

● Se ştia, încă de pe cînd trăia şi umbla cu cartea de română la el, grija lui Nicolae Velea pentru şcolarul Andrei, fiul său. O grijă mai greu de înţeles pentru cei care nu i-au cunoscut structurile sale sufleteşti, atît de profunde dincolo de aparenţele unei vieţi boeme, mereu într-un mers continuu şi înşelător. O grijă exprimată, iată, şi prin aceste scurte comentarii, pe care scriitorul le-a compus cu grijă, respectînd canoanele cerute în clasă. Cînd a putut. Cînd n-a putut, textele comentate capătă o strălucire stranie, o strălucire ce se naşte din însăşi lumina nefirească a scriitorului, o lumină pe care nici măcar deghizarea în simplu elev de şcoală nu a reuşit s-o ascundă. (Iulian Neacşu)

Tema jertfei este una din temele predominante, frecvente, ale folclorului nostru şi aceasta — deoarece el — pînă la apariţia literaturii istorice, a cronicarilor şi apoi a literaturii culte, a stat mărturie răsunătoarelor fapte de luptă şi de dăruire totală ale înaintaşilor noştri, a stat lîngă umărul şi tîmpla lor şi de nenumărate ori prin ţîşniri lirice şi mobilizatoare iscate — unele chiar — în focul aprigelor încleştări, le-a oferit mintea şi le-a întărit braţul neînduplecat şi „necruţător".

În „doine" — cîntece lirice haiduceşti —, ori în baladele voiniceşti, ori bătrîneşti, întîlnim, desenaţi apăsat şi memorabil, eroi populari înzestraţi cu forţe miraculoase, urieşeşti, săvîrşind fapte neobişnuite în lupta împotriva cotropitorilor străini — îndeosebi otomani — cît şi împotriva relei întocmiri interne a vremii.

Ei luptă şi se jertfesc deci pentru un dublu ţel şi ideal : unul naţional şi unul social.

Gruia lui Novac, Corbea, Toma Alimoş, Iancu Jianu, Pintea, Mihu Haiducul sînt eroi mîndri şi cinstiţi, iscusiţi şi dîrzi ; la luptele lor participă — ocrotitor — întreaga natură, iar morţii jertfei lor, ultima şi sublima — codrul „frate cu haiducul" îi închină un adevărat imn, o adevărată simfonie funebră : să amintim doar aceste versuri : „Codrul se cutremura / ulmi şi brazi / se clătina / fagi şi paltini / se pleca / fruntea de i-o răcorea / mîna de i-o săruta / Şi cu freamăt îl plîngea".

„Mioriţa" şi „Meşterul Manole" în care deasemeni domină tema jertfei, se deosebesc de celelalte creaţii ale folclorului nostru, în care precupănesc, aşa cum am văzut, evocarea şi cîntarea luptei pentru libertate naţională ori socială prin aceea că ele au o mare şi largă deschidere filozofică prin cuprinderea complexă, cu o mare sensibilitate a condiţiei umane în înfruntarea cu întrebări profunde, permanente şi răscolitoare : dragostea, munca, moartea, fuziunea, topirea armonioasă în natură.

☆

„Meşterul Manole" este o meditaţie gravă asupra condiţiei artistului şi a artei şi tratează tema jertfei care a stat şi stă la temelia marilor izbînzi şi realizări artistice.

Această temă se bazează pe o legendă foarte veche răspîndită la mai multe popoare şi îndeosebi la cele din Balcani. În varintele răspîndite pe teritoriul ţării noastre (prima formă cunoscută a fost publicată în 1852 de Vasile Alecsandri) ? vechea superstiţie diluată (subţiată) credinţa magică despre însufleţirea şi trăinicia construcţiei trecînd pe planul al doilea. Precumpănitoare rămîn încrederea în misiunea artistului, setea, aspiraţia de creaţie a meşterilor şi a domnitorului de a înălţa un edificiu măreţ, fără pereche.

După cum ştim, după ce zidurile înălţate ziua se surpă noaptea, Manole are un vis în care o „voce de sus" îi spune că vor trudi în zadar dacă n-ar zidi : „Cea-ntîi soţioară / care s-o ivi". Vicleni, ceilalţi meşteri îşi purică soţiile. Numai mîndrul Manole înfruntă cumplitele forţe ale naturii implorate de aceasta să se deslănţuie (versurile în care sînt invocate, forţele naturii, stihiile precum şi cele în care ne este înfăţişată dîrzenia Anei sînt, prin simplitatea lor vibrantă, o culme a lirismului nostru popular).

Ana este zidită, mînăstirea este înălţată, Negru-vodă este încîntat şi uluit de frumuseţea ei şi le cere meşterilor să nu mai ridice alta la fel.

Meşterii — şi aici ne aflăm în faţa unor alte laturi ale condiţiei dramatice a artistului: coeficientul social dintre creatorul de geniu şi domnitorul egoist şi obtuz — răspund mîndri că oricînd pot zidi altă „mînăstire, mult mai luminoasă / şi înalt frumoasă". Ei ştiu că astfel îşi primejduiesc viaţa şi într-adevăr domnitorul înfuriat porunceşte să li se strice schelele iar ei vor privi ; rînd pe rînd caută să zboare cu aripi din „şindrilă uşoare" şi tot aşa îşi găsesc moartea. Numai acolo unde se prăbuşeşte Manole ţîşneşte o fîntînă cu apă lină.

☆

Prin acestea, pe străvechiul mit primitiv al jertfei zidirii se altoieşte un mit cu un mesaj nou — mitul elanului creator, dorinţa omului de a înfrumuseţa lumea chiar cu preţul jertfei de sine, totale, dar jertfă creatoare.

Deşi este mult deosebit de „Mioriţa", atît prin temă cît şi prin tratare (meşterii nu sînt nişte resemnaţi ei încearcă să lupte, să se salveze zburind) balada aceasta are cîteva motive comune, cîteva atingeri cu cealaltă nestemată a poeziei noastre populare. Şi ele privesc îndeosebi legătura trainică, tămăduitoare şi întremătoare dintre om şi natură. Astfel parcă pentru a compensa jertfa mamei zidită de vie şi pentru a restabili astfel un echilibru al lumii, copilul Anei va fi încredinţat generozităţii naturii care-l va ocroti : ploile îl vor scălda, zăpada îl va unge şi înveli, căprioarele îl vor alăpta iar vîntul îl va legăna. Prelungirea vieţii meşterului Manole într-un izvor, într-o fîntînă cu apă lină ne aminteşte deasemeni de viaţa păstorului mioritic prelungită, permanentizată armonios de cadrul natural.

După cum am mai spus, tema jertfei creatoare are o răspîndire largă îndeosebi în spaţiul sud-est european. Dar se recunoaşte unanim că balada românească are cea mai închegată şi mai aleasă întruchipare artistică, iar superioritatea variantelor româneşti nu este străină de strălucirea, bogăţia, de unicitatea arhitectonică a mînăstirii de la Curtea de Argeş.

Fericita întîlnire dintre un mit străvechi cu circulaţie internă cu o capodoperă arhitectonică inegalabilă prin stilul ei aparte a dus la apariţia unei capodopere folclorice care, la rîndul ei, a stat la temeiul multor creaţii culte. De la poem şi poezie lirică, la nuvelă, roman ori piesă de teatru.

Dintre toate operele literare culte se detaşează, prin tensiune emoţională, prin complexitatea cu care mitul folcloric este străluminat în înţelesurile sale cele mai adînci, drama „Meşterul Manole" de Lucian Blaga.

Miza transilvană
O POLEMICĂ INDIRECTĂ

Polemica „indirectă" (în termeni călinescieni) pe care o desfăşoară Maiorescu împotriva lui Gherea ne apare şi mai evidentă dacă avem în vedere soluţiile pe care le preconizau cei doi mari critici pentru depăşirea fenomenului de criză literară semnalat mai înainte. Gherea tratase această chestiune într-o serie de 4 articole privitoare la „înrîurirea traducerilor" publicate în săptămînalul *Lumea nouă*, la sfîrşitul anului 1894 şi începutul lui 1895. Încă din primele rînduri ale serialului său, Gherea leagă în mod direct fenomenul de criză literară de absenţa traducerilor : „Literatura noastră românească e deosebeşte de literaturile altor ţări civilizate, nu numai prin sărăcia operelor de valoare originale, dar şi prin lipsa aproape totală a traducerilor din literaturile străine. Această lipsă de traduceri, fie artistice, fie ştiinţifice, e cît se poate de stricăcioasă dezvoltării noastre intelectuale... La noi se pricepe încă foarte puţin că o operă literară bine tradusă, începe să facă parte din literatura ţărei, influienţînd-o".

Maiorescu porneşte de la cu totul alte premise în soluţionarea crizei literare a epocii. În introducerea la acelaşi studiu despre Victor Vlad Delamarina, el relevă factorul intern ca fiind hotărîtor în depăşirea situaţiei. Luînd în consideraţie argumentele unei sociologii a cifrelor mari, criticul junimist constată o anumită varietate de ritm în manifestarea globală a fenomenului nostru cultural : „Dacă neamul românesc ar fi mărginit la cifra de 5 sau 6 milioane precum e cel unguresc, o asemenea stare (a crizei literare, n.n.) ne-ar apăsa ca o fatalitate fără speranţa îndreptării în prezent. Din norocire, noi suntem mult mai numeroşi, şi în această diferenţă cantitativă, cîteva alte milioane de români sunt prin vicisitudinile istorice într-o situaţie destul de heterogenă pentru a permite oarecare varietate a vieţii noastre culturale chiar în ce priveşte ritmul relevat mai sus".

Peste cîteva pagini în continuare, vorbind pe larg despre poezia dialectală a lui Victor Vlad Delamarina, Maiorescu atacă în replică faţă de Gherea şi problemele limbii literare. Gherea considera la 1894 limba literară românească „într-o stare atît de anarhică", după ce Maiorescu subliniase că Eminescu „a turnat în formă nouă limba veche şi-nţeleaptă" *(Eminescu şi poeziile lui,* 1889). Apare clar că Maiorescu se menţine pe linia programului fixat cu mult înainte de Kogălniceanu privind dezvoltarea pe baze interne „de jos în sus" a creaţiei artistice originale. El găsea de cuviinţă să aducă noi precizări în legătură cu aceasta în condiţii posteminesciene, cînd limba literară era deja fixată, iar relaţia temelie populară-creaţie cultă trebuia să se manifeste altfel, prin varietate, ca izvor continuu de întinerire. În problemele limbii şi ieşirii din criza literară în discuţie Maiorescu se arată mult mai exact decît Gherea şi mult mai optimist, încrezător în forţele proprii. Departe de a fi cantonat în concepte de critică depăşite, cum se pretinde, criticul junimist ne apare, dimpotrivă, deschis către viitor, căci aici întîlnim în critica românească primele conceptualizări remarcabile ale unei discipline de cercetare cu un larg răsunet mai tîrziu şi anume, *geografia literară*. Pe această linie trebuie căutată noutatea intervenţiei lui Maiorescu în polemică cu Dobrogeanu-Gherea.

„Tocmai — ne spune criticul junimist — în momentul cînd dincoace de Carpaţi par a se fi sleit puterile literare după producerea relativ mare din anii 1870—1890, românii de dincolo primesc impulsiunea dată de noi şi continuă ei înşişi mişcarea. Poezia li se trezeşte „din somnul cel de moarte" în care o adînciseră cenuşa etimologismului de la Blaj şi pătura groasă a germanismelor, amîndouă duşmanele limbei populare. Deşteptată poate prin direcţia critică a *Convorbirilor literare* şi, în urma ei, prin discuţiile aprinse în societatea universitară „România jună" din Viena, solicitată apoi prin propaganda literară a *Tribunei* de la Sibiu (un merit al d-lui Slavici, care va îmblînzi întrucîtva judecata oamenilor nepărtinitori asupra agitării sale politice din Transilvania), întărită prin puternica influenţă a poeziilor lui Eminescu, tinerimea română de peste Carpaţi se înfăţişează deodată cu deplina aptitudine de a simţi şi de a întrupa frumosul în formele literare, deocamdată în poezia lirică, în balade şi novele".

Semnele acestei „renaşteri" le găseşte Maiorescu în „poeziile d-rei Lucreţia Suciu", „apoi, pe o scară mai întinsă, în poeziile şi novelele lui Ioan Popovici (Bănăţeanul)", în „încercările novelistice ale d-lui Virgil Oniţiu", în talentul unui alt tînăr, mort şi el cu zile ca şi Popovici, Victor Vlad (Delamarina)". „Dar — conchide criticul junimist — mai presus de toţi stă incontestabil marele talent al poetului Coşbuc. Că s-a putut forma un asemenea poet în Transilvania (şi relativ format, precum apare astăzi, ne-a venit el în 1890 de la Sibiu) este dovada cea mai sigură despre transmiterea şi reînvierea mişcării literare în ceilaltă parte a românimii".

Întregul pasaj despre renaşterea mişcării literare transilvănene, cît şi argumentele aduse de Maiorescu în susţinerea acestei idei, constituie un răspuns polemic la introducerea pe care o făcea Gherea la cunoscutul său studiu despre *„Poetul ţărănimei"*, apărut doar cu un an înainte, în volumul al III-lea de *Studii critice* (1897). Iar textul lui Gherea, care nu ne mai lasă nici o îndoială asupra construcţiei simetrice, prin antiteză, a celui maiorescian prezentată mai sus :

„Pînă la apariţia volumului *Balade şi idile* — ne spune Gherea — Coşbuc parcă nici n-ar fi existat, deşi avea un trecut literar de zece ani şi scrisese cele mai frumoase din minunatele sale poezii.

Coşbuc, pe drept cuvînt, se plînge de această ignorare, dar în cazul de faţă avem şi noi justificarea noastră ; el a scris şi tipărit poeziile sale în Transilvania. Pînă la el însă şi chiar după el, Transilvania nu ne-a mai dat nici un scriitor de talent : literatura originală de peste munţi e aproape nulă şi deci avem şi noi dreptul s-o ignorăm".

Din contră — replică în subtext Maiorescu — n-avem nici un drept să ignorăm literatura transilvăneană. Ea repezintă, în concepţia criticului junimist, o şansă pentru viitorul literaturii române în ansamblul ei. Trecutul ca şi prezentul o leagă prin multiple fire de acest ansamblu, în care diferenţierile de ritm de dezvoltare se explică atît prin vicisitudinile istorice, cît şi prin interconditionările de ordin cultural. Literatura originală din Transilvania nu e „aproape nulă" cum o consideră Gherea ci, dimpotrivă, ea a dat scriitori de mare talent precum Slavici şi Coşbuc, iar „pe o treaptă mai jos", Lucreţia Suciu, Popovici-Bănăţeanul, V. Oniţiu, Victor Vlad Delamarina. Coşbuc nu e doar un talent singular, ci expresia unei mişcări literare. În sfîrşit, Maiorescu foloseşte permanent termenul de „renaştere" sau „reînviere" a literaturii din Transilvania, ceea ce înseamnă că el are în vedere cel puţin o epocă anterioară cînd aceasta avea forme depline de manifestare.

Într-adevăr, privit din perspectiva timpului, miră la Gherea tonul de sus şi superficialitatea cu care expediază contribuţia Transilvaniei la dezvoltarea literaturii române. Să nu fi cunoscut el marea epopee a lui I. Budai-Deleanu, care tocmai se descoperise de curînd şi se integrase valorilor de ansamblu ale literaturii române ? Cum se explică ignorarea lui Slavici ? Gherea, care pledase în atîtea rînduri pentru o sociologie a literaturii, îl izolează pe Coşbuc dintr-un context literar care îl explică mai bine. Cel care-l acuzase pe Maiorescu de atitudine judecătorească în critica sa literară, se arată el însuşi a fi un judecător destul de distant, dacă nu chiar arogant în problemele literaturii transilvănene. Polemica lui Maiorescu cu Gherea în această privinţă nu a rămas fără ecouri în epocă, ecouri din păcate ignorate de cercetarea noastră literară.

Dumitru Bălăeţ

POST RESTANT

● „Intr-una din zilele acestea ale vieții mele de redactor a intrat, după ce a bătut timid și doar o dată în ușă, un omuleț, un omușor, i-aș zice, după cum se vedea cit este de agitat, parcă prăbușindu-se și ridicindu-se în același timp.

— Bună ziua, a zis, respectuos, poate prea respectuos, dacă nu chiar chinuit și speriat.

— Bună ziua, i-am spus, întrebindu-mă ce l-o fi putut speria atita.

Altfel era un om în toată firea, cam slăbuț, cu păr spălăcit, o parte din el căzut, purta verighetă, ceea ce însemna că avusese destul curaj în viață.

— Îl caut pe..., și-mi spuse numele.

— L-ați găsit, i-am răspuns. Ce vă trebuie ? Așezați-vă, mai intii. Nu de altceva, dar mi-e teamă că leșinați, cădeți și vă loviți rău la cap, faceți o comoție și muriți. Ei ?

Nu eram totuși deloc sigur că nu se prefăcea. Era una din „intrările" binecunoscute, cu accente de scenă mai puternice în cazul debutantelor cu lacrimi în ochi. Unii cred că asta il induioșează pe cerberul care stă în calea carierei lor literare, neștiind că el, cerberul, și dacă ar vrea, nu poate fi induioșat, cu atit mai puțin dăruit cu „atenții" ca la dentist și nu ca la o revistă literară unde, se poate măcar presupune, redactorii nu sint vinzători de iluzii și nici făcători de nume literare ilicite. În sfirșit, vrem, nu vrem, dar asta este realitatea, așa se mai intimplă citeodată cu cei care își negociază visele fără rușine. Dar să revin. Deci : „Ei ?"

— Știți, eu sint inginer, a zis, ca și cum s-ar fi disculpat.

— Foarte bine, i-am zis, ce fel de inginer ?

— Mecanic. Dar să știți că scriu de mult. Nu știu de ce, dar scrisul este pasiunea vieții mele.

— De unde sinteți ?

— Locuiesc in orașul... Dar de născut, m-am născut lingă Făurei.

— Am impresia că nu vă convine asta, să vă fi născut la...

— Nu. Ba da, vai de mine. Chiar am scris despre satul meu un roman. Dar de ce ?

— Pentru că mi-ați spus că v-ați născut la Făurei, ca și cum v-ați fi născut intr-un loc pe care mă rugați să-l uit imediat.

— Dar, vai de mine...

— Bine, bine, ce doriți ?

— Să-mi acordați o audiență de 30 de minute.

— Eu primesc proză, nu dau audiențe. Audiențe dau alții la care nu vin oamenii care scriu sau dacă vin, vin cu alte probleme. Dar de ce nu mi-ați trimis proza prin poștă.

—Știți, vai de mine, nu vroiam să-mi răspundeți în revistă. Află lumea.

— Familie aveți ?

— Am. Am și un băiat mare, student.

— Și vă e teamă să nu afle ? De ce ?

A inceput să se foiască pe scaun. Eram lămurit, „audientul" făcea parte dintre cei care mai cred, ca pe vremea lui Titircă inimă rea, că scrisul e o rușine. „Iaca niște coate goale, niște scirța-scirța pe hirtie". Și atunci, ca să nu ne facem de ris, luăm diverse pseudonime, care mai de care mai exotice, da ? Să nu afle lumea, colegii, șefii, subșefii, familia chiar. Să nu se știe cit de neserios este tovarășul care, auzi dom'le, in loc să-și vadă de treabă serios, scrie. Și scrie și prost, uite ce-i zic ăia de la revistă. Oare așa gindește intr-adevăr „lumea", ori așa gindește despre lume aspirantul la gloria literară ?"

☆

IOAN CRISTINESCU, București : „Stimate redactor Iulian Neacșu, sint și eu un pasionat cititor al „Luceafărului", pe lingă acest fapt nu știu in ce măsură dețin o inclinație spre poezie. dar știu că ador mult rimele, adică poezia : aș indrăzni să vă rog să-mi dați o sugestie fiind mai in temă cu poezia actuală ce aș putea face ca scrierile mele să nu rămină o goană după vint ?

Vă mulțumesc anticipat."

Reproducem o strofă : „Azi cerul lucește ! sprinteni, / Fără de friu, zăbală, pinteni, / Călare să plecăm pe vin / Spre un cer feric și divin". Cum vedeți, cu d-voastră am făcut o excepție : nu i-am transmis plicul Gabrielei Negreanu, pentru că nu am crezut acest lucru necesar. Singurul sfat pe care vi-l dăm este să citiți in continuare revista „Luceafărul". Și cititorii sint oameni...

FELICIA MOȘNEANG (SĂNZIANA BATIȘTE), Someș-Odorhei : De ce pseudonimul, cind aveți un nume atit de interesant, ca final de clopot ? Iar „secvențele" nu sint nici ele de aruncat (dar nici de publicat). E drept, in „Secvența VII" bintuie un oarecare cinism rural, caracteristic profesoarelor și cadrelor medicale navetiste. Acesta insă nu vine, din fericire, din suficiență,ci dintr-o insuficiență firească, dacă ne gindim la anii d-voastră. Așadar, vă așteptăm. Cu date și poză. Ca in preajma posibilului debut. În ceea ce vă privește, pe d-voastră care scrieți proză, nu-i nici un mister in legătură cu intirzierea răspunsurilor. La proză nu lucrează decit un singur redactor, iar d-voastră sinteți zeci și sute.

LUMINIȚA MIHALACHE, Merișani, Dobrogea : Concursul pe care ni-l propuneți și al cărui responsabil ar urma să fiți nu credem că va avea loc, revista noastră avind alte țeluri, în afara celor de a acorda aparate de fotografiat și stilouri celor care ne vor răspunde exact, conform mostrei d-voastră, la intrebarea „Cine e autorul romanului Patul lui Procust ?" (Cine să fie, răspundem noi, Proust ?). Noi presupunem că toți cei care citesc revista au depășit acest nivel de lectură. În ceea ce privește proza („Două lumini" după „Riga Crypto și lapona Enigel"), e jale. Iată numai inceputul : „Te rog simplu Ioana, nu am cuvinte inalte, dar te rog din tot sufletul meu, dă-mi mina ta pentru inima mea". Aveți „doi copii mititei și foarte drăgălași", ne scrieți. Să vă trăiască, vă urăm noi, așteptind să reveniți la scrisul firesc, corespunzător vieții d-voastră de familie și nu al eschimoșilor.

DUȘA GHEORGHE, Vălenii de Munte : „Stimate redactor, permiteți-mi o justificare : Mă numesc Dușa Gheorghe, sint din comuna Mineciu Ungureni, am 27 de ani..." Cite justificări ! Și pentru ce ? Iată : „Nu uita prietene de toate acestea" : „Cind intr-un dang, dang, melancolic și trist noaptea te conduce la culcare, te readuce la tăcere și nu e nimeni pe stradă, doar singurătatea absolută cu golul ei preistoric și rece, cind în necontenit Luna iradiază sufletele oamenilor de a o înțelege în univers, nu uita scump prieten că lampa mai pilpiie strănutind de gaz amestecat cu lacrimi. nu uita că izvorul mai trece pe la poarta ta spălind prejudecăți și pietrele de scuipatul peștilor, nu uita că toate și tot din jur iți sint și fereastra scirțiindă și lampa aburită și floarea înflorită și iubita despletită și mai departe prieteni dragi dar și dușmani și clanța ruginită marea cu meduze săruturi pe buze de valuri ursuze și scoicile reci peste care treci în golfuri interne lac de balene. triste taverne de bombe aruncate nedezamorsate. Nu uita prietene de toate acestea". Nu uit.

B. N. RĂCHIȚEANU, Brașov : Idei de dat altora aveți destule, deși nu se poate spune totuși, firește, că toate sint bune. Oricum, vă mulțumim pentru aprecierile date revistei. Cit despre schiță („Cincisprezece minute în doi"), părerea noastră este că plutește în ceva negru, sumbru, dar și ușor, aburos. Deci, doi oameni in virstă hotărăsc să se căsătorească, merg la „starea civilă", iar cind ies, o mașină îl lovește pe proaspătul mire și-l omoară. De ce, dom'le să-l omoare ? Să fi fost asta o pedeapsă divină pentru pasul făcut la o asemenea virstă, ori o „cale de fugă" dintr-o nenorocire și mai mare. Păcat de mijloacele dvs. tehnice, miza e mică de nici nu se vede. Vă așteptăm cu altceva.

IOAN VIȘAN, Slătioara, Dîmbovița : Ne interesează amintirile oamenilor și nu cele ale șoarecilor. Reveniți cu altceva, mai ales că aveți mai multe șanse in poezie, nu ?

VERONICA STAN, Rimnicu-Vilcea : Răzvan o iubește pe Ania. Și Ania îl iubește pe Răzvan. Dar mama lui Răzvan este divorțată. Ea, ii reproșează fiul ei, nu-i dă atenție prietenului său mai virstnic, Andrei, care e un om minunat. În fața acestei neașteptate critici, mama cedează și ii dă atenție lui Andrei. Titlul povestirii. firește : „A venit primăvara". Deci vă așteptăm cu o proză la toamnă, să vedem ce au mai făcut eroii dv., cit și-au dat ei atenție unul altuia.

Iulian Neacșu

REMEMORĂRI Dor de Avram Iancu

Iancule, Mărirea Ta,
mi-este dor de dumneata
și de calul tău mi-e dor
de-mi vine să mor.
Cum erai ? Și ai rămas
pasăre fără de glas,
inimă fără păcat
ca și aurul curat.
Cind din Vidra te-arătai
plingea pasărea pe plai,
moții cusma-și ridicau,
clopotele le trăgeau,
pruncii-n casă și-i lăsau
și la luptă că porneau.
Și cind tu precum un sfint
răsăreai din cel pămint,
suflete predestinat
și român fără păcat,
tremura de teama ta
chiar toată Austria
și incă ceva din ea.
Iancule, Mărirea Ta !
Mi-este dor de dumneata
cum doar mamelor li-e dor
de inima pruncilor.
Cum de-o brazdă de pămint
și de doina care-o cint,
doina ce ne ține-n sate
vii și morți, spate in spate,
Iancule, Mărirea Ta,
gindul meu și lacrima
mi-este dor de dumneata...

Mircea Micu

POEȚI ȘI CENACLURI

liana viorel

Doină

Izbucnească-ți chipul de păduri și stele,
Să te lumineze intr-un calendar
Și pe prispa casei să-ți aduni toți fiii
Ce iți cos in vise inc-un alb ștergar

Să te-ascunzi in brazdă, să ne intri-n suflet
Să purtăm in taină focul mistuit
Noi vom fi copiii care-ți rid in poală
Și vom fi străbunii-n care te-ai ivit

Izbucnească-ți chipul de păduri și ape
Un botez de muncă bratul nostru este
Țara mea de doruri, țara mea de pleoape
Te iubesc prin plaiuri și prin culmi celeste.

Formular

mărturisește, apelul
de frunze trandafirii
a-nceput să ne doară
cu o idee inveșmintată
in bronz :
se resping tăcerile noastre
mărturiseste, esti culoarea de cale ferată
pe care o sorb
mă opresc intre stații
imi trag sufletul
din buzunar
a-ncolțit primăvara.

Salt incepind cu numele meu

asa am inceput să devin
paznic de suflete
la Morgana diminetilor mele
as fi vrut să foc vrăji
peste obrazul inmugurit
in Roza Vinturilor

asa am inceput să pipăi
nu-mi amintesc de eram rău,
inflorească zambila.

Stampă

Peste taluzul de idei ce se imbină
In strada nestiută pe de rost
Găseste cărarea unui adăpost,
Cuvinte albe arse in rășină.

Mi-e gindul tot un freamăt sideral
In valea-mi de cuvinte sar scintei
Feresti deschise iar sint ochii mei
Pentru un cintec reaprins pe mal.

● **LA GRAND PALAIS DIN PARIS A FOST ORGANIZAT UN SALON INTERNAȚIONAL AL CĂRȚII.** Două au fost elementele care au marcat această ediție, a șaptea, a Salonului : faptul că au participat toate editurile franceze și, in al doilea rind, prezența marelui romancier brazilian Jorge Amado.

Cu acest prilej au fost prezentate cele patru bestsellers ale anului 1987 : „Numele trandafirului" de Umberto Eco, „Il PC dimineața", volumul tinărului prozator francez Philippe Djian, romanul „Jean de Fleurette" de Marcel Pagnol și romanul „Studentul străin" de Philippe Labro.

Punctele de mare atracție ale Salonului au fost standurile cu literatură pentru copii și cel destinat literaturii pe teme gastronomice...

● **NUMELE PROZATOAREI FRANCEZE ANNIE SAUMONT** este bine cunoscut in literatura europeană contemporană. Cele două mari premii care ii incununează activitatea literară — Premiul Goncourt și Premiul Baudelaire (pentru traduceri) — o recomandă de la sine. Este autoarea unor romane remarcabile, intre care : „Domnul Bridon sosește indată", „Sărmanul negru frumos", „Astă seară mi-e frică", „Spune-mi, albă porumbiță", precum și a unor culegeri de proză scurtă : „Dumnezeu vede dar tace", „Cindva, la ceremonii", „Nu există muzică cerească". Ultimul ei volum de proză scurtă a apărut la sfirșitul anului trecut și poartă titlul „Pămintul ne aparține".

Subiectele prozelor lui Annie Saumont nu sint atit de simple pe cit s-ar crede. Analiza pătrunzătoare a scriitoarei reușește să îndepărteze vălul de aparență, autoarea investighează sufletul omului cu intrebări și probleme vizind în principal părțile rele, ascunse ale existenței umane, smulgind masca falsului adevăr. Ea iși aduce eroii din intuneric spre lumină, unde cititorii ii pot vedea așa cum sint ei cu adevărat.

Observatoare fină și atentă, Annie Saumont se consideră ea insăși coautoare la răul existent in lume, rău la a cărui extirpare ea — ca scriitoare — se simte datoare să participe prin forța scrisului ei.

In nuvelele ei se regăsesc elemente caracteristice „noului roman", elemente de gindire existențialistă de coloratură freudiană.

Annie Saumont este și o remarcabilă traducătoare din literatura engleză și americană. Traducerile ei din J. D. Salinger și J. Fowles i-au adus, cum am amintit, Premiul Baudelaire.

● **REVOLUȚIA CUBANEZĂ ÎMPOTRIVA DICTATORULUI BATISTA** continuă să se afle in centrul atenției scriitorilor cubanezi. În creația prozatorului Noel Navarro, născut in anul 1931, acest amplu fenomen, care a schimbat din temelii fața Cubei, își găsește reflectarea în romanul „Suprafața apei".

Nucleul romanului îl constituie drumul unui grup de cubanezi — șapte bărbați și două femei — plecați cu o barcă pescărească, pe o mare neprielnică, in Statele Unite, in speranța că acolo vor găsi raiul mult visat și atit de trimbițat de toate mijloacele de propagandă. Această călătorie dramatică creează cadrul epic pentru zugrăvirea destinelor umane, pentru realizarea unui mozaic amplu al societății cubaneze din perioada anilor 1958—1965.

Povestea realizată a lui Novaro este atrăgătoare, captivantă, chiar dacă acțiunea este fragmentată de multele priviri retrospective. Scriitorul a reușit să prezinte o imagine dialectică a formării noului mod de a gindi al oamenilor, dar și a neințelegerii de către unele personaje a sensului profund al transformărilor social-politice din societatea cubaneză postrevoluționară. Din ultima categorie fac parte și cei plecați in emigrație in Statele Unite in căutarea fericirii. Emigrație care, pentru unii dintre ei sfirșește in chip tragic, ceilalți trăind cu speranța [illegible] nefondată pe ceva real, că viitorul le va fi mai promițător decit trecutul.

Vera Călinescu in mijlocul „Promoției G. Călinescu" după vizita in casa muzeu

În vizită la Marele Profesor

Fosta stradă Vlădescu, astăzi strada G. Călinescu, găzduiește la numărul 53 Muzeul „G. Călinescu". Este casa in care a trăit celebrul profesor universitar de literatură română și universală, G. Călinescu, la fel de faimos scriitor român. Casa construită după propriile proiecte este mai mult decit o locuință. Este un ansamblu de construcții ridicate intr-un spațiu uimitor de mic. A fost mai intii seria de încăperi din dreapta, lipite de zidul casei vecine, construcție cu un cat la al cărei nivel superior se ajunge printr-o scară de lemn extrasă parcă dintr-un album de arhitectură. Drept in fața porții, in fundul curții, sint alte două camere. În fața lor un havuz inconjurat de o mică grădină constituie curtea propriu zisă. Acesta este spațiul călinescian ale cărui dimensiuni, convingătoare la prima vedere, aduc aminte de organizarea spațiului de locuit in epoca renascentistă a Italiei. Sint, in fond, mici chilii funcționale, cu destinație precisă in concepția proiectantului. Este casa unui om al cărții și al artelor. Mobila, neostentativă, este aleasă cu gust, biblioteca nu are ornamente, covoarele, tapiseriile de cea mai bună calitate. Puține case memoriale conservă climatul intim al vieții unui scriitor așa cum il păstrează casa muzeu G. Călinescu. Este desigur meritul soției marelui scriitor, d-na Vera Călinescu, ca și a muzeografei care supraveghează vizitele amatorilor.

Duminică, 29 mai, a.c., mai mulți reprezentanți ai ultimei promoții universitare care a dat examen cu G. Călinescu, au vizitat muzeul G. Călinescu. Este vorba de absolvenții din 1963 ai Facultății de filologie a Universității București, care au audiat cursul de literatură română ținut de G. Călinescu și s-au prezentat la examenul cu marele profesor. Din 1983, promoția se numește „Promoția G. Călinescu" in cinstea marelui profesor și om de cultură.

Simbătă, 28 mai, a.c., promoția „G. Călinescu" s-a intilnit in amfiteatrul „Alexandru Odobescu", la 25 de ani după terminarea facultății, in semn de omagiu pentru Alma Mater. Este o intilnire care s-a respectat cu exactitate, din cinci in cinci ani, membrii acestei promoții universitare, dintre cele mai numeroase, alcătuită majoritar din profesori de română repartizați in mai toate județele țării, intilnindu-se in holul și amfiteatrul facultății pentru a-și reinnoi coeziunea profesională și a mulțumi cadrelor didactice care i-au asigurat pregătirea.

La cea de a 25-a intilnire a promoției „G. Călinescu", după tradiționala lectură a catalogului, prof. G. Ivașcu a ținut un curs a cărui temă a fost personalitatea și cariera didactică a profesorului G. Călinescu. În incheiere, absolvenții Cornelia Olteanu-Bularca și Ionel Oprișan au mulțumit cadrelor didactice ale Universității București in numele intregii promoții. Au fost prezenți in amfiteatru pe lingă absolvenții de la română și alți colegi de la secțiile de limbi străine, auditori și ei ai cursurilor profesorului G. Călinescu.

Duminică, 29 mai, a.c., promoția „G. Călinescu" a programat o vizită la Casa Muzeu „G. Călinescu", primită de soția profesorului, distinsa d-nă Vera Călinescu, de cercetătoarea de la Institutul de istorie literară și folclor, Cornelia Ștefănescu și de muzeografa instituției. Profesorul a fost evocat in fața foștilor săi studenți de d-na Vera Călinescu, care cu vervă, tact și distincție a vorbit indelung despre inegalabilul profesor și scriitor. Au fost vizitate apoi toate încăperile casei, soția marelui profesor constituindu-se in ghid ad-hoc pentru numerosul grup de foști studenți veniți în vizită.

În vizită la fostul lor profesor G. Călinescu, absolvenții promoției 1963 au căutat și pe această cale să aducă cinstirea lor extraordinarului om de catedră care a fost autorul **Bietului Ioanide.** O vitrină a muzeului va fi dedicată, la propunerea acestor studenți, care nu vor să-și uite profesorul, acțiunilor memoriale ale promoției „G. Călinescu" in cinstea acestuia.

Consemnăm această vizită la Muzeul G. Călinescu pentru semnificația ei culturală, pentru voința unei generații de a-și manifesta în chip susținut respectul și admirația pentru marele act de creație literară și catedratică al genialului istoric literar G. Călinescu.

CUMPĂNĂ

Doamna și albina

Doamnă, aveti o albină pe frunte,
nu, nu vă inteapă, stati
putin nemiscată,
surideti !
Nu, nu asa că nu vă filmează nimeni,
simplu
să creadă
că e chiar in grădină.

George Alboiu

Luis Buñuel
ULTIMUL MEU SUSPIN

● **La Madrid a apărut, in anul 1987, a opta ediție a memoriilor lui Luis Bunuel. volum ce poartă titlul : ULTIMUL MEU SUSPIN. Este evocată viața marelui regizor de film spaniol, incepind din copilărie si pină in ultimele luni ale existenței sale. Sint niște memorii extraordinare ce trec in revistă multe evenimente importante ale secolului nostru.**

Această carte de memorii este fructul a optsprezece ani de muncă și prietenie intre Luis Bunuel și Jean-Claude Carriere. Impreună au făcut șase filme, precum Jurnalul unei cameriste, Belle de jour, Calea Lactee, Farmecul discret al burgheziei, Fantasma libertății și Acest obscur obiect al dorinței.

Cartea s-a născut in mod spontan, din intrevederile lor, in Spania și in Mexic. in intervalul sedințelor de lucru ; unul, evocindu-și amintirile și. celălalt, culegind cuvintele prietenului său și insemnindu-le. In acest fel, in Ultimul meu suspin **se aud glasul și propriile cuvinte ale lui Luis Bunuel.**

Luis Bunuel s-a născut in orășelul Calanda din provincia Teruel (Spania), in anul 1900. A murit in 1984. În tinerețea sa, la Căminul de studenți din Madrid, a legat prietenie cu figurile cele mai proeminente ale lumii intelectuale și artistice spaniole : Dali, García Lorca, Alberti. Cariera sa cinematografică și-a inceput-o la Paris, unde a frecventat mediile suprarealiste. Fruct al acestei perioade au fost filmele Le chien andalou și L'âge d'or. **În timpul războiului civil spaniol a colaborat cu tabăra republicană. Mai tirziu a lucrat la Hollywood, cu toate că adevărata consacrare ca regizor a obținut-o in Mexic. Filmografia sa il arată ca unul din principalii cineaști spanioli și internaționali ai secolului nostru.**

ALBERTI, LORCA, DALI

I

Rafael Alberti, născut la Puerto de Santa Maria, aproape de Cadiz, a fost una din marile figuri ale grupului nostru. Era mai tinăr decit mine — are cu doi ani mai puțin, dacă nu mă insel —, și la inceput il luaserăm drept pictor. Unele din desenele sale, nuanțate in aur, impodobeau pereții locuinței mele. Într-o zi, la un pahar de vin, alt prieten, Damaso Alonso (actualul președinte al Academiei Regale Spaniole) imi spuse :

— Știi cine este un mare poet ? Alberti !

Observind uimirea mea, mi-a intins o bucată de hirtie și am citit o poezie, de care și acum imi amintesc, cum incepea : **„Noaptea executată / in spinzurătoarea unui arbore, flori ingenunchiate / ii sărută și pecetluiesc sandalele..."**

În clipele acelea, poeții spanioli căutau adjective sintetice și neașteptate, ca «noaptea executată» și surprize ca «sandalele nopții». Poezia aceea, publicată in revista **Horizonte** și care a marcat inceputul lui Alberti, mi-a plăcut imediat. Prietenia noastră a crescut. După anii de Cămin, in care am fost aproape nedespărțiți, ne-am văzut din nou la Madrid la inceputul războiului civil. Apoi Alberti a plecat la Moscova, unde a fost decorat de Stalin și, in perioada franchistă, a trăit in Argentina și Italia. Acum se află din nou in Spania.

Pepin Bello, plin de bunătate, imprevizibil, aragonez din Huesca, student la Medicină, unde nu a luat niciodată vreun examen, fiu al directorului Întreprinderii Apelor din Madrid, nici pictor nici poet, nu a fost nimic altceva decit prietenul nostru nedespărțit. Despre el pot spune puține cuvinte, in afară de faptul că in 1936, cind începuse războiul, obișnuia să imprăștie prin Madrid știrile rele : «Sosește Franco. Va străbate Manzanares». Fratele său, Manolo, a fost impușcat de republicani, și el, pină la sfirșitul războiului, se refugiase la o ambasadă.

Poetul Hinojosa era fiul unei familii bogate de moșieri din regiunea Malaga (un alt andaluz). Pe cit de modern și îndrăzneț în poeziile sale, pe atit de conservator in ideile și comportamentul său politic, a aderat la partidul de extremă dreaptă a lui Lamamie de Clairac și a sfirșit prin a fi impușcat de republicani. În epoca in care noi ne-am cunoscut la Cămin, avea deja publicate două sau trei volume de poezii.

Federico García Lorca a sosit la Cămin doi ani după mine. Venea din Granada, recomandat de profesorul său de Sociologie, don Fernando de los Rios, și publicase deja o carte in proză, **Impresii și peisaje,** in care povestea călătoriile sale impreună cu don Fernando și cu alți studenți andaluzi.

Strălucitor, simpatic, cu evidentă inclinație spre eleganță, cravata impecabilă, privirea nelămurită și sclipitoare, Federico avea o atracție, un magnetism căruia nimeni nu ii putea rezista. Era cu doi ani mai mare ca mine și fiu al unui bogat proprietar rural. La inceput, venise la Madrid pentru a studia Filosofia, insă se lasă repede de cursuri pentru a se lansa in viața literară. Curind a cunoscut pe toată lumea, și a făcut ca toată lumea să-l cunoască pe el. Camera sa de la Cămin s-a transformat intr-unul din cele mai solicitate puncte de intilnire de la Madrid.

Prietenia noastră, care a fost profundă, datează incă de la prima noastră intilnire. În ciuda faptului că intre aragonezul necioplit și andaluzul rafinat contrastul nu putea fi decit mare — sau poate că din insuși acest contrast —, aproape intotdeauna umblam impreună. Spre seară ne duceam pe un cimp din spatele Căminului (pe vremea aceea cimpia se intindea pină la orizont), ne intindeam pe iarbă și el imi citea poeziile sale. Citea in mod divin.

Datorită prieteniei sale, incetul cu incetul, mă transformam, uimindu-mă in fața lumii noi pe care mi-o revela in fiece zi. (...)

Păstrez o fotografie in care noi doi ne aflăm călare pe motocicleta de carton a unui fotograf, in 1924, in ajunul sărbătorii de Sf. Anton de la Madrid. Pe spatele fotografiei, la ora trei dimineața (ambii amețiți de băutură), Federico a scris o poezie improvizată in mai puțin de trei minute. Timpul șterge puțin cite puțin creionul și eu am copiat-o pentru a nu o pierde. Spune așa : (...) **Luis : in farmecul dimineții iți scriu / prietenia mea veșnic inflorită. / Luna plină străluce și se invirte / printre norii liniștiți, / inima și ea-mi străluce și se invirte / in noaptea verde și galbenă. / Luis, prietenia mea pasionată / se contopește cu briza. / Copilul lipsit de zimbet / cintă trist pianul, / sub arcușurile de hirtie iți / string mina ta prietenă. (...)**

Salvador Dalí, fiu al unui notar din Figueras, sosi la Cămin trei ani după mine. Dorea să se dedice artelor frumoase, și nu știu din ce motive, il denumisem **pictorul cehoslovac.**

Intr-o dimineață trecind prin fața camerei sale, am văzut ușa deschisă și am azvirlit o privire. Făcea ultimele retușuri la un mare portret ce mi-a plăcut mult. Imediat, m-am adresat lui Lorca și celorlalți :

— Pictorul cehoslovac e pe cale de a termina un portret foarte frumos.

Cu toții s-au repezit în camera lui, au admirat portretul, și Dali a fost admis in grupul nostru. Ca să fiu sincer, el și Federico erau cei mai buni prieteni ai mei. Mergeam totdeauna impreună. Lorca simțea pentru el o adevărată pasiune, ceea ce il lăsa indiferent pe Dali.

Dali era un tinăr timid, cu un glas grav și profund, părul foarte lung, pe care mai tirziu și l-a tăiat, avea o mare minie față de exigențele zilnice ale vieții, purta o imbrăcăminte extravagantă, constind din o pălărie foarte mare, o lavalieră imensă, un veston ce ii ajungea pină la genunchi, și jambiere. Lăsa impresia că se imbracă așa din dorința de provocare, de fapt el o făcea din simpla plăcere, ceea ce nu impiedica ca uneori lumea să-l insulte pe stradă.

Dalí scria și poezii și le publica. În 1926 sau 1927, fiind incă foarte tinăr, a participat la Madrid la o expoziție împreună cu alți pictori, ca Peinado și Vines. În iunie, cind trebuia să se prezinte la examenul de admitere la Belle Arte și-l invita să ia loc în fața comisiei pentru examenul oral, exclamă deodată :

— Nu recunosc nimănui de aici dreptul de a mă judeca. Eu plec.

Și plecat a fost. Tatăl lui venise din Catalonia la Madrid pentru a căuta să aranjeze lucrurile cu Direcția de la Belle Arte. Totul a fost inutil. Dali a fost eliminat.

Nu pot reda aici în amănunțime ce au reprezentat anii aceia de formare și de intilniri; convorbirile noastre, munca noastră, plimbările noastre, bețiile noastre; bordelele din Madrid, seratele noastre de la Cămin. Jazz-ul mă capturase, intr-atit incit am inceput să invăț banjo-ul. Îmi cumpărasem un gramofon și mai multe discuri nord-americane, pe care le ascultam cu mare entuziasm in timp ce beam rom, pe care il preparam eu insumi (alcoolul era interzis la Cămin, inclusiv vinul in timpul mesei, sub pretextul de a evita petele de pe fețele de mese albe). Din cind in cind montam vreo piesă de teatru, aproape intotdeauna **Don Juan Tenorio** de Zorilla, care cred că și acum il știu pe dinafară. Păstrez o fotografie în care eu apar in rolul lui don Juan împreună cu Lorca, care il face pe Sculptorul, in actul al V-lea.

Eu am instituit și ceea ce noi numeam «udările primăverii» și care constau, in mod stupid, in azvirlirea unei găleți de apă asupra cuiva, la intimplare. Alberti și-o fi reamintit de ele, văzindu-l pe Fernando Rey, udind-o pe peronul unei gări, pe Carole Bouquet in filmul **Acest obscur obiect al dorinței.**

Chuleria este un comportament tipic spaniol, compus din agresivitate, insolență virilă și suficiență. Eu am fost atras la un moment dat de acest comportament in perioada Căminului, pentru a renunța insă la el imediat. Un exemplu : mie imi plăcea grația și farmecul unei dansatoare de la «Palace del Hielo» pe care, fără s-o cunosc, o numisem **Blonda.** Eu eram prezent la aceste petreceri numai din plăcerea de a o vedea dansind. Ea era o clientă obișnuită, nu o dansatoare profesionistă. Într-o zi, săturați de a mai auzi tot timpul vorbind despre ea, Dali și Pepin Bello s-au hotărit să mă insoțească. **Blonda** dansa cu un bărbat serios, cu ochelari și mustăcioară, pe care eu l-am botezat **Medicul.** Dali se declară cumplit de deziluzionat. Pentru ce l-am deranjat ? **Blonda** nu dovedea nici un fel de atracție, și nici grație.

— Este din cauză că perechea ei nu valorează nimic — i-am răspuns.

M-am ridicat atunci, m-am apropiat de masa la care luaseră loc tinăra și **Medicul** și i-am spus acestuia :

— Am venit cu doi prieteni s-o văd dansind pe domnișoara ; dumneata insă ii răpești tot farmecul. Să nu mai dansezi cu ea. Asta este tot ce am vrut să spun.

Și am revenit la masa noastră, așteptind să primesc o lovitură in creștetul capului cu o sticlă, obicei destul de răspindit în epoca aceea. Însă nu s-a intimplat nimic. **Medicul,** care nu ripostase, se ridică și invită la dans pe o altă fată. Rușinat și căit, mă apropii de **Blondă** și ii spun :

— Îmi pare rău de ceea ce am făcut, deoarece eu dansez și mai rău ca el.

Era adevărat. Și nu am dansat niciodată cu **Blonda.**

În timpul verii, cind spaniolii plecau în vacanță, la Cămin soseau grupuri de profesori nord-americani impreună cu soțiile lor, unele foarte frumoase, pentru a se perfecționa în limba spaniolă. Pentru ei se organizau conferințe și vizite. Pe afișierul din hol se putea citi, de exemplu : «Miine, vizită la Toledo cu Americo Castro».

În altă zi, anunțul spunea : «Miine vizită la Prado cu Luis Bunuel». M-a urmat un mare grup de nord-americani, care nu bănuiau înșelăciunea, lucru ce mi-a oferit ocazia să constat naivitatea nord-americană. În timp ce ii conduceam prin sălile Muzeului, le spuneam primul gind ce-mi trecea prin cap : că Goya a fost toreador și a avut relații funeste cu ducesa de Alba, că tabloul lui Berruguete, **Auto dafe** este o operă măiastră pentru că in el apar o sută cincizeci de personaje. Nord-americanii mă ascultau foarte serios, iar unii chiar luau note. Citiva dintre ei s-au plins totuși directorului.

Prezentare și traducere de
Esdra Albasid

CUVINTELE MELE SÎNT CA STELELE...

● Există texte care vorbesc de la sine și orice explicație pare de prisos, chiar poate fi privită drept o intruziune neplăcută în sfera sa. Vrem să aducem doar cîteva precizări absolut necesare, și anume că acesta reprezintă o cuvîntare a căpeteniei tribului Duwamish din nord-vestul S.U.A., în zona Washington-ului de azi, drept răspuns la oferta celui de al 14-lea președinte al S.U.A., democratul Franklin Pierce, de a-și vinde pămînturile albilor, indienii urmînd să locuiască apoi într-o rezervație. Tălmăcirea se bazează pe versiunea în limba engleză a poetului William Arrowsmith.

Frumusețea, expresivitatea textului, adînca dragoste și înțelegere a tot ce-i înconjoară pe indienii tribului Duwamish, ridică textul dincolo de un simplu răspuns la o întrebare, constituindu-se într-o întreagă concepție de viață. Există însă texte care vorbesc de la sine și orice explicație pare de prisos...

Marea căpetenie din Washington trimite de veste că vrea să cumpere țara noastră.

Marea căpetenie ne trimite și cuvinte de prietenie și pline de bunăvoință. Ăsta este un semn de prietenie din partea lui, fiindcă știm că nu are nevoie de prietenia noastră. Dar o să chibzuim la propunerea sa, căci știm — dacă nu vindem — omul alb poate să vină cu puști și să-și ia pămînturile noastre. Cum puți oare să cumperi sau să vinzi aerul... sau căldura pămîntului ? Această imagine este străină pentru noi. Dacă nu ne aparține prospețimea aerului și sclipirea apei... cum o puteți oare cumpăra de la noi ? O să luăm hotărîrea noastră.

Ceea ce spune căpetenia Seattle, pe asta poate să pună temei marea căpetenie din Washington, atît de sigur poate să fie de asta fratele nostru alb, precum pune temei pe reîntoarcerea anotimpurilor.

Cuvintele mele sînt ca stelele, nu se sting niciodată.

Fiecare părticică a acestui pămînt este sfîntă pentru poporul meu, fiecare ac de brad sclipitor, fiecare mal nisipos, fiecare nor de ceață din pădurile întunecate, fiecare luminiș, fiecare insectă care biziie este sfîntă, în gîndurile și experiențele poporului meu. Seva care se ridică în pomi poartă în ea amintirea omului roșu.

Morții albilor dau uitării pămîntul lor de baștină, dacă pleacă pentru a umbla sub stele.

Morții noștri nu uită niciodată această țară minunată, căci este mama omului roșu. Sîntem o parte din pămînt, iar el este o parte din noi. Florile bine mirositoare sînt surorile noastre, cerbii, calul, vulturul mare... sînt frații noștri. Înălțimile stîncoase, cîmpiile pline de sevă, căldura din trupul poneilor — și a omului — toate acestea aparțin de aceeași familie.

Dacă marea căpetenie din Washington ne trimite de veste că vrea să ne cumpere țara... atunci ea cere mult de la noi. Marea căpetenie ne trimite vorbă că ne dă un loc, unde putem să trăim bine, unde o să trăim numai pentru noi. El o să fie atunci tatăl nostru și noi, copiii săi. Dar poate oare să se petreacă vreodată așa ceva ? Dumnezeu iubește poporul Vostru și și-a părăsit copiii săi roșii. El trimite mașini pentru a-l ajuta pe omul alb în munca sa și construiește sate mari pentru el. El face poporul Vostru mai puternic pe zi ce trece. În curînd o să inundați pămîntul precum riurile, care se prăvălesc în ape după o ploaie neașteptată.

Poporul meu este ca un torent în plină desfășurare... dar fără de întoarcere. Nu, sîntem seminții diferite. Copiii noștri nu se joacă împreună, iar bătrînii noștri nu istorisesc aceleași povești. Domnul Vă este binevoitor și noi sîntem orfanii. O să chibzuim la propunerea Voastră care spune că vreți să ne cumpărați țara. Nu o să ne vină ușor, căci acest pămînt este sfînt pentru noi.

Ne bucurăm de existența acestor păduri. Nu știu... felul nostru este diferit de al Vostru.

Apa strălucitoare, care curge în riuri și pîrîuri, nu este doar o apă obișnuită... ci sîngele strămoșilor noștri. Dacă Vă vindem țara, trebuie să știți că ea este sfîntă și să-i învățați pe copiii Voștri că este sfîntă și că fiecare reflex efemer din apa cristalină a lacurilor povestește întîmplări și tradiții din viața poporului meu. Murmurul apei este vocea străbunilor mei. Riurile sînt frații noștri... ele ne potolesc setea. Riurile ne poartă canoea și ne hrănesc copiii.

Dacă ne vindem țara, atunci trebuie să Vă aduceți aminte de aceasta și să-i învățați pe copii Voștri că riurile sînt frații noștri — și ai Voștri —, și de acum încolo trebuie să Vă dăruiți bunătatea riurilor ca și oricărui alt frate. Omul roșu s-a tot retras din calea omului alb care a năvălit... așa cum ceața diminetii din munți se dă la o parte în fața soarelui de dimineață. Cenușa strămoșilor noștri însă este sfîntă, mormintele lor sînt pămînt binecuvîntat și astfel se face că aceste dealuri, acești pomi, această parte a Pămîntului sînt sfinte pentru noi. Știm că omul alb nu înțelege felul nostru de a fi. O bucată de pămînt îi este la fel de indiferentă ca oricare alta, deoarece este un străin care vine la ceas de noapte și ia pămîntului orice are nevoie. Pămîntul nu este fratele lui, ci dușmanul său, iar atunci cînd l-a cucerit trece mai departe. Lasă în urma sa mormintele străbunilor săi... și nu-i pasă. Fură pămîntul de la copiii săi... și nu-i pasă. Sînt date uitării mormintele părinților și dreptul la viață a copiilor săi. El se poartă cu mama sa, pămîntul, și cu fratele său, cerul, precum cu obiecte de cumpărat și de jefuit, de parcă ar fi oi sau perle strălucitoare. Foamea sa va înghiți pămîntul și nu va lăsa în urmă nimic altceva decît un deșert.

Nu știu... felul nostru este diferit de al Vostru. Imaginea orașelor Voastre doare ochii omului roșu. Poate fiindcă omul roșu este un sălbatic și nu înțelege.

Nu există urmă de liniște în orașele albilor. Nici măcar un singur loc, unde să se audă cum cresc frunzele primăvara sau cum zumzăie insectele.

Dar poate că numai de aceea fiindcă sînt un sălbatic și nu înțeleg. Uruitul parcă urmărește numai să ne umilească urechile. Ce există în viață cu totul, dacă nu poți auzi țipătul mulge-caprei sau cearta broaștelor din baltă la ceas de noapte ? Sînt un om roșu și nu înțeleg asta. Indianului îi place adierea delicată a vîntului, care mîngîie luciul unei bălți... și mirosul vîntului, spălat de ploaia de amiază sau îngreuiat de parfumul pinilor. Aerul este prețios pentru omul roșu... căci toate lucrurile se împărtășesc din aceeași suflare — animalul, pomul, omul —, ele toate se împărtășesc din aceeași suflare.

Ștefan Bucătaru : „Flori de cîmp"

Omul alb pare să nu bage în seamă aerul pe care-l respiră ; precum un om, care e pe moarte de mai multe zile, el este insensibil la mirosul urît. Dar dacă Vă vindem țara noastră, nu aveți voie să uitați că aerul ei este prețios pentru noi... că aerul împarte duhul său cu toate viețăițile pe care le conține. Vîntul le-a dat părinților noștri prima răsuflare și le-o primește pe cea din urmă. Iar vîntul trebuie să le dea puterea de viață și copiilor noștri. Și dacă Vă vindem țara noastră, atunci trebuie să o prețuiți ca pe un lucru deosebit și binecuvîntat, ca pe un loc, unde chiar omul alb simte că vîntul poartă în sine mirosul dulce al florilor de cîmpie.

Gîndul omului alb de a cumpăra pămîntul nostru, o să chibzuim la asta, și, dacă ne hotărîm să acceptăm, atunci numai cu o singură condiție. Omul alb trebuie să se poarte cu animalele pămîntului precum cu frații săi.

Sînt un sălbatic și nu înțeleg lucrurile altfel. Am văzut mii de bivoli lăsați de omul alb să putrezească în urma lui... împușcați dintr-un tren care trecea prin acele ținuturi. Sînt un sălbatic și nu pot să înțeleg cum poate să fie mai important calul de fier care scoate nori de fum decît bivolul, pe care-l omorîm numai pentru a supraviețui. Ce mai înseamnă omul fără animale ? Dacă ar dispare toate animalele, atunci omul ar muri de prea mare singurătate a spiritului. Orice s-ar întîmpla cu animalele... se întîmplă după puțină vreme și cu oamenii. Toate lucrurile sînt legate între ele.

Ce se abate asupra pămîntului se abate și asupra fiilor pămîntului. Trebuie să-i învățați pe copii voștri că pămîntul de sub tălpile lor este cenușa strămoșilor noștri. Pentru a prețui țara, povestiți-le că țara este plină de spiritul străbunilor noștri. Învățați-Vă copiii ceea ce-i învățăm noi pe copiii noștri : pămîntul este mama noastră. Ceea ce se abate asupra pămîntului se abate și asupra fiilor pămîntului. Dacă oamenii scuipă pe pămînt, atunci ei se scuipă pe ei înșiși. Căci asta o știm : pămîntul nu aparține oamenilor, ci omul aparține pămîntului... asta o știm. Totul este legat de toate, ca și sîngele care unește o familie. Totul este legat de toate. Ceea ce se abate asupra pămîntului se abate și asupra fiilor pămîntului. Omul nu a creat țesătura vieții, el este doar un firișor din ea. Orice ați face cu țesătura asta, Vă faceți Vouă înșivă. Nu, ziua și noaptea nu pot să se întîlnească. Morții noștri trăiesc în continuare în riurile dulci ale pămîntului, se reîntorc în pașii abia auziți ai primăverii, iar spiritul lor se regăsește în vîntul care încrețește luciul bălților.

Gîndul omului alb de a cumpăra pămîntul nostru, o să chibzuim la asta. Dar poporul meu întreabă : ce vrea de fapt omul alb ? Cum poți oare să cumperi cerul sau căldura pămîntului... sau iuțeala antilopei ? Cum putem să Vă vindem aceste lucruri... și cum puteți să le cumpărați ? Puteți oare să faceți ce vreți cu pămîntul... doar fiindcă omul roșu semnează o bucată de hîrtie... și i-o dă omului alb ? Dacă nu ne aparține prospețimea aerului și strălucirea apei... cum le puteți cumpăra de la noi ? Puteți să cumpărați din nou bivolii, după ce l-ați omorît pe cel din urmă ?

O să chibzuim la propunerea Voastră. Știm că, dacă nu vindem, s-ar putea să vină omul alb cu arme și să-și ia singur pămîntul de la noi. Dar noi sîntem sălbatici. Omul alb, care are pentru o vreme puterea, crede că este deja Dumnezeu... căruia îi aparține pămîntul. Cum poate oare să-i aparțină mama unui om ?

O să chibzuim la propunerea Voastră, care spune că vreți să ne cumpărați pămîntul... ziua și noaptea nu se pot întîlni.... o să chibzuim la propunerea Voastră care spune că după aceea noi o să mergem în rezervație. O să trăim retrași și în pace. Nu este important unde o să ne petrecem restul zilelor care ne-au mai rămas. Copiii noștri și-au văzut tații umiliți și înfrînți. Războinicii noștri au fost făcuți să se simtă rușinați. După înfrîngere au început să-și petreacă zilele fără nici o ocupație... își otrăvesc trupul cu mîncăruri dulci și băuturi tari.

Nu este important unde o să ne petrecem restul zilelor care ne-au mai rămas. Nu mai sînt multe. Încă puține ore, cîteva ierni... și nu va mai rămîne nici un copil al marilor triburi în urma noastră, care trăiau odinioară pe aceste meleaguri sau care hoinăresc astăzi în cete mici prin păduri, nimeni nu va mai rămîne care să plîngă mormintele unui popor... care a fost pe vremuri la fel de puternic și de plin de speranță ca al Vostru. Dar de ce să plîng apusul poporului meu ; popoarele sînt făcute din oameni... din nimic altceva. Oamenii vin și pleacă precum valurile în mare. Nici măcar omul alb, al cărui Dumnezeu se plimbă și vorbește cu el, ca un prieten cu un altul, nu poate scăpa de destinul obișnuit. Poate că totuși sîntem... frați. O să vedem.

Un lucru îl știm, ceea ce omul alb poate că va descoperi și el într-o bună zi... Dumnezeul nostru este și al lor. Poate credeți că Vă aparține — așa cum încercați să posedați țara noastră — dar asta nu se poate s-o credeți. El este Dumnezeul oamenilor... la fel de mult al celor roșii pe cît este al celor albi. Țara aceasta este prețioasă pentru el... iar a răni pămîntul înseamnă a nesocoti pe creatorul lui.

Și albii o să dispară la rîndul lor, poate chiar mai devreme decît toate celelalte triburi. Continuați să Vă otrăviți patul, iar într-o noapte o să Vă sufocați în propriul Vostru gunoi. Dar în declinul Vostru o să străluciți puternic — înflăcărați de puterea Domnului, care V-a adus în această țară — și care a hotărît să stăpîniți peste această țară și peste omul roșu. Acest destin este un mister pentru noi. Cînd toți bivolii o să fie înjunghiați, caii sălbatici îmblînziți, iar colțurile ascunse ale pădurii o să fie îngreuiate de mirosul multor oameni, iar peisajul dealurilor coapte va fi desfigurat de sîrme vorbitoare... unde va mai fi desișul... a dispărut, unde va mai fi vulturul... a dispărut și ce va mai însemna să spui „La revedere !" poneilului iute de picior...

Sfîrșitul vieții... și începutul supraviețuirii. Domnul V-a dat în stăpînire animalele, pădurile și pe omul roșu, dintr-o anumită cauză... Iar această cauză este un mister pentru noi. Poate că am putea s-o înțelegem, dacă am ști care sînt visele omului alb... care sînt speranțele pe care le zugrăvește copiilor săi în lungile zile de iarnă... și care sînt imaginile care ard în închipuirea lor, așa încît să-și dorească din inimă ziua de mîine. Dar noi sîntem sălbatici... visele omului alb rămîn o taină pentru noi. Și deoarece sînt ascunse pentru noi, o să mergem pe propriul nostru drum, căci prețuim înainte de toate dreptul fiecărui om de a trăi cum își dorește el însuși... oricît de diferit ar fi de frații săi. Asta nu este mult, ceea ce ne leagă.

O să chibzuim la propunerea Voastră. Dacă o să acceptăm, atunci o vom face numai pentru a ne asigura o rezervație, pe care ne-ați promis-o. Poate că acolo o să ne putem petrece puținele zile care ne-au mai rămas după propria noastră vrere.

Atunci cînd o să dispară ultimul om roșu de pe acest pămînt și cînd amintirea despre el va fi doar o umbră de nor deasupra preeriei, spiritul strămoșilor mei va mai dăinui încă pe malurile și în pădurile acestea. Căci ei iubeau acest pămînt, așa cum nou-născutul iubește bătaia inimii mamei sale.

Dacă Vă vindem țara noastră, iubiți-o, așa cum am iubit-o noi, îngrijiți-Vă de ea, așa cum ne-am îngrijit noi de ea și păstrați amintirea țării, așa cum este cînd o luați. Și cu toată puterea Voastră, cu tot spiritul Vostru, cu toată inima Voastră, păstrați-o pentru copiii voștri și iubiți-o... precum ne iubește Dumnezeu pe noi toți.

Căci un lucru îl știm... Domnul nostru este același. Acest pămînt este sfînt pentru el. Însuși omul alb nu poate să scape de destinul comun. Poate că sîntem totuși... frați. O să vedem...

Prezentare și traducere de Peter Sragher

Din lirica universală pentru copii

LANGSTON HUGHES
(S.U.A.)

Călușcii

Dintre-atîția călușei
cîți se-nvîrt' la bilei, în roată,
eu pe care dintre ei,
nene,-am drept să urc odată ?

Fiindcă-n Sud, de unde-s eu,
toți mă îmbrîncesc afară
că sînt negru și mereu
lumea-mi spune „pui de cioară".

În autobuz mi-e dat
numai locul de la spate
iar în tren mi-e „rezervat"
ultimul vagon din toate.

Dar nu știu, la călușei,
fiindcă toți se-nvîrt' în roată,
care-i ultimul din ei ?
Fii bun, nene, și-mi arată !

DUȘAN RADOVICI
Iugoslavia

La școala de șoareci flămînzi

O foame cumplită i s-a făcut micului șoarece de cum s-a născut. Atunci, prinzîndu-i frica pe părinții lui ca nu cumva el să înghită pisica ori cursa de șoareci, i-au dus, încă înainte de prînz, la școala de șoareci flămînzi. Acolo, la internat, iată ce dascălul l-a învățat :

— Sînt pe lume albine, dar sînt foarte fierbinți. Niciodată albine să nu mesteci în dinți.

Sînt pe lume și ciori, dar cum negre sînt toate, nici culorile lor nu pot fi digerate.

Sînt pe lume prăjini, dar prăjinile-s lungi, chiar de-o fi să le ronțăi, foamea tot n-o alungi.

Sînt pe lume și țapi, dar tu țapi să nu-nfuleci, că au coarnele tari și sînt pline și de pureci.

Și mai sînt și povești, însă azi nu mai este vremea lor, fiindcă-s vechi și oricum indigeste.

Nici furnici nu minca și nici rime, nici nuferi că-ți cad greu la stomac și de crampe-o să suferi.

De-atîta învățătură, micului șoarece i s-a făcut lehamite peste măsură. Dar zărind geanta profesorului său deschisă, șterpeli din ea o bucățică de clisă pe care o și înghiți într-o clipită. Ceea ce înghit profesorii pot și școlarii să înghită.

EDUARDAS MEJELAITIS
U.R.S.S.

Primul autoportret

Sînt doar un pui de om...
dar o să cresc !
Mari fapte, încă,
n-am dat la iveală...
Un loc al meu,
eu, totuși, îl găsesc
în lumea asta,
fără îndoială !
Natura-mi dă
nerăbdătoru-ndemn
să mă descopăr
singur.
Iau caietul
și-ncerc să fac
întîiul meu desen,
stîngaci schițîndu-mi
autoportretul.

Pămîntul, încă nu știu
că-i rotund...
că se-nvîrtește...
că nu-i lat ca palma...
De-aceea și greșelile
pătrund
atît de multe-n schița
mea,
de-a valma.

De pildă, capul
nu-i precum vedeți,
chiar frate geamăn
cu un glob să pară,
căci mi-a ieșit
nițel cam lunguieț,
ca sticla mea de
lapte,
bunăoară.
Și una din urechi
se află-aici.
Dar unde să mai fie
o ureche ?
Cît despre ochi :
sînt verzi ca la pisici
și-s amîndoi
în mindra lor pereche.

De sus în jos
pornește triumfal
a nasului
supremă trăsătură.
O altă dungă
pe orizontal
nu-nseamnă nas
ci propria mea gură.
Acum,
ea nu zîmbește
căci doi clonți
în loc de dinți,
abia-abia se-arată.
În schimb,
tot capu-i plin de
cîrlionți
cum numai Pușchin
a avut odată !

PAUL FORT
Franța

Hora

Dacă fetele din toate zările lumii s-ar prinde mînă de mînă, ele ar înconjura mările cu un minunat brîu pe planeta noastră bătrînă !

Dacă băieții din toate zările ar porni cu luntrile lor pe marea cu valuri cărunte, ei ar uni depărtările cu o magnifică punte !

Atunci pe globul întreg s-ar încinge o nesfîrșită horă, dacă toți oamenii din lume și-ar da mîinile — ca frate cu frate și soră cu soră !

FEDERICO GARCIA LORCA
Spania

Cîntec de alint

— Mamă, m-aș preface-n neauă argintie !
— Teamă mi-e, copile, frig că o să-ți fie.

— Mamă, m-aș preface-n undă de izvoare !
— Teamă mi-e, copile, că-ți va fi răcoare.

— În colan de aur m-aș preface eu...
— Hai, cuprinde-mi gîtul, puișorul meu !

ROBERT GRAVES
Anglia

Vioara

Cu doi bani, în iarmaroc,
tîrguit-am o vioară
dar să cînt nu-i chip deloc
c-are strunele de sfoară.

Nici pe-arcuș nu pun temei
că-i din ațe innodate
și carton lipit cu clei
și măcar un zvon nu scoate.

Aș fi vrut s-o și arunc
dar mi-am zis c-ar fi mai bine
dac-aș da-o vreunui prunc
de prin casele vecine.

Și fetiței ce sărea
cu tălpi goale prin băltoace
îi dădui vioara mea
să se joace, dacă-i place.

Vai, minune s-a-ntîmplat !
Fata mea ca spiridușul
ce-a făcut, ce-a descîntat
cînd luă în mîini arcușul,

sunet vesel s-a pornit,
cîntec răsuna-n ogradă
că se-oprea din drum uimit
trecătorul de pe stradă.

O-ntrebai mirat pe ea :
— Cum făcuși de cîntă struna ?
— Ghici-ghici-ghici ! îmi răspundea
și cînta, cînta într-una.

ANNA KAMIENSKA
Polonia

Vestea

„S-a născut un copilaș frumos !"
spuse ulciorul, mesei, duios.
Masa i-a spus ferestrei,
Fereastra — prunului,
prunul — ierbii
și iarba — lăstunului.
Lăstunul a dus vestea
pînă la soare.
Soarele s-a luminat și mai tare.

Antologie și traduceri de Victor Tulbure

REVISTA STRĂINĂ

● **TABLOUL „FLOAREA SOARELUI" DE VINCENT VAN GOGH** a fost achiziționat anul trecut prin casa „Sotheby's" pentru suma de 39,9 milioane dolari. În felul acesta, „Floarea soarelui" stabilea recordul mondial absolut al prețului la care s-a vîndut vreodată un tablou.

Cine ar fi crezut atunci că recordul acesta incredibil va mai putea fi depășit ? Iată însă că imposibilul s-a produs. Acum, cele aproape 40 milioane cu care s-a cumpărat „Floarea soarelui" par o sumă modestă pe lîngă prețul la care a fost achiziționat, tot prin firma „Sotheby's", un alt tablou al lui Van Gogh. Este vorba despre tabloul „Irișii", avînd dimensiunile de 91 cm × 71 cm, care a fost cumpărat cu 54 milioane dolari !

Tabloul imortalizează stratul de irși din grădina sanatoriului din Saint-Remy unde pictorul fusese internat, la 3 mai 1889, pentru vindecarea gravei boli psihice de care suferea. Crezîndu-l vindecat, doctorul curant i-a semnat foaia de ieșire după numai treisprezece zile. Cît timp a stat în sanatoriu, Van Gogh a pictat în afara pereților coridoarelor, și tabloul în cauză. De la 16 mai 1889 cînd a părăsit sanatoriul pînă la 27 iulie 1889, cînd și-a luat singur viața, Vincent Van Gogh a pictat alte 70 tablouri.

„Irișii" au ajuns în colecția scriitorului Mirbeau apoi a colecționarului J. Tanguy. În anul 1947, aceasta a vîndut tabloul milionarului colecționar J. W. Payson, pentru suma de 84 000 dolari. Salțul de la 84 000 dolari la 54 milioane dolari este de domeniul fantasticului !

Cine sînt noii stăpîni ai „Irișilor" ? Firma japoneză „Sheiba", care are o galerie proprie de artă plastică. Irisul este una dintre florile naționale ale Japoniei, motiv pentru care „Sheiba", pentru a intra în posesia tabloului lui Van Gogh, ar fi fost în stare să continue licitația indiferent de suma la care s-ar fi ajuns.

● **NĂSCUT ÎN ANUL 1921, CYPRIAN EKWENSI FACE PARTE** din generația vîrstnică a scriitorilor nigerieni, fiind considerat un clasic în viață. S-a născut într-o așezare din nordul Nigeriei, dar a trăit cea mai mare parte a vieții la Lagos, capitala țării, care a devenit apoi locul de desfășurare a acțiunii majorității scrierilor sale.

La început a scris proze scurte și lucrări pentru copii inspirate din folclorul național. L-a consacrat romanul „Oamenii orașului". Eroul acestuia este un ziarist care la cunoștință de viață sărmană a oamenilor de la periferia unui mare oraș, dar și de culisele vieții politice din perioada ultimilor ani ai dominației coloniale. Orașul este Lagos, pe care îl reîntîlnim și în alte lucrări ale lui Ekwensi, între care „Jagua Nana". Titlul acestui roman este alcătuit dintr-o combinație din marca de automobile „Jaguar" și numele nemuritoarei eroine a lui Zola, Nana. Este romanul unei prostituate care, ajunsă la bătrînețe, încearcă să-și salveze bruma de viață agățîndu-se cu disperare de un tînăr căruia îi finanțează studiile în Anglia. În spatele acestei acțiuni se desfășoară însă o luptă politică acerbă, în care se confruntă aproape toți iubiții lui Jagua Nana.

Războiul civil din Nigeria nu l-a lăsat indiferent pe scriitor, găsindu-și reflectarea în romanele „Supraviețuind păcii" și „Divizare", acesta din urmă înfățișînd destinul unei familii nevoită să părăsească regiunea natală din nordul țării. Punctul culminant al creației sale îl constituie romanul „Iarbă arzînd" care, spre deosebire de celelalte romane, se inspiră din realitățile satului nigerian.

Prin întreaga sa operă, Cyprian Ekwensi se străduiește să prezinte poporului său adevărul. Aceasta i-a atras din partea criticii acuzația că vede prea în negru realitățile nigeriene. Scriitorul este însă de părere că, atît timp cît rău nu este pus în lumină, nimeni nu poate lupta împotriva lui în mod eficient.

● **GAVRIILO NIKOLAEVICI TROIEPOLSKI** este unul dintre cei mai îndrăgiți și mai citiți scriitori sovietici. L-a făcut cunoscut nuvela sa de amplă respirație „Bilii cel alb", reeditată de nenumărate ori atît în Uniunea Sovietică (ultima dată în cursul anului trecut) cît și în multe alte țări.

„Bilii cel alb" este o poveste lirică, plină de căldură, despre o mare prietenie dintre un om și un patruped, cîinele Bim. Troiepolski oferă cititorului ocazia de a vedea lumea prin ochii unei ființe necuvîntătoare, un cîine, pe care omul l-a declarat prietenul său numai după ce i-a devenit stăpîn. Bilii cel alb se reîntîlnește cu dragostea și prietenia stăpînului său după o lungă despărțire, timp în care a avut ocazia să cunoască umilința și răutatea oamenilor.

În subtextul acestei întîmplări despre prietenie și credință trebuie descifrate dorința și chemarea autorului pentru un comportament moral, responsabil, față de mediul înconjurător, cu tot ce cuprinde această noțiune complexă și tot mai mult vehiculată, chemarea spre bunătate sufletească și conviețuire pașnică în cadrul larg și generos pe care ni-l oferă Natura.

Dar cine este G.N. Troiepolski ? S-a născut în anul 1905 și după terminarea studiilor la școala agricolă, a lucrat ani buni ca dascăl de țară, apoi ca agronom și director al unui institut de cercetări pentru agricultură. A publicat primele proze în anul 1937, după care a urmat o lungă tăcere pînă la începutul anilor '50. Lucrările sale sînt expresia unui mare interes pentru natură, a unei pasiuni pentru tot ce este viu sub soare. Cele mai cunoscute dintre volumele sale sînt : „Despre riuri și despre pămînt și despre toate celelalte", „Vînătoare în stufăriș" și „Bilii cel alb". Faptul că „Bilii cel alb" a fost adaptat pentru ecran de un mare regizor cum este Stanislav Rostoțki vorbește de la sine despre calitățile scrierii lui N.G. Troiepolski.

ACASĂ

Însemnări de duminică

Sunt la Samurcaș (sat pe mal de apă mult îndrăgit de actori), stau la o masă de stejar, sub două sălcii și pe masa gîndită de Gheorghe Vitanidis pentru mine în zilele cînd scriu și vreau să mă simt ca la Dunăre, respiră frumuseți o sticlă de Căpșunică — un fel de basm cu o fată-n rochie roșie arătîndu-se-n cărări de stuf verde. În grădină gîlgîie, roșii și galbeni, zeci de trandafiri, corabia mea de lemn, zidită în centuri de lemn, privește spre rîul Colentina care sparge patul lacului și se îmbată de pretenția apei de-a lumina cîrnguri și a institui domnia zînelor. Salcîmi bătrîni și înfloriți minunează împrejurimile cu aer de curte veche. Această zi de sfîrșit de mai cheamă sufletul copilăriei — și e ziua tuturor mirărilor, a podului cu trei izvoare, a lebedei care înjunghie creierul bălții ca să țîșnească de-acolo o mie de neamuri de păsări, a nucului care mișcă gînduri limpezi în larguri de nepămînt. Miroase a coacăză neagră, a cătină roșie, a cucută strivită sub pași furișați și a rege tînăr potrivindu-și coroana pe frunte. Sub vîntul dulce apele se duc îndărăt și, strecurîndu-și clipele bune prin vălul sălciilor ce-mi ocrotesc corabia, dau peste o luntre de trestie și peste o bisericuță clădită pe două cîrduri de gîște albe, pentru că plutește prin volbură de fluturi, din depărtări spre mai aproape, printre luntrii și printre glasuri. „Hai, mă Alecule, strigă un bărbat la un măgăruș înhămat la o căruță hodorogită, e duminică, vrei să te pun la blesteme ? !" O turmă de oi coboară să bea apă de sub talpa bisericii plutitoare, un copil îi spune altuia (cred că dau la undiță, dar nu-i văd) : „mie-mi place mult la școală, pentru că zice tovarășa învățătoare că noi stăm în clasă ca-n povești". Adolescent fiind, ieșeam în vad la gîrlă ca să ascult romanțe cîntate la vioară într-un vad situat mai sus cu patru kilometri. Apa le aducea cu întîrziere de-un sfert de ceas — timp pe care-l umpleam cu închipuiri păgîne. Ascult și-acum ; vocea unui actor foarte cunoscut : „am 69 de ani, n-am un gram de untură pe mine, sar pe cal în galop și mînzele nu mă trîntesc în iarbă". „Ehe, i se răspunde, dar ai vîndut șaua cu care-ai trecut prin zeci de filme !". „Da, am dat-o de nebun, cu 3 000 lei și cînd mi-am dat seama de nebunie, am luat cazmaua și-am spart pămîntul din grădină, două zile, pînă au ieșit toți dracii din mine".

Și mă cuprinde vîntul din salcîmi și din sălcii și din vie — ce moale cade vîntul pe veninul frunzei de nuc ! Și pe sub botul corăbiei mele de lemn curge-o lacrimă de apă ; căpitanul bea amintiri.

Fănuș Neagu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTA ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 96
Tiparul executat la : COMBINATUL POLIGRAFIC CASA SCÎNTEII